

ПРАВОСЛАВЉЕ

НОВИНЕ СРПСКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ

www.pravoslavlje.rs

СВЕТИ АПОСТОЛИ
ПЕТАР И ПАВЛЕ

Број 1064   Цена 90 динара   2,5 КМ   15. јул 2011.   Излази 1. и 15. у месецу

ISSN 0555-0114
9770555011004

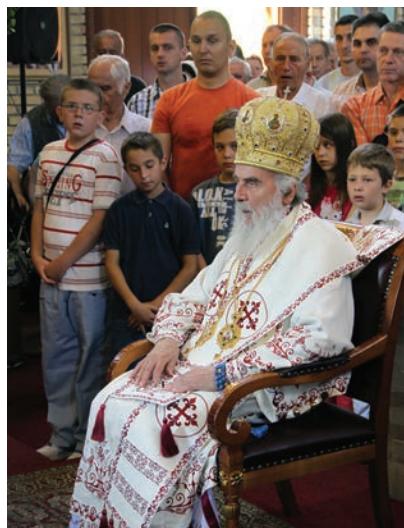
Свети Апостоли Петар и Павле
– Петровдан

Седница Одбора за завр- шетак градње Спомен-храма Светог Саве на Врачару

У присуству Његове Светости Патријарха српског Г. Иринеја, Његово Високопреосвештенство Митрополит црногорско-приморски Г. Амфилохије, председник Комисије Светог Архијерејског Синода за иконописање и унутрашње уређење Спомен-храма Светог Саве на Врачару, председавао је 6. јула 2011. године конститутивном седницом Одбора за завршетак градње и унутрашње уређење Спомен-храма Светог Саве на Врачару.

Овај одбор сачињавају: Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован, Његово Преосвештенство Епископ браничевски Г. Игњатије, протојереј-ставрофор Стојадин Павловић (директор Патријаршијске управне канцеларије), протојереј-ставрофор др Владимир Вукашиновић (архијерејски намесник I београдски), живописацprotoјереј Стаматис Склирис, архитекта Милош Станковић (директор пројекта наставка градње), архитекта Слободан Драговић (координатор рада Одбора), архитекта-ентеријериста Зоран Булајић (главни архитекта), архитекта професор др Светислав Личина, историчар архитектуре др Зоран Маневић, историчар уметности Ђорђе Кадијевић, историчар уметности др Бранислав Тодић, историчар уметности професор др Миодраг Јовановић, академски сликар Коста Брадић, академски сликар Синиша Жикић, вајар Миодраг Живковић, грађевински инжењер (Грађевински факултет - одсек за геодезију) др Војислав Миловановић, грађевински инжењер (Грађевински факултет - одсек за конструкцију) Милутин Марјановић, конзерватор мр Јован Пантић, историчар архитектуре др Светлана Пејић, живописац мр Горан Јанићијевић, др Ненад Милошевић - ванредни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду, и дипломирани правник Милан Андрић (правни саветник Патријаршијске управне канцеларије и секретар Одбора).

Ивањдан у Архиепископи- ји београдско- карловачкој

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј служио је на Ивањдан, 7. јула Свету Архијерејску Литургију у Цркви Рођења Светог Јована Претече на Петловом Брду.

У препуном Храму који је још у изградњи, Његовој Светости саслуживали су protoјереј-ставрофор Бранко Митровић - архијерејски намесник београдско-посавски, protoјереј-ставрофор Драгомир Убипариповић - архијерески намесник врачарско-грочански, protoјереј-ставрофор Часлав Маринковић, protoјереј-ставрофор Миодраг Поповић, protoјереј-ставрофор Будимир Зекановић, јереј Милан Лазаревић, јереј Ђокан Мајсторовић, јереј Милета Суботић, protoјакон Радомир Перчевић, protoјакон Стеван Рапајић и ћакон Драган Танасијевић.

Свештенство овог Светог Храма (старешина јереј Предраг Тодоровић, јереј Емил Миловановић и ћакон Бранко Караклајић) и овогодишњи домаћин славе г. Зоран Крстић са породицом, угостили су Патријарха Иринеја и верни народ припремивши богату трпезу љубави.

Прослава Петровдана у Топчидеру

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј служио је на Петровдан, 12. јула, Свету Архијерејску Литургију у Цркви Светих апостола Петра и Павла у Топчидеру. У току Свете Литургије Патријарх је у чин протосинђела рукопроизвео оца Давида (Перовића).

Патријарху су саслуживалиprotoјереј-ставрофор Бранко Топаловић, protoјереј-ставрофор Ваја Јовић, protoјереј Владимир Замахајев, protoђакон Стеван Рапајић, ћакон Ненад Идризанић и ћакон Драган Танасијевић.

После Службе Божије на којој се пречтио велики број парохијана, уследила је славска Литија око задужбине кнеза Милоша Обреновића подигнуте од 1832. до 1834. године.

Молећи се за сваки народ православни, Патријарх Иринеј преломио је славски колач са свештеницима овог Светог Храма честитавши славу славарима Петро-Павловог празника.

Најава: Хиротонија првог Епископа обно- вљене Епархије крушевачке

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј уз саслужење архијереја Српске Православне Цркве извршиће у недељу, 24. јула 2011. године у 9 часова, на Светој Архијерејској Литургији у Цркви Светог великомученика Георгија у Крушевцу, хиротонију новонареченог и изабраног јеромонаха Давида (Перовића) у чин Епископа крушевачког.

На овој Светој Архијерејској Литургији биће обављен и чин устоличења Владике Давида у трон Епископа крушевачких.

Сусрет Патријар- ха Иринеја са амбасадором Француске

Његова Светост Патријарх српски Господин Иринеј примио је 6. јула амбасадора Француске у Србији, г. Франсоа-Гзавијеа Дениоа. Том приликом, амбасадор Француске је представио став своје земље по питању манастира Српске Православне Цркве на Косову и Метохији. Он је подсетио на то да Француска никада није тражила да се српска баштина на Косову и Метохији преименује у косовску баштину и да она уопште не доводи у питање српски идентитет ових манастира и њихову припадност Српској Православној Цркви.

Патријарх Иринеј је са радошћу примио изнета објашњења и подсетио је на значај ове баштине за национални идентитет Срба.

Православни хорови код српског Патријарха

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј примио је 8. јула у Српској Патријаршији у Београду у одвојеним посетама чланове Хора „Јенесиси“ са Кипра који ће 11. јула 2011. године учествовати на Музичком фестивалу у Врњачкој Бањи, као и чланове Хора Атаманског храма Светог Александра Невског из Русије.

Додељена Национална признања у Министарству вера и дијаспоре

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј и министар вера и дијаспоре г. Срђан Срећковић додељили су 9. јула 2011. године у Београду Национална признања заслужним грађанима Србије из дијаспоре и позвали на јачање веза матаице и расејања.

Национална признања се додељују у седам области и носе имена најзначајнијих српских стваралаца који су живели и радили у дијаспори, а од ове године установљена је и награда „Мајка Србија“.

Патријарх Иринеј позвао је Србе у дијаспори да сачувају своју веру, језик, да јачају везе са матицом, чешће долазе и да децу „вежу за лепу земљу из које потичу“.

Он је подсетио да је један од задатака цркве био да окупља српски народ и да је на том пољу она много учинила.

„Црква је много учинила да сачува оно битно за наш народ, веру, језик и културу а то је оно што сваког човека чини посебним“, рекао је Патријарх и истакао да не постоји разлог да се ико стиди свог имена.

Министар вера и дијаспоре Срђан Срећковић позвао је најстручнији део дијаспоре да непрекидно ради на модернизацији и демократизацији Србије.

„Свесни смо да интелектуална дијаспора има потенцијал да буде наша важна карта за Европу и свет, незамењив мост који представља синтезу европских вредности из традиције“, истакао је Срећковић.

Награда „Михајло Пупин“ додељена је Бранимиру Илићу Главашком, кога је предложила Епархија источноамеричке Српске Православне Цркве у Северној и Јужној Америци

Награда „Милош Црњански“ додељена је Бранку Анђићу, кога је предложила Амбасада Републике Србије у Аргентини.

Награда „Мајка Србија“ додељена је Душану Видаковићу из Немачке, кога је предложио Епископ средњоевропске Епархије Српске Православне Цркве.

Награда „Никола Тесла“ додељена је др Маји Ј. Матарић коју је предложила Српска Православна општина у Сан Габријелу, Калифорнија.

Награда „Слободан Јовановић“ додељена је Предрагу Владиковићу из Ванкувера, кога је предложила Асоцијација за пословну сарадњу са Дијаспором и светом.

Награда „Доситеј Обрадовић“ додељена је др Предрагу Мандићу, кога је предложила Самоуправа Срба у Мађарској.

Награда „Вук Каракић“ додељена јеprotoјереју Србољубу Милетићу, кога је предложила Српска Православна Црквено-школска општина Св. архијакон Стефан, Сиднеј.

Национална признања се, у складу са Законом о дијаспори и Србима из региона, додељују у седам области и носе имена наших најзначајнијих стваралаца који су живели и радили у дијаспори.

Извор: Министарство вера и дијаспоре Републике Србије

ПРАВОСЛАВЉЕ 1064

2	Активности Патријарха
5	Садржај
6	Писмо Његове Светости Патријарха грузијског Г. Илије
7	Саопштење Информативне службе СПЦ
8	Саопштење Митрополије црногорско-приморске
11	Разговор са Епископом горњокарловачким Г. Герасимом Дијалог и молитва потребни ради истине <i>Славица Лазић</i>
14	Разговор са мр Зораном Јелисавчићем Богословље Отаца <i>Блајоје Панићелић</i>
17	Реформа богослужбеног језика у Руској Цркви <i>гр Ксенија Кончаревић</i>
20	Лице Месије (II) <i>гр Давор Цалаш</i>

24	Разговор са оцем Амвросијем Касинаском Православље у Италији <i>превод мр Александар Ђаковац</i>
27	Има ли ишта узвиšеније од човека? <i>Архимандрит Лука</i>
28	Првоврховни апостол <i>гр Предраг Драјушиновић</i>
30	Вера као победа над смрћу <i>Јован Блајојевић</i>
32	Свети Гаврило Рајић (1648-1659) <i>Радован Пилиповић</i>
34	Библиотекарски живот Архимандрита Нићифора Ђучића <i>ђакон мр Ненад Игризовић</i>
36	Осам векова Милешеве „Преплет“ са Студеницом <i>Живорад Јанковић</i>
38	Човекольубље: јеванђељска заповест <i>Смиљана Чурчић</i>
39	Култура
40	Вести из прошлости

41	Свет књиге
42	Кроз хришћански свет
44	Из живота Цркве

На насловној страни:
**Свети Апостоли Петар и
Павле, мозаик на Цркви Св.
Петра и Павла у Котежу, рад
Александра Мијаиловића,
апсолвента Високе школе –
Академије СПЦ за уметности
и конзервацију**

Фотографија: ђакон Драган С. Танасијевић

Излазе са благословом Његове Светости Патријарха српског Иринеја. Издаје Информативно-издавачка установа Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве. Први број „Православља“ изашао је 15. априла 1967. године.

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

Председник
Епископ бачки др Иринеј

Главни и одговорни уредник
Президент мр Александар Ђаковац

Оперативни уредник
Срећко Петровић

Секретар редакције
Снежана Крутиковић

Фотограф
ђакон Драган С. Танасијевић

Чланови редакције
президент др Оливер Суботић,
Сања Љубардин, Славица Лазић

**Излази сваког првог и петнаестог у месецу, за јануар и
август двоброј.** Годишња претплата за нашу земљу је 1700
динара, полугодишња 850. Појединачни примерак 90 динара.
Претплата за нашу земљу може се уплатити на благајни Српске
патријаршије, Краља Петра 5 или на текући рачун.
Уплате не слати поштанском упутницом!

Годишња претплата за иностранство:
Обична пошиљка је 70 USD, 70 CAD, 75 AUD, 45 EUR, 35 GBP; авионска:
90 USD, 90 CAD, 100 AUD, 60 EUR, 45 GBP.

Информативна служба:
Текући рачун динарски број:
145-4721-71 Марфин банка
Далматинска 22 Београд
Текући рачун девизни број:
Intermediary Deutsche Bank GmbH,
Frankfurt/M (BIC DEUTDEFF)
Account with inst: 955-9522-10
Marfin bank AD, Beograd (BIC LIKIRSBG)
Beneficiary: RS35145007110000024015
Srpska Pravoslavna Crkva, Kralja Petra 5, Beograd

Телефони:
Редакција: +381 11 30-25-116
Маркетинг: +381 64 85-88-486
Претплата: +381 11 30-25-103, 30-25-113
Факс: +381 11 3282 588
e-mail: pravoslavlje@spcrs.rs - редакција
preplata@spcrs.rs - претплата
marketing.spc@gmail.com

Рукописи и фотографије се не враћају. Текстови и прилози
објављени у „Православљу“ представљају ставове аутора.

Дизајн: Соба.рс
Штампа: „Политика“ А. Д.
ЦИП - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
Дистрибутор: „Polydor“ доо,
Ломница 11/3/9, 32300 Горњи Милановац
тел/факс. 032/717-322, 011/2461-138

27.1.222 (497.11)
ИССН 0555-0114 - Православље
ЦОБИСС.СР-ИД 16399106

Православље се штампа уз помоћ
Министарства вера и дијаспоре Републике Србије

Писмо Његове Светости Патријарха грузијског Г. Илије

Негојој Светости Архиепископу Пећком,
Митрополиту београдско-карловачком и
Патријарху српском Г. ИРИНЕЈУ

Бр.36, 6. април 2011.

Ваша Светости,
Обавештавамо Вас о пријему Вашег писма које се односи на неканонско дељовање Артемија – бившег Епископа рашко-призренског, које нас је веома ожалостило. Узимајући у обзир све чињенице, уверавамо Вас да наша Црква неће имати никаквих односа са гореименованим и његовим присталицама.

Са љубављу у Христу,
Католикос – Патријарх целе Грузије,
Архиепископ Мцкете и Тбилисија и
Митрополит Бичвинте и Цхум-Абхазије
† ИЛИЈА

Саопштење Информативне службе СПЦ у вези са кривичним поступком против Артемија Радосављевића и његових сарадника

На основу кривичне пријаве, коју је по одлуци Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве, Епархија рашко-призренска поднела 15. априла 2011. године, Више јавно тужилаштво у Београду је Вишем суду у Београду упутило захтев за спровођење истраге против Артемија Радосављевића (бившег Епископа рашко-призренског) и његових сарадника Симеона (Дејана) Виловског, Предрага Суботичког и Јелене Шубаревић, због основане сумње да су извршили више кривичних дела злоупотребе службеног положаја.

Предмет извршења кривичних дела јесу:

- материјална штета од више милиона евра због наплаћених, а неизведенih или делимично изведенih радова на црквама и манастирима, као и због увећаних фактура у односу на стварну вредност изведенih радова (реч је о манастирима: Зочиште, Бањска, Врачево, Улије, Девине Воде, Тамица, Убожац, Гориоч, Грачаница и тако даље);
- наводно плаћање услуга британског адвоката Malcolm Shaw-a у износу од 107.700 евра, иако је сам адвокат писмено потврдио да је примио износ од само 26.000 евра;
- злоупотреба и неовлашћено присвајање новчаних

средстава у износу од преко 40.000 евра, исплаћених од стране Републике Србије на основу дотација за помоћ монасима у Манастиру Бањска;

- неосноване исплате (без уговора или сагласности црквених органа) адвокатској кући Venable у САД, у износу од 600.000 америчких долара, за наводно лобирање, иако између Епархије рашко-призренске и те адвокатске куће није постојао уговорни однос;
- отуђивање црквене имовине и ненаменско трошење новчаних средстава, без сагласности надлежних црквених органа, као што су:
- продаја пословног простора у Ђаковици,
- неоснована исплата од 65.000 евра из благајне Епархије рашко-призренске за кућу у Сремчици,
- куповина земље у Врњачкој Бањи и
- санације објекта који нису у власништву Епархије рашко-призренске (штета 56.000 евра), и тако даље...

Нажалост, ово нису сви противзаконити поступци пријављених лица. После анализе преостале документације и прикупљања додатних доказа, 13. јуна 2011. године је извршена допуна Кривичне пријаве од априла месеца са три нова кривична дела. Реч је о злоупотребама приликом изградње Храма Свете Тројице у Вучи, реконструкције цркава у селима: Мушниково, Богошевце и Плањани,

као и исплатâ Симеону Виловском (без основе) из епархијске благајне. Као и у претходно наведеним случајевима, постоји основана сумња да су поменута лица извршила радње у којима су злоупотребом службеног положаја окривљених нарушени углед Епархије рашко-призренске и Српске Православне Цркве и причињена велика материјална штета.

Пред Вишним судом у Београду, у предмету К бр. 3719/10, већ је у току кривични поступак против бившег секретара Артемија Радосављевића – Симеона (Дејана) Виловског – и његовог сарадника Предрага Суботичког, због кривичног дела злоупотребе службеног положаја. Дана 8. марта 2011. године, суду је достављена допуна доказног материјала, као и предлози за извођење других доказа. Српска Православна Црква очекује од државних органа да предузму све законом предвиђене радње у циљу екстрадиције пријављеног Симе-

она (Дејана) Виловског, који се, као што је познато, налази на територији Републике Грчке.

Будући да је по захтеву за спровођење истраге Вишег тужилашства у Београду у току кривични поступак против горе наведених лица, саслушање окривљеног Артемија Радосављевића пред Вишним судом заказано је за 19. јул 2011. године, а саслушање окривљених Предрага Суботичког и Јелене Шубаревић за 21. јул 2011. пред истим судом.

Српска Православна Црква изражава наду да ће надлежни државни органи спровести све законом прописане радње у циљу што бржег расветљавања чињеницâ и утврђивања личне одговорности починилаца кривичних дела, а да ће медији о читавом кривичном поступку извештавати објективно, на основу утврђених и званично потврђених чињеница, а не на основу лажних „теорија завере“ из познатих расколничких, парасинагогалних и, уопште, антицрквених кухиња. ■

Саопштење Митрополије црногорско-приморске поводом привођења и депортације свештеника Синише Смиљића

Цетиње, 29. јун 2011. године

Y права црногорске полиције је депортовањем свештеника Синише Смиљића, пароха паштровског, погазила елементарна вјерска и људска права, нанијевши удар Православној Цркви, вјерницима и правди у Црној Гори. Нигде се у цивилизованом свјету не сматра као прекршај намјера свештеника да посјети своје храмове нити се без образложења свештеницима и новинарима брани приступ јавним мјестима.

Подсећамо да се у Црној Гори налази група од десетак новинара водећих руских медија, који су дошли са намјером да направе репортаже о Црној Гори и Митрополији црногорско-приморској. Из тих разлога, још раније су изразили жељу да посјете Свети Стефан и православне храмове. Свештеник Смиљић је, као и у ранијим случајевима, обавијестио управу хотела о тој намјери и затражио дозволу за кратку посјету. Управа хотела, из необјашњивих разлога, није удавољила том захтјеву, али је одбила да службено образложи своју одлуку.

Новинари су са парохом и члановима Одбора за обнову цркве покушали да посјете Свети Стефан макар и са плаћеном улазницом, али им обезбеђење ни то није дозволило. На улазу је дошло до краће расправе групе мјештана са двоје људи из хотелског менаџмента у чему свештеник Смиљић није учествовао. Једна од странкиња-службеница хотела је на најгрубљи начин на националној основи вриjeđala руске новинаре што је све забиљежено камерама.

Циљ посјете руских новинара Црној Гори, Митрополији и Светом Стефану је био везан за афирмацију Црне Горе, њених светиња, туризма и природних лепота и не видимо ни један оправдан разлог да се на такав начин поступа према њима и свештенику. Паштровски вјерници су жељели да по древном обичају за празник Видовдан посјете храмове на Светом Стефану, помоле се и запале свијеђу. Жалосно је да они који су то спријечавали нијесу размишљали о посљедицама таквих поступака и утиску који се ствара у јавности таквим поступањем.

Након обиласка храмова и краћег боравка од десетак минута новинари су се несметано повукли, а мјештани са свештеником отишли кућама. Поступајући по пријави управе хотела, свештеник је са тројицом вјерника накнадно од својих домова полицијски приведен у будванску станицу полиције. Након вишечасовног задржавања, изречена му је мјера отказивања боравка и забрана уласка у Црну Гору на годину дана. У раним јутарњим часовима, у пратњи полиције је са својом супругом депортован до границе са Босном и Херцеговином.

Свештеник Синиша Смиљић је у Црној Гори легално боравио са гаранцијом Митрополије црногорско-приморске, а у току је поступак по његовој жалби којом му је недавно, као и другим свештеницима и монасима Митрополије, ускраћено право на привремени боравак на годину дана. Ријеч је о младом човјеку и свештенику, часног и честитог живота, који није од јуче у Црној Гори. Он је завршио петогодишњу Цетињску богословију, и више од једне деценије живи у нашој земљи, још док је била заједничка држава са Србијом. Он никада није осуђиван, а за кратко вријеме је са својим парохијанима обновио више храмова и окупио преко 250 дјеце из Паштровића на вјеронауку. Поступање Сектора граничне полиције према свештенику Смиљићу сматрамо дискриминаторним посебно уколико се зна да се такве радње не предузимају према бројним изгредницима и учесnicima туча и демолирања. ■

Митрополија црногорско-приморска на овај шамар црногорске полиције, окреће и свој други образ, и пита, попут Господа: „Зашто ме удари?“ Правни савјет Митрополије ће у наредним данима искористити све законом дозвољене могућности да се преиспита ово полицијско насиље према човјеку и свештенику Синиши Смиљићу и вјерницима из Паштровића, да се поништи одлука о његовом депортовању и заустави даљи прогон нашег свештенства и монаштва. ■

Разговор са Његовим Преосвештенством Епископом горњокарловачким Г. Герасимом

Дијалог и молитва потребни ради истине

Разговарала Славица Лазић

Било би неопходно ради болјитка два народа, ради истине, сести за сто и отпочети дијалог и утврдити сву истину – да се престане са манипулацијама историјских догађаја и бројем побијених. У такав један дијалог свакако би требало укључити и представнике Цркве.

Епископ Герасим је завршио Богословију у Манастиру Крка и Московску Духовну академију. Замонашио се у трећем разреду Богословије, а 1998. године постаје игуман Манастира Крке, где је успео да окупи младо братство. За Епископа је хиротонисан 2004. године и током ових тешких година за наш народ и Цркву, залагао се за обнову манастира, Богословије у којој је предавао, и за духовно сабрање српског народа. Познат је по својим јасним ставовима да се о српским стратиштима у безданима крашким јамама на подручју Велебита не сме више ћутати, да се жртве усмрћене на најстрашнији начин руком умоболних усташких кољача морају опојати и преbroјати, а да је услов успостављања међусобних односа поштовања и поверења српског и хрватског народа и наших Цркава ревизија историографских података везаних за период Другог светског рата и рата из 1991. године – који се битно разликују.

Историја Епархије горњокарловачке, која данас обухвата Лику, Банију, Кордун, Горски Котар, хрватско пријорје, две парохије у Истри и Ма-

риндол у Словенији, бурна је, у мери у којој су били драматични историјски догађаји који су пратили насељавање Срба на ове просторе још од XV века, до данашњих дана. Шта је пресудно за данашњи духовни и социјални живот Срба у овим просторима, и ком правцу се креће?

– Наши верници се најчешће сусрећу са повратничким проблемима, обновом својих домова и проналаском запослења. Надамо се да ће уласком Хрватске у Европску унију доћи до економског развоја и побољшања услова за живот. Без запослења људи тешко опстају, труде се да кроз сточарство и пољопривреду обезбеде колико толико нормалну егзистенцију. Ми се као Црква трудимо да их духовно руководимо, да буду верни својој Православној вери и Цркви. Када би Цркви била враћена њена имовина, ми би у многоме могли и материјално да им помогнемо у опстанку на њиховим огњиштима. Али се и на то негде одавно рачунало и мислило па се одувлачи и политизира са повратком црквене својине. У ових седам година од како сам ја на челу Епископије горњокар-

ловачке, Цркви није враћена ни једна њена некретнина. Засигурно постоји могућност да се једним потезом пера врате поједине некретнине – зашто се не враћају, можемо само да нагађамо. Обраћали смо се уредима, председника Србије, Бориса Тадића и председника Хрватске, Иве Јосиповића, ни смо добили никакав одговор.

Хрватски архиви и музеји поседују знатну и значајну архивску грађу Српске Православне Цркве, која је отућена – а, у извесној мери и уништена током постојања НДХ (1941-1945). Оно што нису усташе уништиле, комунистички режим после Другог светског рата никада није вратио Цркви, а познато је да се део фондова и збирки налази и у Архиву Каптола у Загребу. Најбогатија грађа горњокарловачке Епархије настала од 1619. до 1941. године, још увек је у Хрватском државном архиву! Шта ови подаци говоре о нама? Има ли наде да Вам архивска грађа буде враћена?

– Ови подаци, о нама православним Србима, говоре да ми у границама да-

нашње државе Хрватске нисмо од јуче и да на овим просторима живимо дуже векова. Епископија горњокарловачка је основана пре 320 година, њена историја је дуга и препуна бурних догађаја. Најдраматичнији догађаји у историји наше Епископије су насиљно покрштавање и унијаћење православних Срба у жумберачком крају у време Владике Данила Јакшића, коме је било забрањено посечивати жумберачки крај ради лакшег унијаћења тамошњих православних житеља. Да су жумберчани били Срби и православци, говоре подаци да међу њима и данас има оних који славе крсну славу, истину, сад већ помало на неправославни начин, али ипак се сећају дједовске славе.

Други драматични догађаји, који су и довели до тога да данас немамо верника су ратови. Други светски рат је однео стотине хиљада живота православних Срба, многи објекти су порушени, и данас их обнављамо, и разне друге невоље су уследиле у току, и на кон рата. Рат из 1991. године је у потпуности очистио Србе са две трећине хрватске територије. Без икакве наде смо да ће се ти људи икада вратити на своја огњишта. Стогодишњи план за чишћење територије од непоћудних елемената је завршен.

Архив Епископије горњокарловачке није враћен, нажалост нема ни назнака да би могао бити враћен. Добио сам подatak да је држава Србија вратила више од 3000 матичних књига Римокатоличке цркве, београдској надбискупiji. Српској Православној Цркви у Хрватској нису враћене матичне књиге иако су, по нашим сазнанима, другим верским заједницама враћене.

Дали сте свој благослов и преторуку вернима да изађу на недавно одржан потпис становништва, чиме чувajuју свој верски, културни и национални идентитет. Том приликом забележени су бројни проблеми незаконитог брисања Срба из евиденције пребивалишта – само у Вировитици 850 Срба је „избрисано“. Да ли су решени ови случајеви, шта нам можете рећи о стању на терену ?

– Писали смо обраћања, позиве и препоруке Србима да се не плаше изјаснити да су Срби Православне вере –

то им је загарантовано Уставно право ове државе и због тога не могу бити дискриминисани. Сведоци смо и тога да још увек има и оних, и то не мали број, који би да Србима ускрате право да се слободно изјасне ко су и ком народу и вери припадају. Такав покушај (радовоа бих се да је само покушај) дискриминације никде у Европи није забележен осим у Хрватској. С обзиром на то да је рат завршен пре десет година, живот Срба у Хрватској се није приметно побољшао.

Богословија Света Три Јерарха у Манастиру Крка обновљена је пре десет година. Какве духовне плодове доноси, какав је интерес за упис ученика?

– Богословија у Манастиру Крка је једина српска школа у Хрватској и хвала Богу она доноси добре духовне плодове за Цркву и народ за наших пет епископија. Децу која су у тој школи васпитавана и школована ми рукополажемо за свештенике и одговорно тврдим да су они примерни и врло радни свештеници.

Интересовање за упис у Богословију међу нашем децом је још увек велико, жао ми је што нисмо у могућности да их све примимо да уче богословље. Поносан сам да Срби желе да уче теологију и да се спремају да буду пастири.

Који су разлоги да СПЦ у Ријеци не учествује у „Свјетској молитвеној осмини за јединство кршћана“, који су предуслови потребни да би се смањиле разлике које нас деле и развио дух и атмосфера у којима је дијалог не само могућ, него и неопходан ?

– Нисмо против дијалога на нивоу Православне Цркве и Римокатоличке Цркве, то је мисија наше Свете Цркве да све који су отпали од јединства Православне Цркве приведе покајању и јединству. Молитве долазе на крају (као финиш) после успешног дијалога за јединство – не може ићи обрнутим редом, прво молитве, а затим дијалог. Уосталом, у нашим богослужењима се молимо за „сједињење свих“.

Не желимо да будемо украсно перје у време молитвених осмина, а када то прође ускраћује нам се основно пра-

во да кажемо ко смо и како верујемо, желимо да будемо равноправни и када се молимо и онда када нам треба вратити одузету имовину и омогућити да слободно похађамо православну веронауку.

У Вашој књизи „Неканонско православље – расколи и секте“ обухватили сте савремене расколничке организације. Посебно место припада тзв. „хрватској православној цркви“, и сличним удружењима грађана који присвајају лажни идентитет. О томе сте писали у отвореном писму председници Владе Републике Хрватске Јадранки Косор. Колико су штетна и узнемирујућа оваква догађања међу верницима српске заједнице у Хрватској ?

– О геноцидној творевини као што је „хпц“ не треба трошити време и прибављати значај, доволно је отворити њихову веб страницу и разумети о чему се ту у ствари ради. За нас је битније да видимо да је Хрватска као демократска и европски оријентисана земља осудила такву појаву, која оживљава наци-фашистичку идеологију и да јасно и недвосмислено осуди покретаче усташке творевине.

У којој мери висок степен тихе дискриминације преосталог православног српског народа у Хрватској после егзодуса, да ли се овај проблем негира као постојећи, да ли римокатоличко свештенство, као најбројније, чини доволно да се мења свест Хрвата по овом осетљивом питању?

– Дискриминација још увек постоји чак се и не прикрива. Познате су речи секретара Комисије за односе са верским заједницама : „Не можете ви, (СПЦ), да се поредите са Католичком црквом“ – (Фрањо Дубровић, тајник Комисије за односе са верским заједницама). Ништа боље није ни са нашим народом који наилази на разне видове дискриминације и омаловажавања. Нажалост немамо коме ни да се жалимо, јер свака жалба заврши само на томе. Представници Срба у политичким структурама државе су заокупљени својим личним каријерама и сопственим интересима те нису у стању да се за било кога другог брину. ➤

Храмови у Отоцу, Саборни храм Светог Николаја, Ријечки православни храм су на мети вандала. Колико ови поступци застрашују верни народ?

– Поједини наши верници који су остали у Хрватској за време рата преживели су страшне тортуре од својих комшија Хрвата. У граду Карловцу је доста таквих који су преживели малтретирања, премлађивања, чак извршења и на стрељање. Из тог разлога се напади на објекте Српске Цркве иtekako одражавају на наше вернике. Људи су застрашени а држава мало чини да се људи ослободе тога страха и да се осећају сигурним и равноправним грађанима ове земље.

Синод СПЦ је упутио протестну ноту Ватикану, изражавајући незадовољство због ходочашћа и поклоњења папе Бенедикта XVI гробу кардинала блаженог Алојзија Степинца. Шта конкретно значи ова нота, имајући у виду да су амнестиирани католички свештеници, и сам Степинац, за злодела у усташкој НДХ, у чијој је влади био војни викар?

– Наша Црква је упутила протестну ноту како би скренула пажњу да неке историјске чињенице око личности Алојзија Степинца нису до краја разјашњене и да не треба додатно оптерећивати, и онако оптерећен, дијалог за повратак оних који су изашли из крила и отпали од Православне Цркве. Јасно је да на путу јединства Православне Цркве и Римокатоличке Цркве стоје многе препреке. Једна од тих препрека је и проглашење за блажене Алојзија Степинца, Ивана Мерца, папе Пија XII, папе Војтиле и

других спорних канонизација у Римокатоличкој Цркви.

парастос сваке године 24. јуна на Дан сећања. Ове године ће у Бањалуци бити одржана и Прва међународна конференција о Јадовну. Да ли смо закаснили да сведочимо о овом геноциду?

Епархија Горњокарловачка је препуна јама и стратишта из Другог светског рата, у којима је на најбруталнији начин, незабележен у новијој светској историји, уморено стотине хиљада православних Срба, Јевреја и Рома, само зато што су друге вере и нације. Јесмо ли учинили доволно да им обележимо места страдања и да их се сећамо по имену и презимену, како бисмо избегли да се овакви злочини опет не понове?

– Нисмо учинили доволно ни да обележимо, а камоли да попишемо сва имена оних који су страдали у неком од стратишта, којих је Епископија горњокарловачка препуна. У бившој заједничкој држави није се смело учинити ништа ради братства и јединства, тек поткрај 80. када се назирао пад комунизма почело се са одласком на места страдања. Очекујемо да ове године, најдаље до Сајма књига, у сарадњи са Удружењем грађана „Јадовно 1941“ издамо „Атлас усташког геноцида“, на коме ће бити обележени сви логори, јаме и друга стратишта Срба, Јевреја и других жртава. Почетком деведесетих година, тадашња хрватска власт је покушала уклањањем споменика и обиљежја на јамама, као што је било са спомеником на Јадовном, да поново затре сваки траг усташких злочина. Данас покушавамо, заједно са „Удружењем потомака и поштовалаца жртава комплекса усташких логора Јадовно 1941“, да таква места и друга, где су пострадали недужни људи, отмемо забораву и обновимо сећање на њих и њихов крсни пут и страдање.

При Епархији сте основали Одбор за обележавање и неговање сећања на жртве комплекса усташких логора Јадовно 1941. године. Јадовинским Новомученицима служиће се

– Није касно, ако искрено желимо да се сећамо дана када су пострадали наши дједови, оци, мајке, деца браћа и сестре. Већ сам напоменуо – у Југославији се није смело говорити и дуго времена је покушавано да се прикрије или сасвим умањи злочин какав се додгио на Јадовном. У питању је преко 40 хиљада убијених у неколико јама. Ко је тај који сме да дозволи да се та кво место заборави и дан када су Боголика бића побијена као да су звери? У јамама Јадовна бачена су два епископа и 73 православна свештеника већином из Епископије горњокарловачке. Мој претходник Епископ Сава Трлајић свој земаљски живот је завршио у јами са својим презвитерима. Док постојимо морамо памтити такав страшан злочин.

Председник Републике Србије је с мајком посетио највеће стратиште Срба у Лици, Шаранову јamu у логору Јадовно. Да ли је ово подстрек да се на највишем нивоу покрене питање одговорности Хрватске за геноцид и питање одштете прекијевим логорашима и породицама жртава?

– На ово питање би могао и знао одговорити председник Тадић. Оно што ја желим да кажем је да оба председника Србије и Хрватске, без уплива политike, никада не смеју заборавити места као што су Јасеновац и Јадовно.

Да ли су се стекли услови да се на основу међусобних односа поштовања и поверења наша два народа, историографски и хришћански отвори дијалог о свим непознаницама протеклих деценија?

– Било би неопходно ради бољитка два народа, ради истине, сести за сто и отпочети дијалог и утврдити сву истину – да се престане са манипулацијама историјских догађаја и бројем побијених. У такав један дијалог свакако би требало укључити и представнике Цркве.

Цркве и манастири Архиепископије богородско-карловачке (I)

Београд – Богородичин град

Беседа на празник Успења Пресвете Богородице

архитојереј-ставрофор гр Владимир Вукашиновић

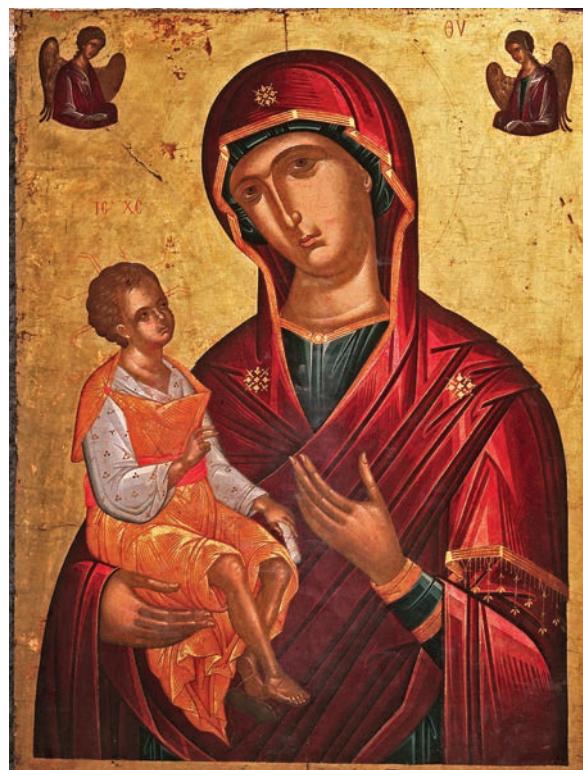
Данас смо се сабрали у овом Светом дому Мајке Божије да започнемо прослављање дана Пресвете Богородице у Земуну у једном од најстаријих језгара наше свештене и Богом чуване Архијеџезе београдско-карловачке. Сабрали смо се на дан њеног Успења, управо на онај дан који је вековима торжествено прослављан са друге стране Дунава и Саве и по коме је Београд и назван *Богородичиним градом*.

Наши преци су од самих почетака управљања Београдом у њему неговали и развијали култ Пресвете Богородице. Знамо да је међу црквеним средиштима у пограничним пределима српске државе највећи успон својевремено доживела управо Београдска Митрополија. Саборну цркву у њој изградио је краљ Стефан Драгутин, који је до своје смрти управљао Београдом. У њој сечувала чудотворна икона Свете Богородице као највећа светиња Белог Града. Почетком XV века, деспот Стефан Лазаревић је обновио митрополијску Цркву свог новог столног места, посвећену Успењу Богородичином – призидao јој је певнице и богато је украсио. Храм се налазио у Доњем граду, у подножју калемегданског брега. У непосредној близини подигнута је резиденција београдског Митрополита, који је у деспотово време носио титулу Егзарха свих српских земаља. Његов хагиограф је за култ Богородице Успенске записао:

„И црква велика је са источне стране града, где се силази слично као на кедарском потоку, ка Гетсиманији. Она је, дакле, митрополија Успеније пречисте Владичице и имаћаше

около општежиће украшено разним растињем, са многим богатством, селима и другим обитељима, а била је престо митрополита београдскога, ексарха свију српских земаља. Ова је црква била богатија од других у дане овога благочастијива. А (Стефан) начини и цркву од основа у Периволији трима великим светитељима за сахрањивање архијереја те цркве. А сазида и странопријемницу за болне и цркву у њој у име светога чудотворца Николе, на најслађој води; и насади вртове од свакога изабранога плода; и приложи (јој) села и богатство много; у њој болне и странце храњаше и олакшање њима даваше.“

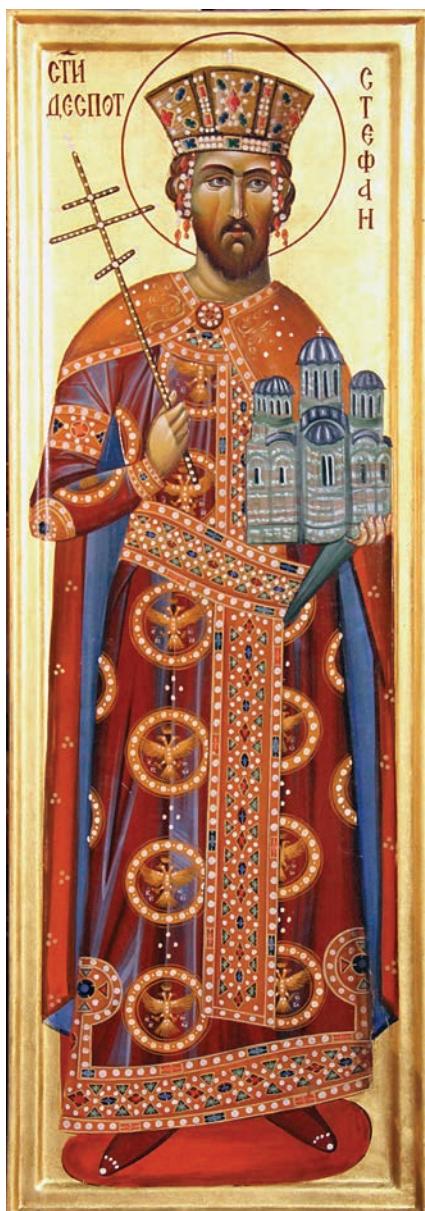
Београдска Митрополија имала је посебну улогу у време српских сеоба у Угарску, нарочито после 1459. године. Међутим, кад су Турци освојили Београд (1521.), Саборна црква је међу првима претворена у цамију. Прогнани Срби, стражарно спроведени у Турску, понели су своје светиње – икону Богородице, мошти Свете Петке и Свете Теофане (супруге византијског цара Лава VI). Насељени у близини Цариграда, на простору који је касније назван Београдска махала, они су као успомену на београдску Саборну

Икона Пресвета Богородица Београдска

цркву изградили нову, опет посвећену Успењу Богородичином. У самом Београду, митрополијска Црква је коначно уништена почетком XVIII века. Аустријска војска је после освајања града (1717.) потпуно променила лик Доњег града – порушени су и остаци цивилног насеља и велика цамија, у ствари, београдска Саборна црква. По аустријском пројекту, на њеном месту требало је подићи доњу жупну цркву. Замисао није остварена, а једно значајно култно место српског народа привремено је изгубљено.

А, у овом, данас, обновљеном и украшеном Храму произнећемо бесedu о празновању Пресвете Богоро-

дице и небеским патронима храмова и богомола наше Архиепископије.

Но, пре тога да скренемо пажњу на једну занимљиву чињеницу. Зидове овог Храма осликао је Андреј Васиљевич Биценко, руски емигрант, који је завршио Ликовну академију у руском Петрограду, да би потом сликарство предавао у Првој српској гимназији банатског Петрограда. Биценко је посебно поштовао Пресвету Богородицу – те је осликао поред ове Богородичине цркве и Цркву Рођења Пресвете Богомајке на Калемегдану – Ружицу, као и иконостас у крагујевачком Саборном храму посвећеном Успењу Пресвете Богородице.

Његову велику љубав према Богородици видимо и из необичног избора архијереја литурга које је насликао у олтару Цркве Ружице – сви су они александријски архијереји – а але-

сандријски пастири и богослови, као што знамо, су најзаслужнији за формулисање православног учења о Богородици. Међу њима је наравно и Свети Кирило Александријски – који је највише допринео дорматској прецизности теотокологије Трећег Васељенског Сабора одржаног у Ефесу, јуна и јула 431. године. Кирилове познате речи – „Сва наша борба за веру коју смо водили састоји се у тврђењу да је Света Ђева – Богородица“ – одјекују и са зидова храмова које је Биценко осликао.

Црква Христова празнује Његову Пресвету Мајку на разне начине и различитим поводима. Сва три богослужбена круга којима се молимо – дневни, седмични и годишњи испуњена су песмама, молитвама и службама Богородици. Њој су упућене молитве Повечерја, Њој се узносе тропари малих и великих Часова, Њени су канони, богородични и крстобогородични Октоиха, Њени догматици, Њој је упућен молитвени валај на крају сваке велике и мале јектеније. Њој су посвећени и посебни празници који обележавају успомену на догађаје из живота Пресвете Богородице као и на све оно што се везује за њено име – покров, полагање појаса, њене чудотворне иконе у целом Православном свету. Неки од њих спадају у категорију великих празника. То су: Рођење Пресвете Богородице 8. септембра, Ваведење Пресвете Богородице 21. новембра, Благовести 25. марта, Срећење 2. фебруара и Успење Пресвете Богородице 15. августа. Поред њих, прослављамо и празнике који су везани за живот Пресвете Богородице: Сабор Пресвете Богородице 26. децембра, Покров Пресвете Богородице 1. октобра, Полагање појаса Пресвете Богородице 31. августа и Полагање ризе Пресвете Богородице 2. јула.

У древна времена, када црквени календар још увек није био развијен у потпуности, јединствени празник у част Ђеве Марије је био Други Дан Рождества Христовог и тај празник се до данас зове Даном Сабора (сабрања) Пресвете Богородице. Управо у црквеном празновању Рождества Христовој, у молитвама и песмама које се певају тога дана, налазимо онај најдубљи слој теме поштовања Пресвете Богородице. Може се без икаквог преувеличавања рећи да је свеколико црквено поштовање Ђеве Марије, Мајке

Божије израсло из тајне те, за Хришћане, сасвим јединствене ноћи, када је Ђева Марија у јаслама крај Витлејема родила Господа Исуса Христа и када је слика Мајке са Дететом на рукама постала и заувек остала главна, најдубља и најрадоснија слика наше вере, наше наде и наше љубави... Другим речима, сви празници којима Црква празнује Мајку Божију, све молитве које Јој Црква упућује и сва љубав којом Је Црква воли, извиру дакле, из празника Рождества Христовог.

Празник Успења – Уснућа Пресвете Богородице празнује се од IV века, у склопу колективног празника Сабора Пресвете Богородице да би као самостални празник почeo да се прославља у Јерусалиму током VI века.

Црква данас прославља уснуће односно смрт Ђеве Марије, Мајке Господа Исуса Христа. „На бесмртно Твоје успење сабрасмо се...“, пева Црква у првој песми овог празника, откривајући – већ у тим првим и почетним речима – саму суштину успењске радости – Бесмртно Успење односно Бесмртну смрт! Црква се сећа смрти Оне чији је Син – како вели наша вера хришћанска – победио смрт, вакрсао из мртвих и даровао нам обећање општег вакрсења и славне победе бесмртнога живота.

Смисао овог празника дубоко сагледава отац Александар Шмеман када говори:

„Сматрам да су суштина и смисао смрти Мајке Божије најбоље изражени на икони овог празника. На њој Мајка Божија упокојена лежи на смиртном одру. Око ње стоје апостоли Христови, а изнад ње – Христос Који на рукама држи Своју Мајку, живу и заувек сједињену у вечности са Богом. Ми, дакле, видимо смрт и оно што се збило у тој смрти: не растанак, већ сједињење; не жалост, већ радост; и – у коначном исходу – не смрт, већ живот. 'И после Рождества – Ђева, и после смрти – жива' пева Црква гледајући ту икону и додаје: 'Родивши сачувала си девство, упокојивши се свет оставила ниси'. Сагледавајући светлост те смрти и стојећи у светlostи крај Њеног смиртног одра почињемо да схватамо да смрти више нема, да је и умирање човека постало чин живота и човеков улазак у истински живот, у живот који бесмртно живује. Христос среће на светлим дверима умирања

Ону која Му је предала сав свој живот, која Га је волела до краја: и, где, смрт постаје радосни сусрет! И, где, живот надвладава смрт! ... И зато страха нема у бесмртном уснућу Ђеве Марије. Смрт је овде побеђена изнутра, ослођена од свега онога што је преиспуњава ужасом и безнајем. Смрт је постала 'зора тајанственог дана'. И зато у овом празнику нема нимало жалости, ни надгробнога ридања, ни јада. Само светлост, само радост! И као да се свакоме од нас који се приближава неизбежном прагу смрти – у празнику Успења – отварају двери из којих почињу да просијавају и блистају зраци долазеће победе, долазећег Царства Божијег."

Постоји један ритам који дамара у ткиву Београда, тешко ухватљив за не-навикло око и слух. Ритам храмовски, молитвени – ритам светости. Први тактови тог ритма отпочињу у самом имену нашег града. Његова белина неумитно асоцира на беле хаљине благодати Божије у које се одевају новокрштеници. У ту свету и велику хришћанску белину одену се и наш Град када је у своја недра примио благовест Христову и када је из тог сусрета Града и Јеванђеља процветао грозд храмова и манастира. Тада ритам, тада музика, тада песма нова говоре много о бившим Београђанима онима који сада живе у њему. Они не само што казују њихова имена (јер су само нека остала позната и запамћена у људском уму) већ пре и изнад свега саопштавају њихове намере и жеље, њихово разумевање вредног и битног и говоре о њиховим небеским узорима, пријатељима и помоћницима. Тада говор, тада песма, тада ритам, тада порука и то казивање скривени су у црквама, храмовима, богољама и светилиштима Београда. Појимо сада редом, јер број светиња у граду није мали.

Два најугледнија дома у Београду имају своје цркве. Наравно, реч је о два двора и њиховим дворским капелама – о Двору Патријарха српског и старом Двору краљевске породице. Над патријаршијском Капелом молитвено бди истински отац српског национа, Свети Симеон Мироточиви, а краљевски дом је препоручен молитвама Светог апостола Андреја Првозваног.

Док се налазимо у згради Српске Патријаршије, с прозора њеног источ-

Црква Пресвете Богородице у Земуну

ног крила посматрамо главни, западни улаз првопрестоног Храма града Београда, катедrale Архиепископа пећког, Митрополита београдског и карловачког и Патријарха српског, посвећене Светом архангелу Михаилу. Стакло замагљено нашим дахом ствара, на тренутак, слику из прошlosti – враћамо се 166 година уназад и видимо кнеза Милоша и Митрополита Михаила како започињу подизање те велелепне грађевине.

Разгонимо визију. И пред нама се управља обновљен и украсен прве кatedре достојан Храм.

Дворови и катедрале... Тако очекивано за престоницу. А где су јој молчалнице и монашке ћелије? Ни у томе не оскудева Београд. На територији свештене београдско-карловачке Архиепископије постоји и немали број манастира. Пет светих обитељи – мушких и женских манастира – молитвено бди над нама.

Два архангелска манастира, као два духовна крила, штите наш град: један – Светог архангела Гаврила – налази се у Земуну, а други – Светог архангела Михаила – у Раковици. Раковички је древнији, подигнут у XIV веку на авалском путу, изнад села Раковице, а потом је, у XVI веку, премештен на данашњу локацију. Земунски, као и већина земунских светиња, потиче из XVIII века.

Посебно место међу београдским манастирима заузима Метох Српске царске Лавре Хиландара – мушки општежитељни Манастир Светог архи-

ђакона Стефана у Сланцима. Та светиња, која је видљиви символ невидљивог или суштинског, преобрађајног деловања Манастира Хиландара, најважнијег српског Манастира изван Србије, истински је свенародни дом. У њему сваке недеље изузетно велики број Београђана налази три постављене трпезе: трпезу литургијску, за којом се причешћује, трпезу гостољубља, за којом обедује, и трпезу духовне поуке, за којом се храни предавањима и поукама. Ту смо многе молитве оставили за напредак и процват покртваног братства.

Два последња манастира у низу, или никако не и по значењу, посвећена су Пресветој Богомајци, тој, по светогорском предању, омиљеној заштитници монаха и монахиња, а по вековном искуству Београђана, и њиховог Града. То су Манастир Рођења Пресвете Богородице у Рајиновцу из XVIII века и Манастир Ваведења Пресвете Богородице у самом Граду. Манастир Ваведење, како се у народу назива, имао је велику улогу у буђењу и развоју православне духовности и вере у Београду током осамдесетих и деведесетих година прошлог века. У њему су као јеромонаси служили и из њега за епископе изабрани четворица еминентних владика Српске Цркве: Амфилохије Митрополит црногорски и приморски, Иринеј Епископ бачки, Атанасије умировљени Епископ херцеговачки, и Игнатије Епископ браничевски.

(наставак у следећем броју)

Разговор са мр Зораном
Јелисавчићем

Богословље Отаца

Разговарао Блајоје Панићелић

Светоотачко богословље је свако богословље које настаје у Цркви као заједници Светога Духа. Дакле, исти је Св. Дух који је некада надахњивао Св. Василија Великог у четвртом и који надахњује Георгија Флоровског у двадесетом веку.

Професор Зоран Јелисавчић је асистент на катедрама за Увод у богословље и Екуменско богословље Православног богословског факултета Универзитета у Београду, и наставник на катедри за Новозаветни грчки језик Теолошког факултета Свети Василије Острошки Универзитета у Источном Сарајеву. Такође је и заменик главног уредника часописа *Хришћанска мисао* и члан уређивачког савета часописа *Оштакник*. У разговору за *Православље* говори о светоотачком богословљу и његовим основним елементима.

Шта је светоотачко богословље и који временски период покрива?

— Светоотачко богословље у историјском смислу, дакле, она историјска подела која је углавном вештачка и служи као шематски приказ, јесте оно богословље које је настало после апостолских ученика (али постоје и патрологи који и њих сматрају оцима) и траје све до позног средњег века или, по некима, до Јована

Дамаскина. Међутим, светоотачко богословље је свако богословље које настаје у Цркви као заједници Светога Духа. Дакле, исти је Св. Дух који је некада надахњивао Св. Василија Великог у четвртом и који надахњује Георгија Флоровског у двадесетом веку.

Да ли постоји могућност, (српски језик нам то дозвољава), да разликујемо предање и традицију? Предање би било све оно што је обавезујуће, оно што називамо догматика Цркве или учењем Цркве, а традиција пак, целокупно хришћанско учење, одн. читава отачка философија, сва отачка учења која су се појављивала у историји. Тако би, на пример, Оригеново стваралаштво у целини било део хришћанске традиције, а само његов ортодоксни део спадао би у оно што називамо предањем.

— Може се направити и таква подела. Међутим, и ово што зовемо *традицијом*, дакле, то би био шири појам од појма *предање*, ипак, спада у историју Цркве, или прецизније, у историју

деловања Светог Духа, зато што су и ти, да их тако назовемо, „неуравнотежени“ поступци у Цркви, типа јеретика и сл., ипак, саставни део Цркве. Да Црква рачуна и на то (и на шири и на ужи појам), тј. и на појаву девијације, види се из заамовне молитве на Литургији где се обраћамо Богу и кажемо: „Пуноћу Цркве твоје сачувавј...“. Што ће рећи да пуноћа Цркве може и да се изгуби, грубље речено, да нисмо ми ти који смо се претплатили на пуноћу... пуноћа може постојати у Јерусалиму или Буенос Ајресу, и Црква ће оправдати своју пуноћу, али то не значи да смо се ми сада овде као заједница претплатили да ћemo учествовати у пуноћи Цркве или да ћemo одржавати пуноћу. Наш заједнички поделак није да освајамо свет, него да будемо „со земљи и светлост свету“. Дакле, дужни смо да се потрудимо. Тако, и традиционални и предањски део јесу саставни делови црквеног учења.

Када се Григорије Палама у XIV веку сукобио са Варлаамом, прво што је покушавао да докаже јесте то да он

не измишља ништа ново, већ да прави неку врсту синтезе; друго, покушаје да докаже Варлааму да докази које је Стара Грчка некада користила, после и свети оци, у корист вере нису бесмислена ствар... да не улазимо дубље у сложену богословску причу... углавном, завршавајући свој диспут о, условно речено, „доказивању“ Бога, Палама говори Варлааму да свети оци не би били то што јесу – тако велики – да нису укључивали и оно што ми данас називамо логиком, из грчке философије, али само као привремено решење, одн. као ствар која иде до једног момента након ког настаје искуство у Богу, које у ствари надилази све то; чувена је његова мисао на ту тему: „сваком појму се може супротставити појам, а животу шта се може супротставити?“. Жivot је шири од сваког појма. Тако је и у случају Цркве. Ако прихватимо једну од дефиниција Цркве, да је она „живот“ (иако је то доста неодређена дефиниција), можемо рећи да она као таква садржи све те елементе; рецимо, незамисливи су кападокијски оци без Оригена, који би се по наведеној подели сврстао у традицију. Дакле, незамисливо је предање без традиције. Незамисливи су свети оци и без грчке философске мисли. Зато их и називамо грчким оцима; Св. Атанасије Велики није био Грк по националности, није ни Василије Велики, то се види и по језику, не употребљавају грчки онако како га, на пример, употребљава Св. Јован Златоусти, где је очигледно да му је то материјни језик. Али их ми називамо грчким оцима зато што су припадали том духу. Духу који је спајао и оно традиционално и оно предањско, духу који је живот и који се не састоји од једног елемента, који је једностран, итд. Дакле, Црква обједињује оба та елемента.

У отачком богословљу се обично ни фундаменталним теолошким појмовима не исцрпљује стварност о којој се говори. Међутим, као што сте и поменули, оно није алогично, хришћани не би требало да имају фобију од употребе појмова; па и Христос је, грубо речено, износио неке теолошке ставове, говорио је о Богу... Често се могу чути оштре критике на рачун „схоластичког“ богословља, које се, што не смејмо заборавити, прво појавило на Ис-

току (најбољи пример је Св. Јован Дамаскин). Да ли је неумесно на схоластички начин вршити систематизацију отачког богословља?

– Наравно да није. Узгряд, Св. Јован Дамаскин се од стране савременика и називао „схоластиком“. Да појаснимо. Свети оци се никада нису позивали, или ми бар није познато, на, да их тако назовемо, „схоластичке“ дефиниције. Али, пазите, свако учење је по природи схоластично, одн. произашло из неке школе мишљења или се излаже на школски начин; свако логички уређено мишљење јесте схоластично. Међутим, Палама је био у праву када је, као што смо поменули, говорио да то ипак није све... Узмимо нпр. мишљење Василија Великог о *αἴοφατικό τεολογίᾳ*, он сматра да она има само привремену вредност док ми некако не станемо на своје ноге. Човек је динамичко биће и његово мишљење је такво, те је схоластика, не штетна, већ и неопходна, али само у првом делу његовог развоја, који врхуни у животу који је надилази.

Прећимо сада на конкретне теме отачког богословља. Који би били основни проблеми светоотачког богословља?

– Обично се мисао светих отаца класификује у три категорије – верска, етичка и сазнајна. У првој категорији се појам вере третира као спасењски чин. Не, дакле, као неко убеђење, уверење... мада вера јесте и то, већ као став према Богу, човеку и свему постојећем. А етика би, пак, била практична примена вере у свакодневном животу, тј. последица веровања. Сазнајни би моменат био резервисан не само за учене људе, него и за оне који напредују у вери, одн. који живе једним животом који их и нечemu учи, тј. живе црквеним животом који у себи има и дормате који, опет, негде човека упућују на то шта је ортодоксно а шта није у самој тој вери. Или како каже Евагрије Понтијски – „Скривени су путеви Божији, али их добар човек познаје“.

У историји философије вера бива озбиљније проблематизована тек код хришћанских отаца и учитеља. У којој мери је хришћанство донело нешто ново развоју мишљења уопште?

– Хришћанство је заслужно за то што смо малочас поменули, да вера није напросто скуп некаквих убеђења, већ да је став према животу, да се тицала живота у Цркви, тј. заједнице са Богом. Навешћује један пример из новије историје. Ради се о догађају из живота Мигуела де Унамуна. Путујући кроз Шпанију, а у периоду када је био атеиста, Унамуно је разговарао са једним сељаком који се бавио польским пословима и у једном моменту га је питao да ли верује у Бога. Сељак му је одговорио да верује у Бога, али да прво верује у Цркву, и додао, „шта ће ми Бог ако нема Цркве“. Унамуно је прешао преко те изјаве, сматрао је за глупост, да би касније, кад је дошао у Мадрид, почeo да размишља и схватио да је овај сељак у праву. Јер ако не постоји сфера где се Бог и ја можемо срести, дакле, та сфера вере, ако нема Цркве, шта имам ја од тога што постоји неко апсолутно биће, које нема никакве везе са мојим животом. Вера хришћанска је управо увела ту новину. Сад наша вера у Бога има уплива у наш живот, има везе са нашом практичном страном. Постоје историчари који сматрају да је цар Константин, пре него што ће издати Милански едикт, приметио да су хришћани поузданы грађани Царства, у смислу, да када су неке велике поплаве, пожари и слично, они су добровољно долазили и помагали. Он је као цар схватио да се држава може ослонити на те људе, и да они заиста верују у живот, чему их учи њихова вера – не само да имају осећај заједништва, него и да ураде нешто конкретно, а то је произшло из црквене вере. То је оно што је Тертулијан говорио – „Један хришћанин, ниједан хришћанин“. А црквена вера је подразумевала не само веру *заједнице*, него и веру у *заједницу*.

Познат нам је новозаветни концепт „два света“: један свет који у злу лежи и други који је Бог толико заволео да је и јединородног Сина послао... Имамо, дакле, како је говорио Николај Афанасјев, два еона, један који се спасава – Црква, и други еон, онај који у злу лежи, тј. свет ван Цркве, који би требао да се интегрише у Цркву, да се преобрази. Да ли је вера могућа искључиво у том првом еону?

– Јако је велики проблем приликом подела наћи границу. У овом случају, јако је тешко наћи границу докле се простире тај свет који „у злу лежи“, јер све што је створено, на неки начин, у злу лежи, зато што је бачено у процес времена, дакле, у процес промене. Јако је тешко повући ту границу јер је Бог дошао управо у свет који „у злу лежи“, или како Он каже – „здрави не требају лекара, него болесни“. А друга потешкоћа је још већа од наведене, јер Царство Божије, ако се ослонимо на Спаситељеве речи, није нешто што је дато унапред, него је ствар која се мора постићи, остварити. И то Спаситељ отворено каже: „Узеће се Царство од вас и дати блудницама и цариницима“. Дакле, не значи да то што ви верујете и што сте кренули путем спасења да ћете до спасења и стићи, можда ће неко стићи пре вас. Прича о неправедном приставу говори исто, разговор са Самарјанком такође, и многи други поступци из Спаситељевог живота сведоче да треба да се надамо, да треба да верујемо, али нипошто да постављамо себе као диктаторе према Богу, одн. да мислимо како смо се тиме обезбедили, или као што смо рекли на почетку, унапред претплатили на нешто.

Пређимо на другу – етичку – категорију. Идеал хришћанског живота јесте светост. Појам светости је у библијској и хришћанској историји тумачен на разне начине. Данас често губимо из вида оно новозаветно значење светости, тј. да су сви крштени, у ствари, свети (то је мисао ап. Павла), тј. да морал не утиче пресудно на њихову светост. Познато је и место из *Пастира Св. Јерме*, где је речено: „Сви свети који сагрешише до овога дана...“ У ком су односу етика и светост? Да ли је светост искључиво морална категорија или није? Који би то био етички идеал, ако имамо у виду отачку интерпретацију јеванђељског учења?

– Хришћанство јесте увело нове моменте у етичке погледе на живот. Прво, што је синтезирало три врлине – веру, наду и љубав. А затим и у схватање појма светог, светости, који је постојао и пре хришћанства,

и у Старом Завету и код других народа. И подразумевао је оно што и данас у нашем народу постоји, а то је да је светитељ онај који је живео безгрешним животом, али истовремено се додаје – „нема свеца на земљи“. Све док смо овде не можемо бити безгрешни. Безгрешност јесте врхунац светости, али се њиме није у потпуности покривало значење појма светости. Морална категорија светости постоји, али нипошто није на првом месту. Међутим, исто тако она је јако битна зато што кад Бог ствара человека, ствара га по својој слици и прилици. Дакле, самим постојањем човек, у својој природи, има неку врсту, тако да кажемо, морала; иако је било светих отаца, који су сматрали, али не са тако оштрим разликовањем које постоји данас код тзв. персоналистичких богословова, да нема врлине у природи, него је то лична одлука. Међутим, шта са моментом где се каже да човек јесте „део Бога“? Он у том случају мора имати део врлине или морала, етике, како год хоћете, које поседује и сам Бог. Григорије Ниски јесте говорио да је човек „део Бога“, боље рећи, „причасник Божији“, „причасник божанскога живота“, али постоји врлина и у природи. То је било познато и добу пре хришћанства. На пример, сукоб Платона и Софиста. Софисти су говорили да нема врлине у природи, и да зато морамо да учимо. Платон је пак говорио да је ипак има, да наша природа сама по себи није бесловесна. И ап. Павле у *Посланици Римљанима* тврди да је неписани морални закон утиснут у нашу природу, и то су усвојили и свети оци. Данас се мало одступа од тога, па онда кажемо да је све персонална, лична одлука, али није ни наша природа нека неутрална позиција, неутрална ствар, она итекако диктира нашу личности, али и прима диктате од наше личности. Разум је саставни део наше природе, а тако се у „Халкидонском оросу“ каже и за Христа: „из разумне душе и тела састављеног“.

На крају, последња категорија – сазнајна. На који начин човек, као апсолутно другачије биће од Бога, може о Њему да говори?

– То јесте права новина у православној теологији. Дакле, подела на створено и нестворено. Ми припадамо свету створеном, и размишљамо у одређеним категоријама, у времену и простору. Поновиће то касније и Кант на неки начин, рекавши да су време и простор категорије нашег разума, категорије у којима човек размишља, одн. категорије на основу којих човек осећа ствари. Бог живи ван времена и Он је једна нестворена стварност, и нема ту врсту размишљања коју имамо ми, а која је несавршена, недовољна, итд. И то је навело свете оце да користе један приступ у сазнању који се назива *ајофатички*. Он се укратко одређује тако да не можемо да кажемо шта Бог јесте, него шта Бог није. Тај отачки став, када се чак имају у виду и ствари из практичног живота, јесте исправан. Декарт, отац нововековне философије, је, рецимо, говорио да ми не можемо ни једну травку спознати до краја, и због несазнајности овога света можемо да претпоставимо да га је створој неко које нама недокучив. И то је тачно – Бог нам је недокучив. Друга је ствар што се ми ослањамо на Оваплоћење... или ако то питање разматрамо са општег религијског становишта, то је тако. А да *ајофатика* није само теолошки метод и да је врло актуелна и данас, можемо да видимо ако прихватимо постојање *постмодерне* као правца у уметности, философији, итд., а то је период у коме ми живимо. Ако отворимо књигу једног од мислилаца који је данас актуелан – Карла Попера, ми ћemo видети нпр. овакву реченицу: „Можемо сазнавати, али не и сазнати“. Отприлике то тврди и *ајофатика*. Дакле, ми смо укључени у један процес зато што смо динамичка бића, али исто тако и наше сазнавање, наше узрастање, усавршавање, по нпр. Св. Григорију Ниском, нема краја, јер нам је природа неисцрпна, идемо у бескрај. То каже и Попер, и сва *постмодерна* у ствари говори о томе да нема сигурне тачке са које ми можемо дефинисати сваку ствар, и рећи то је то и не може бити другачије. А то су свети оци говорили пре скоро две хиљаде година.

Поводом вести објављене у „Православљу“ бр. 1063,
1. јул 2011, стр. 40

Реформа богослужбеног језика у Руској Цркви

гр Ксенија Кончаревић

Иновирање црквенословенске норме и ревизија богослужбених књига један је од најзначајнијих аспеката текуће литургијске обнове у Руској Цркви. Спровођени са благословом јерархије и у сагласју са ортопракцијом верног народа, органски уклопљени у богословље и самосвест

Цркве, ови захвати ће на почетку новог миленијума и уједно другог хиљадугодишта њеног деловања у руском народу зацело допринети да и данашње и будуће генерације верних изнова и изнова налазе у њеном богослужењу непресушни „извор воде која тече у живот вечни“ (Јн 4,14).

Познато је да је статус традиционалног, црквенословенског богослужбеног израза у оквиру словенских помесних православних Цркава, поред извесних екстраварнистичких фактора (рецепција идеја литургијског покрета, идеолошке, политичке и културне околности), у новије време умногоме, чак и пресудно, зависи од интраплингвистичких чинилаца – у првом реду од генералне оријентације кодификатора савремених словенских књижевних језика, односно од степена толерантности према црквенословенском (= цсл.) наслеђу у процесу језичке стандардизације. Сада се као логично намеће питање: да ли је судбина цсл. језика једном заувек одређена при кодификовању националних књижевних језика, или и у овом дому можемо свесно изграђивати начела језичког планирања и језичке политике? Склони смо да тврдимо да је цивилизацијски задатак славистике ово друго, и да су последици у области словенске лингвистике и филологије позвани, скупа са цр-

квеном јерархијом и у благодатном сагласју са њом, да се залажу за изградњу критеријума у овој области и предложу одређена решења. А на актуелност овога проблема указују и недавна програмска определења оличена у документима Московске Патријаршије и изјавама њених архијереја, односно и најновијим напротом плана реформе литургијског језика припремљеним у Одељењу за црквено образовање, срачунатим на то да се озбиљним и вишемензионалним захватима у норми цсл. језика он учини адекватнијим рецепцији данашњих верника (в. „Православље“ бр. 1063, 1. јул 2011, стр. 40).

XVIII век представљаје прекретницу у статусу цсл. језика у руској средини. Два језика која су до тада функционисала по начелу диглосије, функционално се допуњујући и диференцирајући се према критеријумима:

а) опслуживања сфере писмености / коришћења као средства разговорног општења; б) кодификованисти / одсуства нормирањости; в)

везаности за сферу сакралног / везаности за сферу профаног и г) модалности односа говорника према предмету говора, сада се раздвајају, уз одбацивање цсл. као књижевног језика и промовисање руског у ту сврху. Проблеми у рецепцији богослужења постају све наглашенији, али јерархија тога доба, са ретким изузетима, према њима остаје индиферентна. Баријере у разумевању цсл. текста нису, међутим, представљале искључиво последицу дивергентног развоја овог и руског стандардног језика: оне су умногоме узроковане нејасноћама у самом тексту, због којих Г. П. Федотов децидно тврди да он „никада није био потпуно разумљив народу“, уз опаску да му истовремено „никада није био ни потпуно неразумљив“. Анализирајући стање богослужбених књига редигованих у XVII веку, И. Мансветов приметио је да се основни проблем у њима састојао у често нездовољавајућем преводу грчких текстова – неки пут погрешном, неки пут неразумљивом. Минуциозну анали-

зу и класификацију преводилачким грешака у обимном, прегледаном корпусу богослужбених књига дао је А. И. Невострујев, указујући, између осталог, на неуспело калкирање синтагми (типа: *сияние шума, уразуметь очесы, студению напаять, неусыпающая свеча*), мешање падежних облика, неразликовање глаголских облика, супституисање субјекта и предиката, неразликовање лексема блиских по звучању у језику изворника, ка апсурдним последицама по смислу превода (типа: *златотканное питие ум. златовидное питие, историческое ум. стояческое кощунство, место священия херувимы превосходи*

Празнични минеј, штампан у штампарији Божидара Вуковића у Венецији 1538. године

дящаго ум. на херувимы восходящаго, и сл.), неразликовање властитих имена и заједничких именица, не-препознавање реминисценција на библијски текст, итд., закључујући да су у питању „греси не само против граматике, филологије, логике, него и против историје, егзегетике, докматике“.

Од представника јерахије актуелност овога проблема међу првима јасно артикулише Епископ тамбовски и шацки Теофан (Говоров), канонизован као Свети Теофан Затворник, у чијој преписци налазимо више размишљања о поновном превођењу литургијских текстова на цсл. језик или ревидирању постојећег богослужбеног корпUSA. Истовремено овом проблематиком почиње да се бави још један истакнути руски јерарх – Епископ јекатеринославски Августин

(Гульанички). Практични рад на превођењу већег броја служби, које је објавио од 1882. до 1884., навешће га на осмишљавање теоријских начела којима би се ваљало руководити приликом редиговања богослужбених текстова, а које су потоњи истраживачи овога проблема оквалификовали као неоспорне: а) измене у редоследу речи у складу са савременом синтаксом (проблем је настао због технике гласирања грчког текста): Чудо ново видев ужасающее Божественный в тебе воистину, мами, Зосима трансформисати у: Божественный Зосима воистину в тебе, мами, видев чудо ново, ужасающее; б) измене у погледу размештаја интерпункцијских знакова: Совершив все упокоение вечное, даровал еси нам всесвятое из мертвых Твое воскресение → Совершив все, упокоение вечное даровал нам еси – всесвятое из мертвых Твое воскресение; в) замена вештачких јелинизама на синтагматском плану: воображается еже по нам от Девы → приемлет наши образ от Девы, одбацивање „апсолутног датива“ и „акузатива са инфинитивом“ као конструкција које нису својствене језичком осећају савремених реципијената цсл. текста: Рабу прегрешившу, биен бывает Владыко неповинен → Подобно прегрешившему рабу биен бывает Владыка; Прорекл еси Лазареву болезнь к смерти не быти → яко Лазарева болезнь несть к смерти; г) лексичке интервенције у случајевима када је цсл. реч потпуно непозната носиоцу савременог руског језика: вресноту, свадих, мсто, нырище, ручко (= стамно, сосуд), или је њена семантика у савременом језику другачија (међујезички хомоними и пароними): прозябнуты, играти, напрасно, наглы, нужный, удобрене, прельстити; д) поједностављивање граматичког система избазивањем категорије дуала и еквивалентна грчких чланова – „иже“, „яже“, „еже“ уз одговарајуће синтаксичке трансформације: Иже херувимы, тайно образующе → Мы, таинственно прообразующие херувимов; Иже во святых отец наш → Отец наш, сопричисленный со святыми; ђ) разграничење партиципа и адверба: Святии мученицы, иже добре страдавши и венчавшиеся → добре страдавши и венчавши.

Године 1881. оснива се при Синоду, Комисија за ревизију бого-

службених књига, која је до јесени 1885. године редиговала текст Тетрајеванђеља, Служебника и половину Требника. Занимљиво је да ће се, у атмосferи дискусија о овом подухвату, појавити један необичан и у односу на доминантна размишљања дисонантан предлог, који је поднео лингвиста Н. И. Ильмински – да се, остављајући богослужбене књиге *status quo*, у догледно време почне објављивати, а затим и уводити у употребу, њихов староцсл. текст, који би, по мишљењу покретача ове иницијативе, био прихваћен у целом словенском ареалу, и чија би се предност у самој Русији састојала у могућности да поново обједини чланове РПЦ и староверце. Активности Комисије, у обновљеном саставу и са свешћу о неопходности захвата далеко већег екстензитета и интензитета, уз методологију коју је засновао Преосвећени Августин (Гульанички), после дванаестогодишњег прекида наставиће се 1907. године, у знатно подстицајнијим околностима. Наиме, почетак XX века обележен је у Руској Цркви вишегодишњим опсекним припремама за Помесни Сабор 1917-18. године, где је, у склопу сагледавања пројекта литургијских реформи, на дневном реду била и проблематика богослужбеног језика.

Године 1905. Синод циркуларно разашиље свим епархијским архијерејима анкетне материјале у вези са битним питањима која је потребно размотрити на Сабору. У овим материјалима специјално издвојеног питања о евентуалној реформи богослужбеног језика није било, па је утолико индикативнији податак да 28 од укупно 80 архијереја самоиницијативно, у склопу сагледавања пројекта литургијске обнове, изражава своје мишљење о овој проблематици. При томе се 24 епископа изјашњава за иновирање цсл. норме, од чега 18 пледира за ревизију већ постојећих превода, а 6 за поновно превођење; само три епископа заговарају увођење руског језика у богослужење. У међувремену се све већа пажња посвећује усавршавању методологије редиговања богослужбених књига и конституисању новоцсл. норме. Најзначајније публикације које се баве овом проблематиком били су члан-

ци Ј. Извекова, М. Добронравова и Д. Мегорског.

На самом почетку рада Комисија, на чијем је челу био Архиепископ фински и виборшки, потоњи Патријарх московски и све Русије Срђеје (Страгородски), а у чији сastав су ушла угледна имена филолога и лингвиста попут Ј. И. Ловјагина, Н. Н. Глубоковског, И. А. Карабинова, А. А. Дмитријевског, акад. А. И. Соболјевског, Д. Т. Мегорског и др., сачинила је програмски документ где се излажу гледишта на циљеве и задатке њене делатности, као и текстолошки и редакторски принципи рада. Резултат делатности Комисије представљале су темељно ревидиране богослужбене књиге: *Триодион си-ест Трипеснец* (1912.), *Пентикостарион* (1913.), *Октоих* (припремљен за штампу 1916. и необјављен), *Ирмологий*, (припремљен за штампу 1914. и необјављен), *Канонник* (необјављен; подаци о времену завршетка рада недостају), као и *Минея септемврская* (ревизија завршена 1917., али је рукопис завршио у Синодској архиви).

Као што се и дало очекивати, редактори су велику пажњу посветили интервенцијама на лексичком плану. Замењивање су архаичне лексеме чије се значење више не може поуздано наслутити и лексеме које у условима цсл.-руског билингвизма, с обзиром на међујезичке хомонимске и паронимске односе, изазивају неадекватне асоцијације, на пример: *бездудных* → *мерзких*; *страдания смертоносных* → *страдания смертоносная*; *иногда* → *некогда*; *заколение* → *принование*; *независтно подательных* → *изобильно подаваемых*; *красит* → *веселит*; *доброту* → *красоту*; *вечную-щую* → *вечную*; *рачением* → *любовию*; *кратир* → *сосуд*; *на руку* → *на объятиях*; *токи* → *источницы*; *целений* → *исцелений*; *сопряжение*, *супруг* → *двоица*; *низоревностных* → *долу влекућих*; *преестественно* → *паче естества*; *утварь царская* → *украшение царское*; *агира* → *якорь*; *окормление* → *управление*; *во умется* → *ни во что*; *вжили-емь* → *укрепляемь*; *дхне* → *вдохнул*. У већини случајева, као што видимо, редактори су или настојали да нађу могућност синонимске супституције цсл. лексема које подстичу неадекватне асоцијације код савремених рецепцијената, трагајући за еквила-

лентима чије су коренске морфеме познате носиоцима руског језика, или су прибегавали перифрастичком преношењу смисла. Међутим, лексичке интервенције не би биле довољне да нису биле праћене и озбиљним захватима на синтаксичком плану, праћеним одговарајућим интерпункцијским корекцијама, који су имали за циљ да се, уместо постизања формалне еквивалентности коришћењем језичких форми максимално блиских језичким формама изворника, чemu су традиционално тежили преводиоци лингвистичких текстова, предност да, динамичној еквивалентности, односно ослањању на природну форму циљног језика уз адекватно транспоновање смисла изворника. Оријентишући се, dakле, на интерпретативни превод уместо гласирања доминантног у ранијим преводима, редактори су настојали да користе природан ред речи и живе синтаксичке структуре, тако да смисао текста (наравно, уз обезбеђивање идентичности на информацијском плану) буде лако појмљив. То ће нам потврдити примери попут следећих: *предваривши я утро яже о Марии* → *предваривши я утро яже с Марију*; *еже прежде солнца цолнице зашедшее иногда во гроб, ищацъя яко дне...* → *сущее прежде солнца солнце зашедшее некогда во гроб, ищацъя яко день...*; словеса слова, яко воистину источника, воспеваем тя чистая → словеса воспевают тя чистая, яко воистину источник слова; украси яже внутрь, добродетельми яко листием, души, и украсишися → *украси внутренняя твоя добродетельми, яко листием, душа, и буди прекрасна; прилог силы хваления присвятаго не прияша* → и силы небесныя прилог присвятаго хваления не прияша, итд. Инсистирање на динамичној адекватности цсл. текста изворнику А. Г. Кравецки и А. А. Плетњова оцењују као највећу вредност овог редакторског подухвата: „Рад Срђејеве комисије треба посматрати имајући у виду низ покушаја побољшавања цсл. текста четвртих и богослужбених књига предузиманих током протеклих столећа. <...> Редактори из претходних епоха су на различите начине настојали да реше задатак приближавања словенског текста грчком оригиналу. Сада је, међутим, поред поменутог,

постављен још један задатак: да се цсл. текст поједностави и учини разумљивијим носиоцу руског језика. Редиговање се одвијало по линији разјашњавања смисла словенског текста, и први пут је семантици дат већи значај у односу на текстологију“. Овим је, с једне стране, и у богослужбене књиге пренет преводилачки поступак који се у савременој традуктологији оцењује као најадекватнији за транспоновање сакралних текстова (Бикман – Келлоу 1994, 1-34), и с друге, нормативистичким захватима дошло је до знатног иновирања цсл. језика, без задирања у темељне карактеристике његовог структурно-типолошког устројства.

Редиговане богослужбене књиге наишле су на велико интересовање у црквеној јавности. Позитивно је ово прегнуће оцењено и у дискусијама вођеним на седницама Савета за припрему Сабора 1917., као и на самом Сабору, у оквиру Подсекције за богослужбени језик. Међутим, у околностима бруталних прогона Цркве после револуције, рад на даљем ревидирању богослужбених књига био је заустављен, а многи већ изредиговани рукописи нестали су без трага.

У актуелним званичним документима Московске Патријаршије наглашава се неопходност наставка рада на иновирању цсл. норме и редиговању већ постојећих превода, уз примену методологије засноване крајем XIX и почетком XX века. У том циљу поверио је Синодској комисији за питања богослужења да настави започети посао на редиговању богослужбених текстова.

Иновирање цсл. норме и ревизија богослужбених књига један је од најзначајнијих аспеката текуће лингвистичке обнове у Руској Цркви. Спровођени са благословом јерархије и у сагласју са ортопраксијом верног народа, органски уклопљени у богословље и самосвест Цркве, ови захвати ће на почетку новог миленијума и уједно другог хиљадугодишта њеног деловања у руском народу зацело допринети да и данашње и будуће генерације верних изнова и изнова налазе у њеном богослужењу непресушни „извор воде која тече у живот вечни“ (Јн 4,14).

Ликовне представе Исуса Христа кроз историју уметности

Лице Месије (II)

гр Давор Цалтио

Услед промена до којих долази већ од реформације, религијске сцене у уметности полагано почињу уступати место другим представама. Међутим, сликање религијских композиција и приказивање Христа није нестало ни у једном историјском периоду.

Yметник који је на прелазу између ренесансне и барока успео да развије сасвим особен стил, који је међутим базиран на традиционалном православном иконопису, јесте Доменикос Теотокопулос, познатији под надимком Ел Греко (El Greco). Овај критско-шпански сликар је један од најзначајнијих представника маниристичког сликарства. На његовој слици *Христос који носи крст* (сл. 1) јасно се види тежња ка обједињавању традиционалног језика икона, које је у раној фази и сам сликар, са новим приступима сликарству који су се у то време развијали на западу.

Тежња ка приказивању Христа и светитеља у виду атлетски развијених људи, које је до врхунца доведено у Микеланђеловом стваралаштву, продужила је своје постојање и у периоду барока. Кроз ренесансу и барок се тако сусрећемо са мешавином натуралистичких или и идеалистичких представа. Са једне стране, тежи се да се лик Христа и светитеља обликује по узору на портрете живих људи, те да се тело моделује следећи што је могуће тачније анатомији

човека. Са друге пак стране, ти ликови су по правилу идеализовани, они трагају за идеалним „типом“, естетски најподножнијом представом, при чему често и саме индивидуалне црте људи, које су сликане, (модела) бивају саображене одређеној идеји која се покушава изразити у камену или на платну.

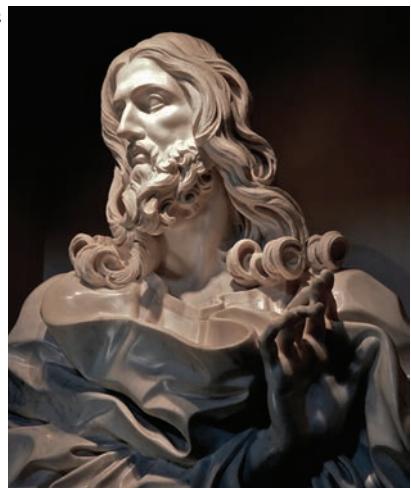
Ове аспекте можемо видети на примеру *Христос Сиасишља света* (сл. 2), рад најпознатијег барокног скулптора Ђан Лоренца Бернинија (Gian Lorenzo Bernini). Реч је о једном од последњих Бернинијевих радова који, иако не спада у најуспешнија Бернинијева дела, ипак сведочи о великој виртуозности овог уметника и спонтаности израза у камену.

У сликарству италијанског барока нарочито место заузима Каравађо (Michelangelo Merisi da Caravaggio). Његово сликарство одликују наглашени контрасти, али и нежне и чулне бојене комбинације и текстуре. Његов лик Христа, како га можемо видети на *Вечери у Емаусу* (сл. 3) показује тежњу да одређени тип лепоте, који је такође мешавина истраживања израза конкретних људи и идеализације тако

добијених представа, послужи као медијум којим се преноси религиозна појуга и религиозно осећање.

Барок се често назива и последњим великим стилом, у смислу у коме је могуће говорити о једном доминантном начину уметничког изражавања чије одлике су препознатљиве у свим уметничким медијима. Барок би се такође могао охарактерисати и као последња „хришћанска“ епоха у уметности; сам његов настанак има корене у хришћанским идејама а у његовом обликовању, наручивању дела и помагању је, бар што се италијанског барока тиче, непосредно учествовала Црква.

Услед промена до којих долази већ од реформације (у 16. веку) а нарочито током седамнаестог и осамнаестог века, које доводе и до настанка грађанског друштва, библијске и уопште религијске сцене почињу у уметности полагано уступати место другим представама. Нарочито се, сада као самостални сликарски мотиви, развијају мртве природе и пејзажи. Посебан значај добија и историјско сликарство, грађански портрет као и жанр сцене.

Развој свих ових тема и мотива јасно говори како сликарство инспирисано хришћанском тематиком полагао пре лази у други план. Поред већ поменутих тема, у епосу романтизма све се више инсистира на „субјективном“ доживљају, на истраживању човеког личног света, његових снови и страшова, визија и халуцинација. Епоха романтизма се поклапа и са буђењем тзв. „националне свести“, тј. са успостављањем националних држава у деветнаестом веку. Тако теме које су везане за националну прошлост и садашњост такође преплављују романтичарско сликарство и постају јасан знак свеприсутне секуларизације друштва.

Па ипак, сликање религијских композиција и, у оквиру њих, приказивање Христа, није ни у једном периоду потпуно нестало. Упечатљива је у том смислу чувена слика Вилијама Блејка (William Blake) *Старац Дан* (сл. 4), позната и као *Архитекта свемира*, која на најбољи начин одсликава романтичарске тежње али и начин третирања религијских наратива у сликарству овог времена. „Старац Дан“ је као мотив познат још из средњег века. У византијској иконографији ово је био један од начина приказивања Христа. На западу је овај тип веома често комбинован са ликовним представама Бога Оца, тако да поједина решења, укључујући и ово Блејково, остављају недоумицу у смислу тачног идентификовања приказане фигуре. Бог је ту приказан као „старац“ који осмишљава и попут архитекте креира универзум. У читавој представи, као и у другим Блејковим делима, јасан је утицај Микеланђела и његових мускулозних представа људског тела.

Нарочите заслуге за обнову хришћанских мотива у деветнаестом веку припадају сликарским групама *Назарена* и *Прерафаелита*. *Назарени* су настали

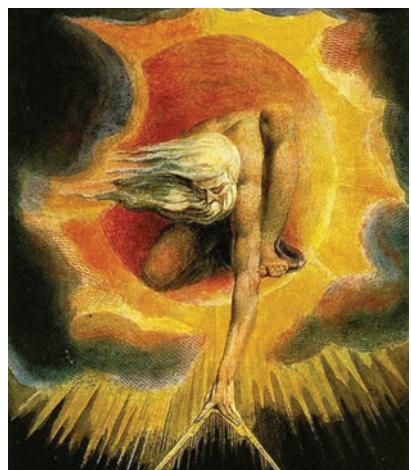
са циљем да обнове религиозну уметност. У својим настојањима да оживе уметничке традиције ране

ренесансне и позне готике они су слични *Прерафаелита*, који се такође повлађују не само на стилска већ и на тематска својства уметности претходних епоха. Третирање хришћанских тема и Христовог лика у сликарству Назарена се може видети на сликама Јохана Фридриха Овербека (Johann Friedrich Overbeck), једног од оснивача и главних представника групе. На слици *Христос вакрсава Јаирову кћи* (сл. 5) веома јасно су видљиви елементи готичког сликарства као и немачке ренесансне. Христов лик је такође изведен управо из те традиције, при чему му је само додат један лирски израз.

Уметник који је на посебан начин обележио почетак модерног сликарства, а који је инспирисао многе своје савременике као и наредне генерације, јесте Пол Гоген (Paul Gauguin). Поред других библијских тема, упечатљива је Гогенова слика *Жути Христос* (сл. 6). Жути Христос показује једну изразито личну интерпретацију Христовог лика и уопште теме Распећа, која се само у неким својим основним аспектима придржава традиционалне иконографије композиције Распећа. За разлику од својих претходника, Гоген се враћа плошном третирању форми, које ово сликарство, и поред свих очигледних разлика, више везује за народну/наивну уметност или уметност средњег века, него за западноевропско пост-ренесансно сликарство. Сличан третман, иако знатно експресивнији, видљив је и на познатој слици Емила Нолде (Emil Nolde) *Распеће* (сл. 7). По начину на који је третиран Христов лик као и по начину схватања целокупне композиције примећујемо и даље, иако само у назнакама, присуство искуства готичке уметности и готског патоса израженог кроз слике или скулптуре.

Слике:

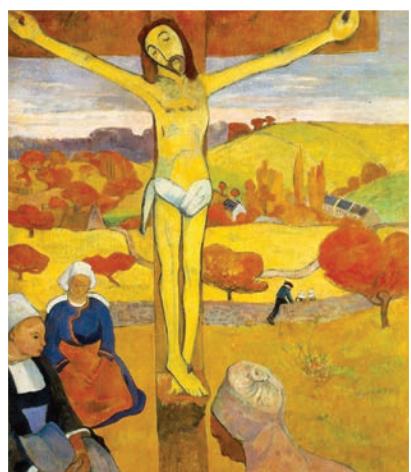
1. Ел Греко, *Христос носи крст*, 1585.
2. Ђан Лоренцо Бернини, *Христос Спаситеља света*, 1679.
3. Микеланђело Каравађо, *Вечера у Емаусу*, 1602.
4. Вилијам Блејк, *Старац дана*, 1794.
5. Јохан Фридрих Овербек, *Христос вакрсава Јаирову кћи*, 1815.
6. Пол Гоген, *Жути Христос*, 1889.
7. Емил Нолде, *Распеће*, 1912.

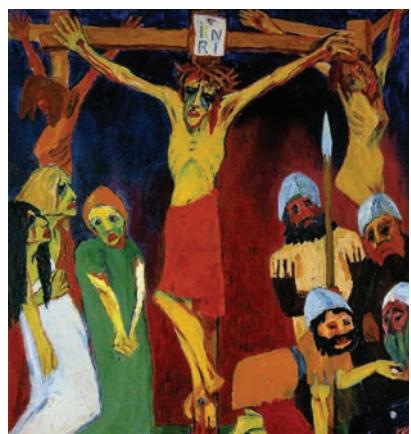
4

5

6

7

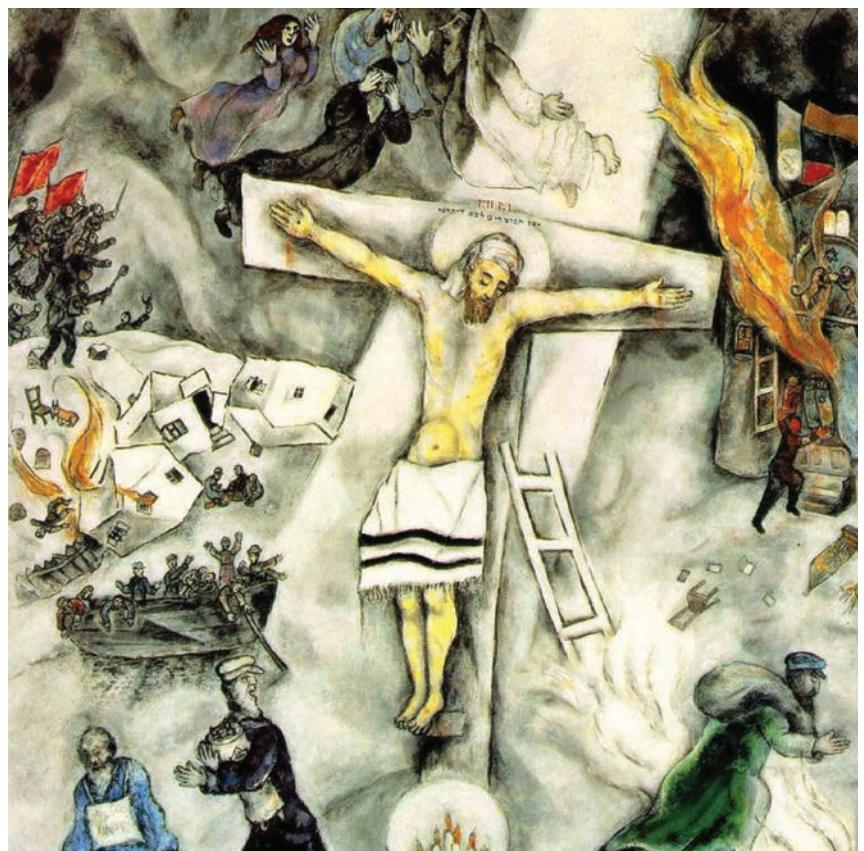

Крајем деветнаестог и почетком двадесетог века уметност се све више окреће ка истраживању својих сопствених изражajних средстава уместо „приказивања нечега“ како је то био случај пре. То је уметност водило ка све већој апстракцији док коначно предмет или било каква препознатљива форма нису потпуно елиминисани, отварајући пут ка апстрактној уметности.

Па ипак, ни овај рани модернистички период није лишен интересовања за религијске сцене и Христов лик. Тако Жорж Руо (George Rouault), један од најзначајнијих представника фовистичког сликарства, слика Главу Христа са трновим венцем (сл. 8). Сцена је изузетно сугестивна, експресивна и драматична, док је спектар изражajнијих средстава везан за слободније схваћене односе бојених површина и линија, које немају превасходно дескриптивни или наративни већ формално-естетски карактер.

Један од ретких уметника који су оставили снажан печат на рани период модерне уметности, а који је кроз читав свој опус неговао тематику као Старог тако и Новог Завета, је Марк Шагал (Marc Chagall). У веома великим броју слика које настају као варијације на тему Распећа Христовог, Шагал успева да традиционалној иконографији ове композиције да јасне експресионистичке и надреалистичке елементе (сл. 9). Он повезује библијски наратив о једном догађају из прошлости са савременим историјским дешавањима

и модерним друштвом. На овом примеру се такође може видети још једно важно усмерење модерне уметности – она не само да креће за истраживањем свог сопственог језика и бити, већ се у појединим својим манифестијама окреће интерпретирању савременог друштва и историјског друштвено-политичког контекста.

И други значајни уметници, који су колико-толико неговали фигурацију, имали су огледе у сликању Христа и других религијских представа. На свим тим примерима је видљив покушај да се представа Христа или других библијских сцена објасни изражajним средствима њихове сопствене уметности.

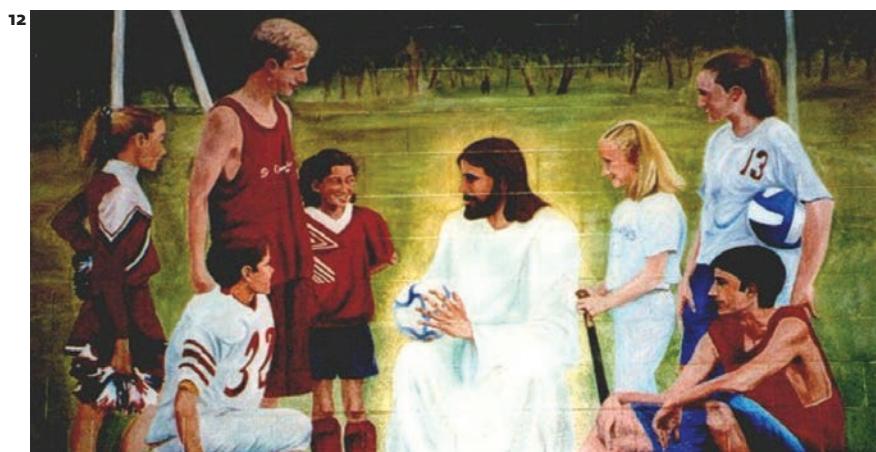
Тако сликар Салвадор Дали (Salvador Dalí) слика познату слику Христос светој Јовану од Крста (сл. 10) која носи обележја тзв. „магијског реализма“. Далијеве слике често интерпретирају поједине хришћанске теме, иако се тешко може рећи за било коју од тих композиција да носи нарочит хришћански карактер.

Свакако један од најпознатијих уметника двадесетог века, који се сматра типичним представником поп-арта, јесте и Енди Ворхол (Andy Warhol). Многи међутим нису упознати са религијским сликарством Ендија Ворхола, које представља веома значајан сегмент његовог

опуса. На сл. 11 видимо исечак Ворхолове слике Дејаша Тайне вечере (или Христос 112 јутса), која представља интерпретацију на тему чувене Тайне вечере Леонарда да Винчија. Глава Христа је сведена на црно-беле, крајње сведене и готово плакатски јасне површине, што је и иначе карактеристика Ворхоловог рада. Овде видимо само један пример, а таквих је веома много у оквиру уметности двадесетог века, да неко уметничко дело из прошлих времена постаје мотив савремене уметности, уместо да је тај мотив узет из природе или из неког литерарног предлошка.

Током двадесетог века, поготову у његовој другој половини, и почетком двадесет првог, Христов лик постаје много заступљенији у популарној култури него у „високој уметности“. Њега срећемо у виду многобројних, често кич, представа на разним штампаним материјалима, календарима, привесцима, пластичним сувенирима па чак и графитима. Један такав мурал, који (неуспешно) покушава да приближи Христа савременом човеку, поготову младима данас, видљив је и на сл. 12.

Тумачење Христовог лица је данас поново тема савремене хришћанске уметности, која не жeli да просто копира дела прошлости, већ да да и свој аутентичан допринос.

Слике:

8. Жорж Руо, *Глава Христова*, 1905.
9. Марк Шагал, *Бело Распеће*, 1938.
10. Салвадор Дали, *Христос Светог Јована од Крста*, 1951.
11. Енди Ворхол, *Детаљ Тајне вечере (Христос 112 пута)*, 1986.
12. Савремено популарно (кич) сликарство са религијском тематиком.
13. Роналд Херисон, *Црни Христос*, 1962.
14. Савремено јапанско хришћанско сликарство, *Богородица са Христом*.
15. Савремено јапанско хришћанско сликарство, *Богородица са Христом*.
16. Савремено кинеско хришћанско сликарство, *Крштење Христово*.

У двадесетом веку је приказ Христа коначно престао да буде монопол западне хемисфере. Са ширењем хришћанства на Далеки исток и све већег међусобног контакта различитих култура, имамо прилику да видимо и приказе Христа у интерпретацији азијских и афричких уметника.

Пример како Христов лик може бити интерпретиран у другачијем контексту од оног европског представља слика *Црни Христос* 1962. године (сл. 13), рад Роналда Херисона (Ronald Harrison). Херисон је био политички активиста и јужно-афрички сликар који ову слику прави не само као једну религиозну интерпретацију Распећа, већ као слику са политичким значењем.

Једна монахиња кармелитацког реда из Токија, чије име, из скромности, она и њене сестре-монахиње не желе

да се објављује, слика изванредне представе Богородице и Христа у стилу традиционалног јапанског сликарства (сл. 14, 15).

Обележја традиције видимо и на неким кинеским интерпретацијама еванђеоских тема, попут *Крштења Христово* (сл. 16).

Ово сликарство покреће озбиљна питања о хришћанској концепцији свете слике и променама, како стилским тако и иконографским, до којих долази у срету са другим традицијама и културама, које су takoђе позване да приступе Христу и Његовој Цркви. Несумњиво је, међутим, да ови и многи други доприноси не-европских култура хришћанском сликарству и начинима приказивања Христа, значајно обогаћују хришћанску уметност у њеном традиционално европско (западно) центричном изразу.

Разговор са оцем Амвросијем
Касинаском (Cassinasco),
православним Италијаном

Православље у Италији

Разговарао је резвийер мр Александар Ђаковац

Уколико је било могуће да човек живи као православан у Римској империји, или да живи у неким врло екстремним муслиманским земљама, у комунистичким ригидним режимима, мислим да је могуће бити православан и у Европској Унији

Са оцем Амвросијем Касинаском (Cassinasco), православним Италијаном чија се парохија Светог Максима Торинског, првог епископа града Торина из 4. века, налази у Торину, под јурисдикцијом Московске Патријаршије, разговарали смо о православљу у Италији и о савременим тенденцијама у црквеном животу ове нама блиске земље.

У Италији постоји више различитих јурисдикција. У каквим су међусобним односима те јурисдикције?

– У добром, али ако постоји супарништво и када се оно јави, онда се исказује на најгори могући начин.

Да ли постоји сарадња између различитих јурисдикција?

– Постоји нека врста међуправославне скупштине канонских епископа, која се састаје једном годишње, и у том неком општем смислу речено, да, постоји језик разумевања. Ако ништа друго, епископи се међусобно уважавају и сарађују једни са другима у нашој међуправославној заједници.

А постоји ли међуправославно заједничарење на парохијском нивоу?

– Око 70% православних у Италији чине досељеници из Румуније, односно Румунска Црква има око 150-200 парохија у Италији. Укупно гледано, у Италији постоји око 300 православних парохија, и тај број је у порасту. У ве-

ћим местима постоје парохије из више различитих помесних Цркава, и ту су националне поделе очигледније. Што се тиче мањих места у којима постоји само једна парохија, православни се сабирају без обзира на то чија је јурисдикција у питању.

Да ли се национализам јавља као проблем међу православнима у Италији?

– Не толико сам национализам, већ жеља да се сопствени народ у Цркви хтео не хтео злоупотреби у том смеру. Тако нешто, међутим, није заступљено код Руса, јер највећи број Руса који још живе у Италији је дошао у време Брежњева и нису се нимало интересовали за веру. Неки су чак постали и римокатолици јер у то време нису буквально имали од чега да крену. Руси не би никада апеловали на све руске држављане да дођу у њихове цркве. Заправо, што је мање тога, то боље, јер би иначе имали људе који су срп и чекић заменили империјалним орлом задржавајући исти начин размишљања.

Какви су односи између православних и римокатолика у Италији?

– Зависи, од регије до регије. У Торину имамо један од најбољих могућих дијалошких односа. Што се више иде према југу, међутим, све се више среће нека врста балканске несигурности индентитета, где прелазак само једног

свештеника из једне цркве у другу може да доведе до година и година конфликта. Тако рецимо имамо пример о. Антонија Скордина, који не само да је био католички свештеник већ и викар свог бискупа за целу регију Ређо – Калабрије. Он је морао прво да оде у пензију како би могао само и да помисли да пређе у православље. Као пензионисани свештеник он је углавном игнорисан, али када се његово име помене многи људи у јужној Италији задрхте.

Знамо да припадници Римокатоличке цркве немају проблем са интеркомунном; недавно је код нас била група младих из неколико католичких земаља и питали су да ли могу да се причесте у нашим црквама јер су им њихови свештеници рекли да је то у реду. Да ли они, на ово гледају исто, и у земљама у којима су апсолутна већина?

– У католичком канонском праву постоји 844. канон који одређује све случајеве у којима је могућ интеркомунио. Ако би се католички верник осетио одсеченим од своје цркве и заједнице, нпр. ако би био једини католички верник у сибирској дијецези (што је мало вероватно, јер тамо увек има католичких цркава са пољским свештеницима), дакле у случају да је у питању нпр. неки Шпанац који не жели да иде код Польака, увек може да се обрати православном свештенику,

који га опет, обично одбије. Ипак, уколико постоји поштовање, има случајева када је и са стране православних то могуће, у посебно озбиљним случајевима. Чак је Свети Јован Шангајски када је умирала једна католикиња, а није имала приступ католичком причешћу рејако свештенику да може да је причести. Овде није реч о некаквом чудном модернистичком приступу. Ако епископ благослови, свештеник може само да се жали или мора да послуша. Но то се не дешава, бар у Италији може да се нађе сасвим довољно католичких цркава тако да ниједан католик не може да каже да се осећа лишен духовног живота.

Тренутно је занимљиво понашање Римокатоличке цркве у Хрватској која је стала у одбрану њихових тврдокорних националистичких генерала, неке од њих су неки бискупчи чак упоредили са Христом. Како римокатолици у Италији гледају на то?

— У оној мери у којој могу да сазнају за то, они би били ужаснути (букално згађени – *прим. прев.*). Но, како их 99% ништа не зна, баш их је брига. Осим што их унеколико занима константи сукоб фрањевца и осталог клира у Хрватској, не занима их претерано националистичка агенда.

Било ко, ко зна шта се дешава, зна да Хрватска има веома моћан лоби у Ватикану, а такође и Међугорје има приличан значај у католичком свету, тако да ко год би заступао хрватске интересе, одмах може да рачуна на подршку хрватских францисканаца. И врло је тешко за Римокатоличку цркву у Италији да постигне било какав заједнички језик или разумевање са овим људима. Сећам се једне веома пријатне римокатоличке монахиње која је била повезана са Међугорјем и која ми је показала икону где је била насликана Мајка Божија, која је имала ореол на којем је писало О Он – *Početnik i Kraj*; рекао сам да је икона веома лепо насликана, али сам је питао како је могуће да се тако нешто напише, јер је то ретко кад писано чак и у православној иконографији, било би добро да се људи макар информишу пре него што насликају једну такву икону о чему се ту ради.

Да ли је ово Ваш први долазак у Србију?

— Ја сам већ једном био овде, на Косову, у Манастиру Дечани 2003. године.

Можете ли нам рећи како Ви видите духовни живот у Србији?

— Речено ми је да има одређених проблема овде и да српски народ има доста тешкоћа. Ја то могу да разумем, јер и Руси код нас у Италији, чак и они Молдавци који врло често похађају цркву, уколико би се осетили изневерени од стране Цркве, било би их врло тешко укључити поново у живот Цркве. Али морам да Вам кажем да је духовни живот овде, гледан из италијанске перспективе, као кад неко дође из пустиње у област Великих језера. Само кад човек погледа унапред, то је већ једно чудо. Међутим, могу да разумем да Ви на ово чудо гледате другачијим очима.

Да ли Ви то говорите као Италијан или као православан?

— Наравно говорим као православан, а то је нешто што такође осетим и кад одем у Украјину или у Молдавију, Румунију, у Грчку. То је стога што видим, да је све оно, што ми са великим тешкоћама и трудом покушавамо да нађемо у Италији, овде на располагању на сваком ћошку.

Како гледате на то да су Румунија, Бугарска и Грчка Црква прихватиле нови календар?

— Што се тиче Бугара, они имају само две цркве у Италији, тако да нису баш много заступљени, што се тиче Грка они потпуно толеришу било нови, било стари, било најстарији могући календар, само је битно да се пређе под омограф Васељенске Патријаршије. Дакле, све остale локалне обичаје они потпуно толеришу. Они чак имају, за оне Грке који говоре грчки, одређени број цркава које служе по старом календару. Што се тиче Московске Патријаршије, она је толерантна према неким новокалендарским заједницама и парохијама, на пример у Америци. Али примери новокалендарских епархија у Италији нису донели ништа добро.

Нама је у Московској Патријаршији за сада дозвољено да служимо по новом календару – уколико постоји знатан број људи који нам то затражи. На пример, дођу и кажу: ми смо Бугари и желели би да нам се служи неки празник или слава по новом календару; наше је само да питамо епископа, и он нам то обично дозвољава.

Иконостас православне Цркве Св. Максима Торинског у Торину, која припада Московској Патријаршији, у којој служи о. Амвросије

Тако ме је питао један Италијан преобраћеник у православље из римокатоличке вере: „Оче, зар је толико тешко, пошто ми то не радимо у нашој цркви, да се неки пут одслужи слава или нека служба по новом календару, макар да би били у складу са италијanskом државом која те дане третира као нерадне или празнике?“

Али, занимљиво да су у Италији нерадни дани само два празника по новом календару – и то Христово рођење и Успеније Пресвете Богородице. Ја сам рекао том обраћенику – мислите ли да би нам усвајање два нова календарска дана донело не знам колико велики прилив нових верника? Ништа ми на то није одговорио. Али је на крају ипак прешао у Старокатоличку цркву.

Реџите нам, људи који долазе у ваше цркве, да ли су то углавном старији, традиционално настројени људи или су то у питању нове генерације?

— Емиграција која долази код мене је по дефиницији углавном млада. Могу да Вам на ово питање одговорим и на основу нашег процента новокрштених и умрлих. Имамо отприлике сто крштења на десет бракова и једну сахрану годишње. Наравно, то ће се променити како време одмиче, али, за сада, емиграција је ипак феномен везан за младе. Али ту је и питање што нема више руских бабушки које воде рачуна о својим унуцима, који су сада у иностранству и које не могу да кажу својој деци: мораш да водиш моје унучиће а твоју децу у цркву, или

ћу ја то да радим. Већина баба и деда тих млађих људи, који су наше стадо, остали су код куће, и нормално оно што они могу да кажу телефоном није до волно. И зато немамо ту врсту заклона, данас, за веру, коју смо ми имали које су имале старије генерације, и то је разлог више због чега ми, људи из Цркве, морамо стално и још више да радимо.

Какви су односи са Руском Заграницном Црквом?

– Ми имамо само једну или две парохије Руске Заграницне Цркве у целој Италији, али и њих воде италијански свештеници, тако да су ти односи доста добри. Али, искрено, и те две парохије су на крају прешли под Московску Патријаршију, тако да заиста немамо тих проблема као што их има у САД.

Какжите нам нешто о Вашем искуству са Косова, рекли сте да сте већ једном били у Дечанима?

– Колико год људи знам, који нису Срби, а који су били на Косову, сви имају неку врсту просрпског настројења. Тако да би посета Косову била најбољи могући начин да се људима отворе очи, уколико још увек имају неке заблуде. И колико знам, Италијани који су били на Косову – 99,9 % њих – потпуно су просрпски настројени.

Италијански војници пуно помажу дечанским монасима.

– Да, и не само то. Ја сам упознао најамање двојицу италијанских војника који су се вратили са Косова и прешли у православље, што је у односу на укупан број војника који борави тамо, врло висок проценат за италијанске прилике. А нарочито за војнике који читав живот проводе у пресељавању и који врло често долазе тамо где у свом окружењу уопште и немају православног свештеника, или православну парохију. Тако да они својом вольом постају део једне врло мале заједнице чак и у свом војном окружењу. То је, ето, један веома занимљив показатељ.

Можете ли нам нешто рећи о правима Православне Цркве у Италији. На пример да ли ви имате право на веронауку у школама?

– Заправо, нико не би требало да има право на катихизис у школама, јер је то нешто везано за Цркву. Уколико би Римокатоличка црква имала један други феноменолошки приступ томе, у смислу да је веронаука један од начина како се види вера, то би било можда и прихватљиво. Али, постоји тенденција код једног броја католичких свештеника да преокрену оно што би требало да буде једна неутрална настава о религијама у

једну врсту неформалног католичког катихизиса. Тако да се на крају додгида да у школама децу уче онome што би требало да уче у црквама, јер се катихете труде да деци пренесу оно искуство које су они имали у цркви. То ствара велику забуну, и чини да многе, чак и католичке породице обдирају да њихова деца похађају часове веронауке у јавним, државним школама. Тако да мислим да православни уопште не би требало да дају децу на часове веронауке у јавним школама. Мене су лично звали неколико пута католичке катихете – да одржим часове у и објасним нешто о православљу. Ја то и чиним користећи феноменолошки приступ, објашњавајући где се могу наћи православни у свету, колико их има и тако даље, али се нисам упуштао у објашњавање разлика између наше две цркве, јер је то врло осетљиво питање.

Наша Влада сада решава питање уласка наше земље у Европску Унију. Да ли Ви као православан, а који живи у Европској Унији, можете да нам кажете како то изгледа?

– Знате, уколико је било могуће да човек живи као православан у Римској империји, или да живи у неким врло екстремним муслиманским земљама, у комунистичким ригидним режимима, мислим да је могуће бити православан и у Европској Унији. Што се тиче земаља које су као традиционално православне, а ушли су у Европску Унију, као што су Румунија, Бугарска и пре свега Грчка, ја не мислим да су оне уласком у ЕУ изгубиле било шта од свог православног наслеђа. Што се тиче самих Италијана, Италијани чланство у Унији виде само као један од начина да се добију и приме различите донације. Свакако да Европска Унија захтева један далеко виши стандард легалности, везаности за законе, јер морате да поштујете законе који су заједнички за многе земље. Зато наша „Берлусконија“ има много проблема на европским судовима, јер су ти наши „антитерсона“ закони, који се код нас врло често примењују, одбачени од европских судова. Али генерално, уколико би било потребно да се православље у било којој земљи штити неким нарочитим законом или да се издваја од других вера и религија, то би значило да је та земља већ ујако лошој ситуацији. Мислим да је увек много боље решење за све, осланјати се на добру вољу људи и народа, него да се такви проблеми решавају путем државе, у том смислу. Ево, на пример око 10 милион адвентиста широм света много

више даје својој цркви него што то чини преко милијарду римокатолика којих има широм света. Тако да се адвентисти, будући да немају никакву државу која би их нарочито штитила, пре свега осланјају на добру вољу својих верника и на њихове црквене законе који им практично налажу да прилажу десетак својој цркви. На тај начин они могу да се одупрју и милитантној исламској држави, као што могу да опстану и у плуралистичком европском друштву. Ми у Италији имамо могућност да уплаћујемо за своју цркву 0,8 % од пријављених прихода, мислим на зараду коју пријаве приватна лица, и то се отписује од пореза, дакле у договору са државом.

Ми, овде, у Србији имамо неких искушења са такозваним зилотским покретима. Имате ли и ви таквих случајева у Италији?

– Проблем зилота постоји у сваком могућем људском контакту. Ми такође имамо зилоте у Италији, чак имамо ту групу у Тосканама која је напустила православље и прешла у тзв. „Кипријанов синод“, то су такозвани умерени екстремисти. Када желите да себе одвојите од Цркве ви налазите било који изговор. Ту наравно имате и свештенике, који су врло често добро теолошки потковани, али имају проблем са комплексима, и то често са врло тешким и озбиљним комплексима, који при том мисле да ће својим поступком за собом повући хиљаде и хиљаде конвертита и обраћеника, као и десетине цркава. „Кипријановци“ су прогласили вођу те њихове групе, извесног Силуана, егзархом целе Италије, да би га касније, само неколико недеља, односно месеци, сви напустили. И то је просто пресипање из шупљег у празно. Они наравно при том учине велику штету. Ја сам игром случаја исповедао једног Италијана, који је се крстио у православље, а они су га потом преварили и поново крстили. Замислите сад то, и то за једног Италијана, колики и какав то има значај.

И на крају овог разговора да Вас питамо да ли имате православних Срба у својој парохији?

– Срба у Торину има врло мало. Тако да, иако је било неких идеја да се направи нека парохија, у ствари не ни парохија него више удружење, није било довољно захтева за тим, али у једном месту Ђела недалеко од Торина постоји и јако добро функционише једна православна српска заједница која броји око 500 чланова. ■

Поводом текста „Блиски сусрет треће врсте“ објављеног у Православљу од 15. јуна 2011. године

Има ли ишта узвишеније од човека?

У Православљу бр. 1062 појавио се чланак под називом „Блиски сусрет треће врсте“. Пошто ми се не чини могућим спајање идеја које носи овај текст са основама онога у шта верујемо слободан сам да изнесем нека своја запажања.

Теза о могућности постојања интелигентног облика живота тј. разумних бића на другим планетама, никако се не поклапа са православним Богословљем, односно са нашом Вером. А наша Вера није људско домишљање или теорија, већ Богом откривено стање ствари садашњих и будућих. Бог је постао човек. Има ли онда ишта више од човека? Ако је васиона мала за Сведржитеља, исто тако је мала и за човека који благодаћу и заједничарењем постаје сутелесник Творца. Чак и анђеле Бог одређује да служе човеку. Шта је онда васиона за човека? Треба ли му она нешто и може ли му нешто дати? Јер, наводно, у тој васиони може постојати и други облик интелигентног живота и то виши од човека. Да ли би у том случају Бог постао човек или неко друго биће?

Ако постоје разумне душе негде у свемиру не значи ли то да их је Бог створио и да оне имају право на вечност. И ако га имају како то да у свој причи о сједињењу свих нико нема представу о њиховом постојању. Па их ни Бог не помиње јер видимо да Он суди анђелима и људима и никог другог осим земаљских (са планете Земље) и небеских тј. духовних бића – анђела, не помиње.

Смртност је последица греха. Бића других светова била би у основи бесмртна јер нису учествовала у прародитељском греху. Међутим пошто је грехом праоца Адама смртност ушла у све створени

свет, што значи да је васиона њоме заражена то би онда и та бића била смртна. Иако су потпуно невина. Али онда и њима треба искупитељ који ће васпоставити њихов првоздани бесмртни облик. А како да га васпостави кад га никад нису ни имали? Јер, у књизи Постања, о њима нема ни речи што значи да би они морали настати после Мојсија који Богом просвећен извештава о постању свега створенога све до сеbe и о њима ништа не каже. У колико и ти ванземаљци немају неку своју причу о „свом стварању“, о „свом грехопаду“ и „свом искупитељу“, али ту већ долазимо до такве сомнабулности, до приче о паралелној грешности светова паралелном искупљењу да потпадамо под осуду апостола који каже – „одвратиће уши од истине и окренути се бајкама“ (2Тим 4,4).

Човекова тежња за продирањем у васиону и за тражењем облика живота „негде тамо“ корени у његовом остављању Царства Божијег и неосећају духовног света. За нагомилане тешкоће садашњости модерни човек очекује помоћ од интелигентних бића „одозго“ али не из Царства Божијег, већ са Марса и Плутона. Интересантно је да облик који маши даје таквим створењима, а којега виђамо у многобројним научно-фантастичним филмовима уопште није леп. То су наказе, мали зелени људи, некаква пуноглава чудовишка са три прста итд. То није зачуђујуће јер човек и не може да замисли

нешто лепше од човека – како и да замисли кад га је Бог створио као круну стварања и потом се за вечност уписао у њега. Али ове наказе које глуме интелигенцију, што исправно каже отац Серафим Роуз, у ствари су слике демона, сасвим сличне облицима њиховог јављања. То показује и илустрација поменутог чланка у „Православљу“ где се у звезданом сусрету, људска рука додирује са руком некаквог чудовишка. Да се човеку кожа најежи! И сва та прича о неким бићима „вишим“ и „значајнијим“ од човека, личи на причу палог анђела који не може да поднесе да човек наследи место у рају које је он изгубио. И зато се маскира у неке избавитеље из свемира као што се маскирао у многобројне идоле кроз сву историју рода људског. А сва та игра служи да човек не сагледа „право“ стање ствари, своју ограховљеност из које, ако се не извуче, неће видети вечно Царство Славе, Бога који га храни својим Телом и Крвљу, већ вечни Ад пун демона који су глумили избавитеље из васионе.

Спознавши једном откривену истину, Онога који је истина, оставимо науку да се бави пројавама те истине у нашем свагдањем животу. Задатак науке је тражење а не сами ауторитет истине и наука је тога свесна. Апсолутну истину даје само онај који је има.

Архимандрит Лука,
Игумен Дајбабске ћоре

Из православне ризнице тумачења Светог Писма

Првоврховни апостол

гр Предраг Драгутиновић

Да ли се римокатолички теолози с правом позивају на речи Господње из Еванђеља по Матеју: „А и ја теби кажем да си ты Петар, и на тој стени сазидаћу Цркву своју, и врата пакла неће је надвладати“ (Мт 16,18), у циљу потврде и оправдања папског примата римског епископа у хришћанској Цркви?

Наведене Христове речи упућене апостолу Петру налазе се само у Еванђељу по Матеју (Мт 16,18). Оне представљају Христову реакцију на Петрово исповедање вере, односно препознавања Месије, Сина Божијег, у личности Исуса из Назарета. На Христово питање шта мисле они, његови ученици, ко је он, апостол Петар испред свих одговара: „Ти си Христос, Син Бога живога.“ На његово исповедање вере Христос одговара: „Блажен си Симоне, сине Јонин! Јер тело и крв не открише ти то, него Отац мој који је на небесима. А ја теби кажем да си ты Петар и на томе камену сазидаћу Цркву своју и врата адова је неће надвладати. И даћу ти кључеве од Царства небеског: и што свежеш на земљи биће свезано на небесима, а што разрешиш на земљи, биће разрешено на небесима“ (Мт 16,15–19).

Непосредно после овог обраћања Петру, Исус објављује своје страдање, на шта Петар, осетивши се довољно близак са њим, узима себи слободу да га одвраћа од тако чега. Следи, у светлу претходно изречених речи, потпуно неочекиван одговор Господњи Петру: „Иди од мене сатано, јер не мислиш што је Божије, него што је људско“ (Мт 16,23). Читава епизода показује најпре моћ Петрове откривењске вере која га чини темељем Цркве и кључаром Царства небеског, да би се већ у следећем моменту Петар показао баш као онај што је „телу и крви“, односно као онај који мисли оно што је људско, а не оно што је от-

кривењско, Божије, а то је да се крст на путу ка слави не може заобићи. Све наведено чини непосредан наративни контекст речи Господњих из Мт 16,19 које нас овде интересују.

Да бисмо сагледали сву сложеност проблематике везане за овај стих из Еванђеља по Матеју неопходно је сагледати разне типове његовог тумачења у раној отачкој егзегези. Њих је било неколико.

Типолошко тумачење

Најстарије је *типолошко тумачење*. Оно потиче од црквеног писца из 3. века Оригена који је сматрао да је Петар симбол сваког апостола, чак и сваког истинског, духовног хришћанина. Ориген каже: „Додуше, само је Петру речено: „... ты си Петар и на тој стени ћу сазидати своју Цркву и врата адова је неће надвладати.“ Упркос томе чини се да је то речено свим апостолима и свим савршеним верницима; јер сви су Петар и стена и на свима је изграђена Црква Христова и никога ко је тако настројен „... врата адова неће надвладати.“ Стена је дакле сваки ученик Христов који напојен Речју бива јак као стена. По овом тумачењу Петар је тип истинског, духовног и савршеног хришћанина, а акценат није на Петру као појединцу, већ на Петровој вери на којој се у ствари темељи Црква. На овој линији се налази и црквени писац и западни отац Тертулијан који сматра да је власт која је дата Петру, дакле власт да задржава и разрешује на земљи и да

се то одражава и на небесима, у ствари власт сваког духовног хришћанина.

Источно тумачење

Други тип тумачења може се срести у Црквама Сирије и Грчке где се „стена“ тумачи као Петрово исповедање вере. Овај приступ назива се *источно тумачење*. Оно се надовезује на Оригена који је већ био довео у везу „стену“ и веру. Црквени писац Теодор Мопсуестијски је сматрао да Петрово исповедање „не припада само њему, већ се додило за све људе, тиме што је он (Исус) његово исповедање назвао стеном на којој ће сазидати Цркву.“ И овде је акценат више на обећању које је дато Петру као последица његове вере, а не на њему лично као „стени“. Наглашавање вере Петрове на којој се изграђује Црква било је рас прострањено и на Западу. Тако је Амврозије Милански говорио да Петар има примат „у исповедању ..., али не у части; ... у вери, али не у поретку.“

Христолошко тумачење

Ориген и Тертулијан били су зачетници *христолошкој тумачења* чији ће заступник бити блажени Августин. По њему „стена“ није Петар, већ сам Христос. Своје тумачење Августин је поткрепљивао са новозаветним местима 1Кор 10,4 („... јер пијаху од духовне стene која их је следила, а стена беше Христос“) и 1Кор 3,11 („... јер темељ другог нико не може поставити осим постојећег, који је Исус Христос“).

Христос предаје
Св. апостолу
Петру кључеве
Царства; црква
у Ормалингену
(Швајцарска),
живопис из 14. века

Петар није стена, већ је као онај који верује у Христа и први апостол, представник Цркве. Није „стена“ узела име од Петра, већ Петар од „стене“, каже Августин. Петар је по Августину симбол целокупне Цркве. Темељ на коме почива Црква није Петар, већ Христос. Августиново тумачење Мт 16,18 било је веома рас прострањено у средњем веку.

Римско тумачење

Конечно, долазимо и до римског тумачења наведених стихова. Оно се у егзегези појавило релативно касно. Мада још код Оригена и Тертулијана постоје трагови полемике са римским приматом, ипак се по први пут у историји Цркве на текст Мт 16,18 као доказ за неприкосновени ауторитет римског епископа позива римски епископ Стефан (254–257). Све до тада довођење овога стиха у везу са приматом римског епископа у Цркви није постојало. На ово позивање Стефана на Мт 16,18 у корист примата римског епископа одговорио је веома оштро Кипријан Карthagински који сматра да је овакво тумачење овог библијског стиха чиста лудост. Кипријан је наиме сматрао да је Петар праслика сваког епископа: власт свих епископа се изводи од једног Петра.

Јеванђеље и папски примат

Као што се из приложене кратке ретроспективе може видети, у раној

историји Цркве стих из Мт 16,18 није довођен у везу са приматом римског епископа, већ у тумачењу овог стиха доминира тема Петрове вере. Можемо закључити да се наведеним стиховима не може ни на који начин оправдавати првенство римског папе у Цркви и то из неколико разлога:

1) Као што смо видели, читава епизода са Петром показује човекову моћ и немоћ да верује. У једном моменту стена, у следећем сатана, Петар је репрезент динамике и искушења вере коју није довољно једном исповедити, већ је неопходно стално крсно преиспитивање тајне Христове личности. Приказивање Петровог понашања у Еванђељу по Матеју свакако садржи типске црте агоније вере, о чему најбоље сведоче приповести – његов покушај да приђе Господу ходајући по мору (Мт 14,25–34) и одрицање од Христа не посредно пред његову крсну смрт и кајање (Мт 26,69–75).

2) Петар је јединствена историјска личност, очевидац и непосредни ученик у догађајима који су се одиграли у историји спасења у личности Исуса Христа. Та његова јединственост не може бити наслеђена ни од кога.

3) Слично је и са Петровом „службом“. Видели смо да је у раној Цркви доминирало типолошко тумачење које је инсистирало на томе да је Петар тип свакога исповедника, сваког хришћанина. Он је суштински представник учеништва и следовања, те је тешко да се његова „служба“

или „функција“ може приписати само неком одређеном члану Цркве, па био он и римски епископ.

Црквено-политичке злоупотребе

На крају, можемо закључити да је позивање на стихове Мт 16,18 у циљу оправдања примата римског папе покушај фундирања једне црквене идеологије која је у одређеном историјском тренутку имала своју актуелност и која је на послетку плод извесних црквено-политичких амбиција. Петрова привилегија разрешавања и задржавања на земљи и на небу у ствари је привилегија свих ученика Господњих који се апостолском пуномоћи старају о Цркви као винограду Господњем: „Заиста вам кажем: што год свежете на земљи биће свезано на небу, а што год разрешите на земљи биће разрешено на небу“ (Мт 18,18; уп. Јн 20,23).

У том смислу, Петар је истовремено тип сваког хришћанина који се својом вером уградије у темељ Цркве који је Христос и тип олтарске службе позване пре да разрешава него да задржава, о чему сведочи и Петрово питање Господу и његов одговор: „Господе, колико пута ако ми згреши брат мој да му опрости? Седам пута? Рече му Исус: не кажем ти до седам пута, него до седамдесет пута седам“ (Мт 18,21–22).

Авраам – богољубиви пријатељ Божији

Вера као победа над смрћу

Јован Блаћојевић

Вером је Авраам принео Исаака
када је био кушан,
и јединца је приносио
који је примио обећања,
коме је речено:
по Исааку назваће ти се потомство.
Помислио је
да је Бог кадар и из мртвих васкрсавати;
зато га је и добио као слику.

Јевр 11,17-19

Последњи детаљ старозаветних приповести о Аврааму који је коришћен у Химни Вере је жртвовање Исаака, драматични одељак Пост 22:1-16. Авраам се суочава са великим захтевом, а библијски приповедач употребом реторичке градације постиже снажан ефекат. Авраам треба да на Морији принесе на жртву: свог сина, и то јединца, љубљенога, у којем је требало да му се умножи и потомство. Била је то коначна и највећа провера Авраамове вере, искушење које пркоси логици. Међу примерима које наводи писац Химне, једино се за Авраама каже да је кушан од Бога (уп. Сир 44,20; 1Мак 22,52). Ниједан од великане вере није доживео нешто

што је упоредиво са овим моментом живота праоца Авраама.

Жртвовање деце божанствима била је уобичајена пракса народа древног Оријента. Авраамов Бог је, међутим, био другачији. То није Бог древних вавилонских митова који је убијао и сопствену децу, па су му стога прихватљиве жртве туђе деце; нити је то божанство хананских култова плодности који су подразумевали да је жртва (плода, стоке и деце) семе којим се обезбеђује божанска заштита. Аврамов Бог га је позвао да изађе из такве религијске средине и да свету представи једног сасвим другачијег Бога: Бога који даје потомство онда када се човек потомствувише не може надати.

Тај Бог, сада, тражи оно што је Авраму највредније, сина којим је непосредно условљено обећање о безбрјном потомству. Тема обећања је истакнута у 17б-18. Авраам је примио обећање и прихватио је одговорност да буде посредник реализација тог обећања у историји. Средство реализација био је Исаак. Божански захтев је представљао жесток изазов Авраамовој логици и вери (Рим 9,7.10; Гал 4,28), али се он није двоумио. Његов одговор је био коначан, а његова вера је издржала дуг, тродевни, пут, најтежи пут у Авраамовом животу. Драматичност је истакнута дијалогом који Авраам и Исаак воде приступајући месту жртвоприношења, коначној тачки у невероватном сукобу послу-

шности и љубави (Пост 22,7.8). У пресудном тренутку, када је Аврам подигао нож да би усмртио Исаку, Алије Господњи га зауставља, саопштава му да се његова вера показала ненадмашном у кушању (Пост 22,11-12) и потврђује савез између Бога и Авраама (Пост 22,16). Богато ванбилијско јеврејско предање и Нови Завет у овом догађају препознају, како врхунац Аврамове вере, тако и врхунац Божијег савезништва са њим (Јевр 6,12.13; 11,17-19).

Авраам је спречен да жртвује сина, али је чин жртвоприношења завршен јер Авраам *свезавши сина и положивши ћа на жртвена дрва, у својој души већ ћа је принео на жртву* (Кирило Јерусалимски). Атанасије Велики пише да је у приношењу сина, Авраам *исказао хвалу Сину Божијем. Када ћа је Господ одвратио од жртвовања Исаака, Авраам је уледао Месијину жртву у овну којеја је одмах принео као жртву Богу...*

Праотац Авраам има значајно место у богослужбеним текстовима. Описан

У јеврејском ванбилијском предању наведени одељак Постања назива се акведах (= везивање, уп. Пост 22,9) и основа је за богато акведах предање које садржи много више датала него сам библијски наратив. Ретроспектива у Химни вере засигурно је дубоко укорењена у овом ванбилијском предању, пре свега у оном његовом делу који је преузет из синагогалног богослужења јеврејске дијаспоре првог века.

Морија је древно култно место које се у јеврејском предању сматрало местом Адамовог жртвеника, смрти и доцнијег јерусалимског храма. Хришћани је повезују са Голготом. Етимолошки, Морија значи визија Јахвеа, али се то име мења у Јахве ће се постарати, на бази нарације из Пост 22 чиме се показује да је нарација имала за циљ, између осталог, да ојача веру у Божији промисао. Приповест о Исааковој жртви била је предање које је омогућавало да се препозна етиологија култног места. Преносило се у светишту и служило је као подстrek ходочасницима који су светиште походили.

1 Жртвовање
Исаака,
фреска из
13. века

2 Жртвеник
- фигура
из Ура
направљена
око 2500.
година пре
Христа;
приказује
зооморфно
божанство
кome су
приношene
људске
жртве

Још је Филон Александријски говорио да је Авраамово жртвовање Исаака било испуњено због непокебљиве намере да га изврши. То исто се препознаје и у Јевр 11,17 где је Авраамов поступак жртвовања описан прошлим временом – он га је већ учинио, оно је било готова реалност.

је као дојољубиви *тиријател* Божији који је изабран да буде наследник света и коме је објављен сам Христос; као лествица која води од земље ка небу, из смрти у живот, те је стога и *праоташа вере наше*. Црква је Авраамово (свештено) служење нарочито представила у својим литургијама на којима верни моле од Бога да прими њихове молитве као жртву Авраамову на врху планине.

Историјско-културолошки контекст помаже да разумемо битну димензију библијске нарације. У халдејским земљама, из којих је Авраам потицашао, божанство коме су се приносила деца представљано је ликом овна који је ослоњен на жбун. Библијски писац је свесно преокренуо митолошки приказ противећи се култу који је тражио људске жртве образујући изразито хуманистички одељак који подртава вредност људског живота.

Жртвовање Исаака је и реакција на изопаченост древног култа, и типолошко месијанско пророчанство чији је смисао изражен тврђњом да је Авраам *помислио да је Бог кадар и из мртвих васкрсаваш; зашто ћа је и добио као слику* (Јевр 11,19). Авраам је, упркос свакој логици, веровао да је Бог способан да испуни обећање о потомству кроз Исаака. Тематска веза између ст. 11-12 и 17-19 сугерише да је Авраам у чудесном рођењу Исаака искусио Бога као животодавца, те да је веровао да и сада Бог може да укине смрт и да ни смрт не може надјечати Божију

моћ. Употребљена формулатија је вероватно део ранохришћанског Верију. Употребљен значајни термин *праслика* (уп. Јевр 9,8-9) каузалном речом *зашто* повезан је са вероисповедањем (уп. Јевр 2,17; 3,1; 7,25; 9,18). У литургијском предању синага (*Молитви благосиљања*) говори се како је Исаак, када је враћен Аврааму, заједно са оцем узвикнуо *Богословен Бог који васкрсава из мртвих*. Тако се пажња изнова усмерава не на Авраама, него на Бога који је веран својим обећањима. Конструкција показује да је писац сматрао да је Авраамово поверење у Божију моћ резултирало тиме што је примио Исаака натраг као *праслику*. Израз означава прошлост која је слика долазеће стварности те је стога Авраам прихватио Исаака са жртвеног олтара као слику будућег и коначног васкрсења мртвих, или и као слику Христа који је гарант тог васкрсења. Типолошко-христолошку егзегезу следе оци Цркве. Климент Александријски каже да је Исаак *штий Господ* као *дете*... Исаак је био *жртва* као *штий* је био *Господ*... носио је дрво за жртву, као *штий* је Господ носио крст.... због штоа *штий* није био убијен, Исаак је назначен Божанством (божанску природу) Господом. Јер, после Свој *погреба* Иисус је *подигнут* (из мртвих), уз *што* остављајући смртне муке иза себе, баш као Исаак *штий* је избјегао жртву.

Авраам је пример величанствене вере и безрезервне спремности на жртву (Рим 8,32; 6,5), која не тражи објашње-

ње за божанске захтеве и поступке. Моријским искушењем крунисано је божанско вођење Авраама кроз узраставање у *послушној* вери. Термин *послушаши*, у Химни вере је употребљен да опише одговор Авраама на Божији позив да напусти живот у Халдеји. Показује да су све касније жртве и послушности Авраамове садржане у Авраамовој спремности да одговори Божијем иницијалном позиву. Оригинална употреба тог термина у контексту *жртвовања Исаака* сугерише да су у тој жртви све дотадашње победе и жртве и свештена дела Авраамова добиле коначни исказ и потврду. Авраам је о својој вери више сведочио делима него речима, а та дела била су дела свештенослужења иза којих су као неми, али ипак веома гласни сведоци, остајали олтари које је овај праотац подизао путујући Хананом и *призовавајући* име Господње.

Писац Посланице закључује своју ретроспективу о Аврааму истицањем његовог последњег свештенослужитељског дела. Том делу се придржују и учесници богослужбених сабрања поменутим молитвама које истовремено представљају и позив вернима да се успну на Морију и да своја животна искушења, апатију и очај, превазиђу верујући у победу живота потврђену Христовим васкрсењем као коначном потврdom вредности људског живота и његове неразоривости, али и да искажују веру спремношћу на жртву саобравајући се Христовој жртви.

Из српске освештане историје

Патријарх српски и свештеномученик

Свети Гаврило Рајић (1648-1659)

Радован Пилићовић

Национална и црквена историја Срба у првој половини XVII века не може да се ослони на неко обиље извора. Ипак, интерпретације и таквих малобројних вести сасвим су различите код истраживача. Допринос туркологије и османске филологије био је у томе да донесе један низ статистичких чињеница које се уклапају у главни рам, а да драстично не мењају слику о организацији и структури Српске Православне Цркве. Вести из српских, руских и западних извора, искоришћене су код српских историчара прве половине XX века, а данашња генерација повесничара само, са више или мање успеха и стила, препричава још тада речено. Патријарх Гаврило Рајић, зван у српским *Сказанијама* као Гаврило Први, јесте предстојатељ Српске Цркве, који за своје време персонификује сав трагизам српске историје, једног народа без државе, који живи у верски нетрпељivoј царевини, на удару западњачког прозелитизма, у тешком геостратешком положају, са мало изгледа на успешну политичку акцију и стицање слободе.

Српска црквена самосталност, загарантована турским законима, остварена Макаријевским компромисом са носиоцима османске управе 1557, била је тек национални минимум на који су Срби могли да пристану. То није значило и мирење са стањем окупације. Пример Патријарха Јована Кантула (1592-1613.) и устанака у Банату и Херцеговини (1594.), расположење једне перманентне хајдучије, сведоче како је Српска Православна Црква имала јасан концепт националне побуне, теолошки образложен

и идеолошки јасно профилисан. На устаничким барјацима је икона Светог Саве, а лозинка борбе *За крст са снегом и слободу златну* важи до обнове модерне српске државе 1804. и касније у доба ослободилачких ратова. Гаврило Рајић, Патријарх који је наследио славног и постојаног Пајсеја Јањевца (1614-1647.), није познат по велиkim делима у управи, али је остао запамћен по великим покушајима и назнакама у својој патријарашкој делатности. По њима је чврсто уклопљен у процесе који су у српској историји препознатљиви кроз читав XVII и XVIII век. Овде на првом месту мислимо на односе са Римском црквом, исказаном кроз сусрете са латинским мисионарима, богословско-теоријским сучељавањем са заговорницима папистичке еклисиологије. Везе са Русијом, потакнуте практичним потребама изласка из тешког материјалног положаја, али и потажним надама за политичком подршком, сведочиле су о унакрсно допуњујућим токовима и темама које су изградиле повест Српске Цркве и народа. Животопис Патријарха Гаврила Рајића се раширио преко ове две теме, а у сукобу са турским властима довршило се његово житије, јер је био овенчен мученичким венцем.

Житијски подаци

Рођен је, како сведочи Пећко сказаније, у Старом Влаху, а пре него што ће постати српски Патријарх био је Епископ смедеревски и Митрополит рашки. Као рашки Митрополит предводио је обнову Манастира Св. Архангела у подножју планине Ковиљ. Успешна градитељска делатност

у завичају ојачала му је ауторитет као архијереја, повећавши и поверије Патријарха Пајсеја Јањевца који у то време није зазирао и презао од радикалних кадровских решења: да свргне и лиши управе над Епархијом неуредне и неспособне епископе. Можда своју агилност Гаврило Рајић дугује и искуству парохијског свештеника, јер је познат запис кнеза штитковског Аврама Рајића из 1719. који се назива „праунуком“ Патријарха Гаврила. Уколико Гаврило није имао потомство по телу, реч је о унуку по бочној линији сродства, односно да му је Патријарх био деда-стриц. У сваком случају такви кнежеви српског друштва, били су преживели остаци средњовековног племства, потомци оне ниже властеле која је носила духовне традиције славнијег и бољег времена, као нпр. Вучетићи у Морачи, Милорадовићи у Херцеговини, Рајићи и Рашковићи са Старог Влаха, Предојевићи и Владиславићи у залеђу Дубровника, сви обновитељи и дароватељи српских манастира и цркава.

Патријарх Гаврило и хришћански Запад

Додири са Латинима и постфлорентинском теологијом која је латинској јерархији на Балкану давала рецепте за сједињење и залечење „српске шизме“, били су за Србе изазов на стари богословски двојбој. Римском Куријом покренuti широки прозелитистички фронт од Боке Которске, залеђа Дубровника, затим Шибеника, Задра, Нина, Сења, па преко Жумберка, Иванић-Града до Коморана настојао је да онемогући

делатност српских православних архијереја. Јерахија Српске Цркве се одстрањује, или у најблажој варијанти изолује од „рашанског патријарха у Пећи“, јер је тако лакше „Рашан“ придобити за унију. Српски Патријарх Гаврило Рајић је потпуно свестан таквих изазова, стога покушава да апологетски ојача. Папска курија је 1622. устројила познату *Конірааицују за ширење вере*, језуитске методе, преточене у уметност кроз нападни пијетистички барок, стоје у функцији доказивања метафизичке превласти римокатоличке теологије формулисана на Сабору у Тренту. Од тада ће реч пропаганда, један неолатинизам, остати непопуларно наслеђе европске културе. Није случајно Гаврило Рајић у Русију понео две књиге, један приручник српске историје и апологетско дело из византијске патристике. Прва књига је била *Житија и повести свећих српских царева и патријараха*, а друга дело Нила Кавасиле *Тийик – изабраније мноје ош 34 книг на лајтискују јерес*. Познати су Патријархови контакти са емисарима Западне цркве у преговорима око помирења и сједињења.

Павлина Демског, Украјинца, изасланника Конгрегације примио је 1652. у Манстиру Бурђеви Ступови код Берана. Такође, имао је дуге разговоре са призренским бискупом Франом Сојмировићем. С обзиром да је наступ западњака пре лично на уцену, а не на искрен богословски дијалог, пут сарадње није био на видику.

Патријарх Гаврило и Русија

Недовољно је проучен однос Патријарха српског Гаврила према руском Никону (1605-1681.), великим реформатору богослужбене праксе, идеологу Трећег Рима, Архијата чије су канонске и црквено-државне идеје важна етапа у историји руске цивилизације. Мало је вероватно да је српски Патријарх мењао или заступао руског Никона, како пишу неки историци, у времену када је Никон био на удару царске власти због непопуларности својих црквених реформи. У сваком случају оно што је извесно јесте да је боравак српског Патријарха у Русији добро дошао Никону као ауторитарна потпора његовом реформаторском

програму. Гаврило се потписао на *Скрижалју* руског Патријарха на следећи начин: „Гаврил Божијом милошћу архиепископ пећки и патријарх српски, све гореречно тако исповедам, а тако и посведочавам и тако држим; а ако ко не верује и не

држи гореречено да буде проклет, због тога и руком потписах“. Потакнут примером скопског Митрополита Симеона, који се 1641. стално настанио у Русији и Патријарх Гаврило је изразио жељу да одступи од трона и остане код руских домаћина. По оскудним вестима поручио је Сабору епископа Српске Цркве да бирају новог Патријарха. Касније је променио одлуку, упутио се ка отаџбини, али је већ његов дужи боравак код руског цара био сигнал Турцима за велеиздајничко понашање српског, Пећког Патријарха.

„Приђите људи, Срби...“

Светост Гаврила Рајића, Патријарха српског проистиче из његове мученичке кончине. Убијен је у Бруси 1659. године, обешен између два стуба. Он је исповедник вере и страдалник за исту, јер је убијен од муҳамеданског освајача и тлачитеља балканских хришћана. Сматра се светим у Српској Цркви, на основу чистог искуства и богословског сазнања. У једном запису се за Патријарха Гаврила каже „да је био у Москви у време цара Алексија ради милостиње, оклеветан (облагав) код везира дома Отоманског у Цариграду, осуђен је на смрт дављењем и целокупан светошћу својом чини многа чудеса“. Карловачко *Сказаније* вели да је: „Гаврило Раич Первиј

Свети Сава
Српски
и Свети
Симеон,
икона над
грбом
кнеза
Стефана,
1644/45 –
чува се у
Манастиру
Морача

от Агарјан удављењем скончаша, от братији оболган неправедно“. Помен неправедне братије говори о раслојавању и размимоилажењу у тадашњем српском Епископату. Горе наведени кнез Аврам „из Штиткова од племена Рајића“ назива себе „унуком светопочившег Патријарха Гаврила“. О Гаврилу Рајићу, као Светом није писао Леонтије Павловић, чак ни у поглављу – *Прекинуши кулшови у својој гласовитој књизи Кулшови лица код Срба и Македонаца*. Његове службе нема у римничком (*Молитвена праила српским свећитељима*) из 1761. и београдском *Срблјаку* (1861.).

У најновијем издању *Срблјака* Светог Архијерејског Синода из 1986. г., његова служба на песнички начин разрађује историјске чињенице везане за житије и патријарховање. Стихире вечерње службе наглашавају да је он „најзаконитији првопрестолник српске цркве Христове... Весели се данас црква Христова, ликује Патријаршија српска, појући твоје подвиге, поштујући твоје мошти...“.

Завршне песме јутарње службе позивају: „Приђите људи, Срби, саставимо радостан хор, који ће да слави оца нашег, свештеномученика Гаврила, патријарха српског, јер је кропљењем своје часне крви, украсио своју порфиру царску, и сместио се са веセルјем у Царство Небеско“.

Из историје црквеног библиотекарства

Библиотекарски живот

Архимандрита Нићифора Дучића

Ђакон мр Ненад Идризовић

Српски историчар Валтазар Богишић (1834-1908) истицао је да се у личности Нићифора Дучића „сједињује црковник, војник и књижевник“ и да је „најоригиналнија личност и то у добром почасти вриједном смислу“.

Посебно место међу научним, културним и националним личностима у Србији у 19. веку, заузима Нићифор Дучић, јер је као свештено лице био председник Српског ученог друштва (1887-1891); управник Народне библиотеке Србије (1880-1886); дописни члан Југословенске академије знаности и уметности (од 1892. г.); председник Одбора за школе и учитеље у српским земљама под турском влашћу (од 1868. г.); председник Великог духовног суда (од 1881. г.) и учествовао је у ратовима против Турака.

Српски историчар Валтазар Богишић (1834-1908) истицао је да се у личности Нићифора Дучића „сједињује црковник, војник и књижевник“ и да је „најоригиналнија личност и то у добром почасти вриједном смислу, шта више једина међу свијем хrvatskim и српским књижевницима, нашег доба, а можда и прошлих вијекова“.

Нићифор Дучић, чије световно име није познато, родио се 21. новембра 1832. године у Лугу на Требињици у Херцеговини. Упокојио се 20. фебруара 1900. године у Београду. У Босанској вили од 28. фебруара пише: „Архимандрит Нићифор Дучић је сахрањен најсвечаније. На спроводу је био митрополит са двадесет и четири свештеника и три ђакона. Њ. Величанство краљ Александар, краљ Милан, сви министри и остали великородостојници, чланови академије и других удружења, два пукова војске са војном музиком, официрски кор, чиновници и силан народ“.

Постављење Архм. Нићифора Дучића за управника НБС

Жарка жеља да буде постављен за управника Народне библиотеке и чувара народног музеја испунила се 10. октобра 1880. године, о чему сведочи и указ о постављењу који је донео Милан Обреновић, по препоруци министра просвете и црквених послова Алимија Васиљевића. Његов претходник Јован Бошковић (1834-1892) овим указом је постављен за професора у Великој школи. По постављењу он је 16. октобра изрекао заклетву, која гласи овако: „Ја Нићифор Дучић заклињем се свемогућим Богом, да ћу владајућем књазу веран бити, да ћу се устава придржавати и да ћу дужност моју по законима и законим наредбама претпостављених ми власти тачно и савесно отправљати“.

Очигледно да је био задовољан са својом државном службом, јер када му је краљ Милан понудио „епископску катедру у Нишу“ 1881. године, он му се захвалио на понуди и изјавио даљу жељу за управљање Народном библиотеком.

Када се распламсао политички сукоб између краља Милана и Митрополита Михаила Јовановића (1826-1898), он се налазио у врло тешком положају. Он је био ученик и поштовалац Митрополита Михаила, а као присталица династије Обреновића био је везан и за краља Милана. Осећао се уморним и разочараним. У једном писму упућеном српском историчару Архимандриту Илариону Руварцу (1832-1905), налази се опис његовог расположења, где каже овако:

„И ја сам сит и пресит овога шаренога свијета па сам желео и тражио такво мјесто, где би могао часно у миру проводити дане старости. И такво је мјесто Српска народна библиотека. Жеља је моја испуњена. Мјесто је и за положај и за радњу веома угодно и у исто доба закољено од политичких бујица, које се често појављују на овоме земљишту. Сам сам себи старјешина, међу књигама сам у свези са цијелим ученим свијетом“.

Важнија дешавања у НБС за време Архм. Нићифора

По постављењу за управника он се одмах укључио у израду Закона о Народној библиотеци и музеју, који је ступио на снагу 19. марта 1881. године. У 3. чл. овога Закона стоји да је установљен Одбор за библиотеку и музеј (који су до тада били спојени) и да те чланове бира професорски збор Велике школе – „из сваког факултета и одељења факултетског по једног“. Због тога је он очекивао добру сарадњу и највећу помоћ у раду од професора Велике школе, који су у то време били најобразованији људи у Србији. Тим поводом 10. децембра 1881. године, послао је допис ректору Велике школе, у коме саопштава: „Да би Народна библиотека што боље и корисније одговарала оној великој сврси које је ради установљена (...); веома је потребно, да се набављају поред српске у опће и иностране литературе (...). С тога част ми је учтиво Вас замолити, да би сте изволили објазнити Господи професорима Велике школе (...), да ми шаљу прибеље-

шке о својим струкама најнових књига и дјела најбољих писаца, које књижница Велике школе нема и не може да набави, а потребни су за науку и образованост (...)" . Као што видимо, он је хтео (колико му финансијска средства допуштају) да помогне студентима у што квалитетнијем учењу а да му за то помогну професори са достављањем информација о потребним књигама.

У марту 1881. године обратио се министарству просвете да му помогну да се приреди и одштампа трећи део штампаног каталога Народне библиотеке – *Каталог српске и хрватске књижевности*. Министар просвете Стојан Новаковић је 10. децембра добио каталог на преглед, а 16. децембра је одобрио његово штампање. *Каталог српске и хрватске књижевности* предат је у штампу 24. марта 1882. године и због тога што је садржао биографије свих писаца, што га је чинило занимљивим за ширу читалачку публику, одобрено је да се штампа у 700 примерака. Из непознатих разлога одштампан је тек 13. марта 1886. године.

Годишњи буџет који је министарство просвете одобрило за Народну библиотеку и музеј, „да подмирује потребе ова два важна културна завода у Србији“, био је 8.000 динара. Он се жалио да овај буџет није довољан за годишњу набавку „књига, старина и етнографске збирке“. Због тога је тражио да се буџет повећа на 12.000 динара. Према буџетском извештају Народне библиотеке и музеја за 1883. године, види се да је овај предлог усвојен.

Постојао је велики проблем са немарним корисницима. Када је 1880. године прегледао реверсе на књигама које су изван библиотеке, видео је да их има невраћених од 10 до 20 година; неки су умрли а књиге нису вратили. Због тога је у три броја *Српских новина* (бр. 205-207) молио „немарне вратиши“ да врате позајмљене књиге, јер својим поступком лишавају друге да се користе књигама. Написао је да ће им објавити имена у званичним новинама, а ако то не помогне, на њима ће бити примењене законске мере. Без обзира на његова усмена и писмена упозорења, мали број корисника је вратио позајмљене књиге. Што је њега довело у ситуацију да 24. маја 1885. године састави списак немарних ко-

рисника и пошаље министру просвете, како би им он наредио да их врате, а оне књиге које су упропастили, да их плате.

Још од 1870. године сви управници и министарство просвете су се жалили да се „Народна библиотека са толико установа нашла у једној згради без иједне празне собе, чак и без читаонице за посетиоце, који у (зимским данима) зебу у ходнику“. Исти тај проблем сачекао је и Нићифора Дучића. Он се у извештају за 1881. годину жалио да је простор „према умножавању књига и према све већем броју посетилаца и читалаца већ сада сувише мален и смета развитку библиотеке и њезина корисног задатка“. Ово није решено, јер се он поново жалио 9. априла 1886. године министарству просвете на овај проблем месец дана пре него што је разрешен службе управника: „Сматрам за дужност, да вас понизно замолим, Господине Министре, да бисте извољели сврнути своју пажњу на просторије Народне библиотеке, које су сада не само напуњене књигама, него управо препуњене. Чак и по ходницима и из под степеница Народне библиотеке напуњено је књигама“.

Отпуштање из службе

Без обзира што је био присталица династије Обреновића, ипак је идејно био близи Митрополиту Михаилу, што га је довело у ситуацију да је режимски неподобан. На основу чега је 15. маја 1886. године краљ Милан до-нео указа о отпуштању из службе, на предлог министра просвете и црквених послова Милутина Кујунџића и по послушању министарског савета, где пише: „(...) да се Арх. Нићифор Дучић, библиотекар народне библиотеке, на основу §-а 76. закона о чиновницима грађанског реда, из службе отпусти, а да му се један пут за свагда изда његова једномесечна плата и да се у исто време разреши од звања потпреседника апелаторијске конзисторије“. Из указа се не види конкретан узрок због чега је отпуштен из службе. Он је у брошури (коју је написао 21. маја 1886. год.) За што сам отишашен из српске државне службе?, поводом ово-

Архимандрит Нићифор Дучић (1832-1900)

га догађаја написао: „Незнјући другог узрока, а неучинивши ни најмању гријешку у дужностима и званичнијем пословима, могло би се дакле претпостављати, да сам отпуштен из државне службе, за то, што сам гласао 26. априла о. г.“. Због тога што Влада није објаснила његово отпуштање из државне службе, он је у овој брошури, укратко изложио своје више-деценијско покртвовање за српски народ. Своје излагање завршио је овим речима: „Завршујем ријечима Христовијем, које је изустио, кад су га Јевреји мучили и разапињали: „За што ме бијете! – људи, шта вам учиних? – Господе, опрости им, јер незнају, шта чине“. А моје сроднике, пријатеље и знанце ујеравам, да ништа нијесам учинио, што је незаконито и непоштено, и, што би и најмању сјенку бацило на моје име и карактер. Остаћу до смрти онакав, какав сам и до сада био. И као што се у добру нијесам понио, тако се ни у злу нећу ни понизити ни поништити. И, као што сам се у дугом низу година своје младости, од које сам највећи дио уложио у Србију, ватreno борио за слободу и добро народа; тако ћу се и од сада у старости и болести смјерно и усрдно молити Богу, да штити Србију од сваке напасти, ту зеницу око свијех Срба, и да се ослободи и уједини српски народ“. Његова жарка жеља да проводи дане са књигама, заклоњен од „политичких бујица“, на жалост, није му се испунила.

Наставак из претходног броја

– Осам века Милешеве –

„Преплет“ са Студеницом

Живорад Јанковић

Мало хроничара српске историје средњег века би у своје прегледе међу важне датуме уврстило 1234. годину, иако је она веома значајна. Тада се збива насиљна смена на престолу српских владара између синова краља Стефана Првовенчаног (1195-1227.), Радослава (1227-1234.) и Владислава (1234-1243.). Потом, до смене долази и на трону поглавара Цркве.

Сличности манастира Милешеве и Студенице се чешће помињу. При томе, треба имати на уму да код Манастира Студенице постоје два нивоа. Затим, и у настанку главног Храма Богородичине цркве у Студеници уочавају се две фазе – градња, изведена после 1183. године, а потом осликовање око две десењије касније (1209). За касније насталу припрату, чија градња се везује за време од 1234-1236., верује се да ту нема паузе између градње и израде фресака.

Мало хроничара српске историје средњег века би у своје прегледе међу важне датуме уврстило 1234. годину, иако је она веома значајна. Тада се збива насиљна смена на престолу српских владара између синова краља Стефана Првовенчаног (1195-1227.), Радослава (1227-1234.) и Владислава (1234-1243.). Потом, до смене долази и на трону поглавара Цркве. Основач и први Архиепископ самосталне Српске Цркве Сава (1219-1234.) се повлачи са свог положаја и на упражњено место поставља дотадашњег еклисијарха Манастира Жиче Арсенија (1234-1263; 1266.). Затим, поред тога што се често подвлачи близкост настанка Манастира Милешеве и припрате Манастира Студенице, по времену зидања, затим по начину градње и израде фресака, овде се јавља и проблем њиховог ктиторства. У оба случаја, ту се не располаже конкретним подацима, а ради се о „тесном“ времену.

Овде су наши стари писци, често помињани Доментијан и Теодосије, од мале или скоро никакве помоћи. Док о настанку Милешеве говоре сасвим кратко, и по оцени досадашње науке нетачно, о градњи студеничке припрате код њих нема ни помена. То не би требало да изненади, пошто они не говоре ни о настанку Манастира Студенице. Не помиње се у овом случају да се могло десити исто оно што и код Богородичине цркве у Студеници, да између градње храмовног здања и његовог фрескоукраса могу да прођу и десењије.

Често се тезе користе као чињенице којима се доказују нове тезе: „Сва ова мишљења која се споре око ктитора и године сликања фресака, почивају на озбиљним разлогима, али и на недовољно прецизираним подацима који би их поткрепили, као на пример тачни датуми Радослављевог напуштања краљевског престола и ступање Арсенија на архијерејску столицу, садржај титуле уз ктитора, изглед његових инсигнија...“. Нови радови су „отворили дискусију која траје и данас, о ктитору припрате и наручоцу фреска овог параклиса, питајући се да ли је то био краљ Радослав, или можда његов наследник краљ Владислав?“.

Необично је што, по данашњем схватању, један Манастир таквог угледа као што га је имала Милешева, гради млади принц у време кад није било никаквих изгледа да постане владар, а са друге стране пространу

студеничку припрату подиже Радослав као бивши краљ, кад су његове моћи у сваком погледу сасвим ограничene. Врло је лако могло да се деси да је много чега у погледу настанка ова два храма било и обрнуто, што не би требало у крајњој линији да изненади.

Први аутори Ђурђе Бошковић и С. Смирнов, који су писали о овом Храму, били су спремни да ктитора виде поједнако и у краљу Радославу и у краљу Владиславу, али нагињу последњем: „Према датирању фресака у доба између јесени 1233. и маја 1237, сва је вероватно да је на ктиторској фресци, син Првовенчанога, који носи модел Цркве, стварно Владислав. Да је Радослав, тешко да би у истој капели могао бити представљен и Арсеније I као Архиепископ, јер проф. Ст. Станојевић везује абдикацију Савину, односно постављање Арсенијево на архиепископску столицу, за ступање Владислављево на краљевски престо. проф. Поповић каже међутим, да на ктиторској фресци син Првовенчанога има тамну браду и косу. Владислав је међутим у Милешеви представљен два пута као сасвим плав човек, док је Радослав израђен са много загаситијом брадом и косом. Да ли би се онда смело препоставити да пред собом имамо не Владислава него Радослава. У том случају би фреске биле израђене крајем 1233. или почетком 1234. год., то јест после ступања Арсенијева на архиепископску столицу,

а пре него што је Радослав напустио престо.“

Касније се ипак стало, на основу става – у овој области заслужног – Светозара Радојчића, на гледиште о Радославу као једином ктитору. Правих и убедљивих доказа нема, тако да се може рећи да је стање, још увек „нерешено“. Стога, свако истинско решење неког питања које је у вези са неким од ова два храма, имало би повољног одраза и при изучавању оног другог. Отуда, није сувишно истаћи значај и улогу Ђурђа Бошковића, чији рад и налази улазе у темељ изучавања и Милешеве и студеничке припрате у толикој мери да он својом личношћу као да спаја ова два храма. То су његови почетни радови, али су закључци тад изнети непомерљиви до данас. За њега се може рећи да је поставио темељ модерне методологије изучавања старих споменика.

У изношењу свог става умерен је и опрезан, у толикој мери да увек оставља могућност и за прихватање супротног гледишта. Тако, у случају Манастира Милешеве, иако се може сматрати protagonистом новог приступа у разматрању времена настанка, остаје и даље отворен: „Завршена можда још 1223, а у сваком случају пре 1236. године.“ Уз остало, сматрао је за потребно да истакне један детаљ који му помаже да обави посао, а који се обично занемарује: „Имао сам прилике да обратим мало више пажње на поједине до сада не прочитане натписе. Скелама и високим стубама могао сам да се катkad приближим појединим местима у самим црквама, местима која су до садашњим испитиваоцима била не приступачна, баш услед недостатка ових средстава. Дешифровање натписа ишло је често врло тешко.“

Данас је у науци општеприхваћено да тадашња смена на владарском престолу између краљева Радослава и Владислава претходи смени на челу Цркве: „Од људске славе бежећи, помисли да остави власт просветитељства и ако Бог изволи да изврши Његову вољу. Рече да ће у туђим крајевима и живот завршити. Насамо рече краљу Владиславу

Студеничка припрате – низ владарских ликова, четврта деценија XIII века

своју замисао.“ У томе се слажу оба биографа Светога Саве – Доментијан (1253.) и Теодосије (почетак четрнаестог века). За разлику од њих, Архиепископ Данило, који пише током прве половине четрнаестог века, у својим списима повлачење дотадашњег Архиепископа Светога Саве и постављање Арсенија за његовог наследника ставља у време краља Радослава, што се у данашњој науци уопште не приhvата нити разматра.

Тако на пример, Д. Петровић изражава општи став данашње науке кад каже да нема „никаквог објашњења како је дошло до овог својеврсног лапсуса, који се иначе понавља и надаље, тако да се читав избор Арсенија за Архиепископа одвија за владе краља Радослава, док се Владислав у овом контексту не помиње“. За Данилов опис се каже да је „детаљнији, богатији појединостима и уопште је пластичнији у сликању целе ситуације око промене на архиепископском трону.“

Тим поводом, начелно се може рећи да Данило нема разлога да не говори истину: „Кад је био неки нарочити дан, овај преосвећени одслужи службу са свима епископима, јерејима и ђаконима по чину саборне велике архиепископије, а био је ту и благоверни краљ Радослав и цео сабор српске земље и овај господин преподобни отац Арсеније би приведен ради освећења. И Божјом вољом би постављен за архиепископа руком преосвећеног архијереја Христова кир Саве, и учинивши све што треба

за његово постављање, после овога свега узведоше га на свети божанствени престо Светога Саве и сви га једногласно прославише говорећи: ‘Арсенију преосвећеном архиепископу све српске земље многа лета!‘“ Данило је остао доследан себи. У Пећкој Патријаршији, по Даниловој нареџби, када је био Архиепископ, насликан је циклус са сценама из Арсенијевог Житија. Рађен је према поменутом Даниловом опису.

Овом приликом, може се приметити да и Савини биографи такође често нису поузданы, па не треба потпуно искључити могућност да се то могло десити и овде, и да је Архиепископ Данило иако временски даљи, ипак буде својим описом близки свету чињеници него старији писци Доментијан и Теодосије. Тако се на пример одбације од данашњих проучавалаца, Теодосијева прича о неком путу Радослава у град Драч, за који се не верује да је био могућ, али са друге стране Теодосије не помиње Дубровник.

Уместо Теодосијеве приче о Драчу, у коју су посумњали већ први проучаваоци, прихваћена је вест из старијих српских поменика, по којима је Ана, супруга краља Радослава, због које је он наводно умом пострадао, живот завршила као монахиња Ана, а потом је сахрањена у Студеници. Стога је покушај „дешифровања“ метода рада старијих писаца подједнако важан као и познавање садржине њихових списа.

(наставиће се)

Човекољубље: јеванђељска заповест

Данас је вероватно мало оних којима је познат пример великог богољубља и човекољубља какав је био Свети кнез Стефан Штиљановић. Овај, како је у једној беседи назван, „војник доброг срца“ живео је у 16. веку и у историји је остао запамћен као велики доброчинитељ, а његове милостиње обрадовала су и утешиле многе. У тешким временима, „видећи глад и страдање народа свога од немаштице, праведни и човекољубиви Стефан отвори тада народу своје житнице, и братољубиво раздаде жито свакоме према његовој потреби, те тако прехрани гладне људе своје“.

Следујући овог великог човека, у тешким, ратним 90-тим годинама 20. века Свети Архијерејски Сабор Српске Православне Цркве на челу са блаженог спомена Патријархом Павлом, а са жељом да помогне напађеном народу, отвара своју „житницу“, добротворни фонд – Човекољубље. И од тог времена па све до данас врата ове куће, чији су заштитници Свети Стефан и Јелена Штиљановић, отворена су за све потребите.

Много је сиромашних, гладних, остављених и болесних који су овде нашли своје уточиште. Немогуће је у бројевима представити колико болесних, деце без родитеља, старих и од свих заборављених је за 20. година у овом дому добило помоћ, подршку, реч утеше. И није ни потребно бројати. Довољно је доћи на једну радионицу за децу без родитељског старања или једно суботње дружење за особе које живе са ХИВ/Сидом, можда отићи са волонтером у једну посету терминално оболелом и осетити несвакидашњу благодат делатног живота у Цркви. Јер управо на такав живот Христос и позива када каже: „Када учинисте једноме од ове моје најмање браће, мени учинисте“ (Мт. 25, 40).

Човекољубље је некада било једна просторија, једно централно место са ког се отпремала хуманитарна помоћ невольницима. Током година, Човекољубље је израсло у велику црквену институцију чија је мисија да одговара на духовне и

егзистенцијалне потребе човека и заједнице, да доприноси смањењу патње и пружи љубав, веру и наду ближњима. То су начела којима се води 50 људи који су данас запослени у девет регионалних канцеларија у Србији, Црној Гори, Босни и Херцеговини и Хрватској.

Оно што Човекољубље чини јединственим је читава армија волонтера (око 200 ангажованих на различитим пројектима у Београду, Новом Саду, Крагујевцу, Краљеву, Нишу, Врању, Подгорици, Бања Луци и Книну) који свакодневно своју љубав, пажњу и време посвећују потребитима. То нису формални одласци у посете болесницима који леже на одељењу за лечење ХИВ/Сиде или кућне посете особама са инвалидитетом, или само држање часа из математике основцу у дому за децу без родитељског старања. То су пријатељства која се годинама граде, то су сузе које су заједно проливене, проблеми који су уз велике напоре решени, то су незаборавни тренуци радости због поправљење оцене у школи.

Све ове, из разних крајева и са различитим интересовањима и особеностима, пожртвоване људе који су део велике „човекољубиве“ породице води једна мисао, а то је делатно пројавити своју хришћанску, еванђелску веру и љубав. Јер, као што каже Свети ава Јустин Ђелијски, еванђелска љубав је „... оно што остаје од нас из овог у оном свету и по чему нас као Христове распознају сва бића у свима световима. Заиста у нашем земаљском свету ништа тако не мирише на небо као еванђелска брига о ближњима.“

Увиђајући колико је важно активно друштвено ангажовање Цркве у побољшању квалитета живота и подизању свести јавности о различитим потребама у заједници, Човекољубље, руководљено Управним одбором кога чини пет архијереја СПЦ са благословом Светог архијерејског Сабора и Његове Светости Г.Г. Иринеја, настоји да своју мисију свакодневно спроводи у дело.

Смиљана Ђуришић

Поводом концертног извођења српског традиционалног певања

Духовно благо српског хорског звука

YБеограду није могуће тако често чути искрено разумевање и препознавање слојевитог значења поетског текста приликом извођења хорских дела српских аутора. Свакако да изводити композиције у оригиналу писане за богослужење захтева познавање основних богословских сазнања, а која се усвајају једино литургијским учешћем. Исто тако, за извођење композиција световног карактера уз анализу нотног материјала потребно је и тумачење текста као естетске чињенице. Мокрањац је својом генијалношћу, управо определивши се за хорску обраду и богослужбених и световних композиција, препознао и активирао једну од суштинских особености српског народа – саборност. Хорски израз, као заједнички израз једног колективе, усваја међусобне разлике истовремено их обједињујући у јединствени израз. Управо је ово начин којим се остварује саборност српског народа, било сабрањима на богослужењима, било учешћем у генези народног стваралаштва.

Хор „Кир Стефан Србин“, којим више од тридесет година диригује његов оснивач Милан Милијановић, удаљену је на београдску хорску сцену трачак искрене тежње ка изворном изразу Мокрањчевих дела, која су без сваке сумње ризница слојевитог наслеђа српског народа. У оквиру циклуса „Три лица српске музике“, чији је идејни аутор музиколог Ана Котовска, у реализацији Гораџе Димитријевић и Центра за лепе уметности „Гварнеријус“, Хор „Кир Стефан Србин“ у среду 4. маја наступио је у мушким саставу. Претходио му је концерт извођења српског традиционалног певања и свирања ученика ет-

номузиколошког одсека Музичке школе „Мокрањац“ у класи мр Сање Ранковић, Бранка Тадића и других.

Поред богослужбених и световних композиција Мокрањца, ове вечери „Кир Стефан Србин“ певао је и дела Војислава Илића и Милоја Милојевића. Војислављева хармонизација *Стихире српским светиша*, будући да је суштински усмерена на помињање наших светих, остаје бледа без искреног познања и осећања православне духовности. Због захтевности музичког материјала, готово да је нема на репертоарима наших хорова. Међутим, Хор „Кир Стефан Србин“ изводи је са необјашњивом лакоћом која узноси ка најискренијој личној спознаји лепоте. *Свјати Боже Милоја Милојевића*, богато динамички нијансирano, одозвањало је кроз дубоко значење тако сведеног, а истовремено сасвим дореченог текста: *Свешти Боже, Свешти крејки, Свешти бесмртни, то-милуј нас.*

Након музичких небеса по којима је душе пажљивих слушалаца витлао Хор „Кир Стефан Србин“, забрујала је радост живљења потпуно оригиналног извођења *Прве Мокрањчеве руковођи*. Лирске народне песме распеване овом композицијом зарониле су у колективно несвесно народа са ових простора, избацивши на површину изговореног вишевековно културно богатство емоционалног живљења. Након овог концерта традиционално је посве оживљено, несумњиво показујући да су изворне вредности неуништиве, храбрећи нас да се ослонимо на плодносну духовну лозу свог народног бића.

Каталина Сандо

Црквена музика – драгоцено благо наше православне традиције

Георгије Максимовић – 60 година диригентског и композиторског рада

Црквена поезија и црквена музика представљају драгоцено благо наше православне традиције. Са овим благом се на богослужењима свакодневно сусрећемо али нисмо увек понесени интерпретацијом. Ретки су појци и хорови који умеју да прате ток богослужења и да на адекватан начин пренесу мисли и мелодије црквених песника.

Један од диригената који привлачи пажњу начином извођења црквене музике јесте Георгије Максимовић (рођен у Земуну 1929. г.). Упитању је диригент и композитор који ове године обележава 60 година рада. Дириговање је учио од Војислава Илића на Музичкој академији у Београду. Интересантан је због тога што сваком хору приступа ин-

дивидуално, водећи рачуна о изражajним могућностима гласова. У интерпретацијама посебну пажњу посвећује уједначеном звуку и пијанисимо преливима са повременим динамичким контрастима. Тренутно управља Хором „Миленко“ из Черевића. У овој вароши на обали Дунава покренуо је Смотру црквених хорова у жељи да на једном месту окупи различите извођаче и да подстакне млађе диригенте на истрајност у раду са певачима аматерима.

Ове године, 28. маја, одржана је трећа Смотра црквених хорова у Храму Светог Саве у Черевићу. Духовни покровитељ био је Епископ сремски Господин Василије. Хор „Миленко“ је појао на вечерњем богослужењу. Уследио је концерт на коме су певали Хор Храма Светог Николе из

Земуна, затим Хор „Свети Роман Мелод“ из Панчева и Хор „Свети Николај Српски“ из Нове Пазове. Дириговале су Милица Андрејевић, Татјана Крга и Тамара Пајдић. По завршетку концерта учесници су се окупили на заједничкој вечери током које је Епископ сремски Господин Василије одржао пригодну беседу и уручио захвалницу, поводом шездесетогодишњице рада, диригенту и композитору Георгију Максимовићу. Георгије Максимовић је од 1951. године управљао разним, углавном црквеним хоровима: Хором „Српске занатлијске задруге“ из Земуна, „Академским певачким друштвом“ из Земуна, Мушким хором при Храму Светог Саве у Београду, Мушким и мешовитим хором при Храму Покрова Пресвете Богородице у Београду, „Првим београдским певачким друштвом“ при Саборном храму у Београду, Академским хором „Обилић“, Хором београдских свештеника (10 година), Хором Богословије Свети Сава у Београду (5 година), Хором Богословије Свети Арсеније Сремац из Сремских Карловаца (3 године), Хором Епархије сремске „Свети Николај“ (од 1992. до 2005.). Са наведеним хоровима остварио је бројна путовања и награде. Издавају се гостовања у: Немачкој, Аустрији, Италији, Шведској, Данској, Холандији, Норвешкој, Грчкој, Румунији, Бугарској, Енглеској, Америци, Канади, Русији (6 пута), Мађарској.

Бројни концертни наступи, али и певање на богослужењима донели су Георгију Максимовићу грамату блаженопочившег Патријарха српског Павла, Георгијевски орден (Петроград), грамату Савеза композитора Русије, орден од антиохијског Патријарха, орден од румунског Патријарха, прву награду за композиторски рад на Фестивалу „Хорови међу фрескама“ 2004. године, часовник са урезаним иницијалима руског Патријарха Пимена за композицију *Достојно јест*. Године 2004. постао је почасни грађанин Сремских Карловаца.

Ово је само део разноврсне уметничке каријере Георгија Максимовића. Верујемо да ће се многи сетити интересантних тренутака сарадње са наведеним диригентом. Желимо му срећну 60. годишњицу рада.

mr Милица Андрејевић

Из старог Православља

ЗАХТЕВ АУТОНОМНЕ МАКЕДОНСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ ДА ЈОЈ СЕ ДАДЕ САМОСТАЛНОСТ

Поводом проглашења аутокефалности Македонске православне цркве, извршеног на Митрополитском црквено-народном сабору у Охриду, 19. јула о. г. „Гласник — Службени лист Српске православне цркве“ у бр. 8, доноси следећу одлуку Светог архијерејског сабора Српске православне цркве, Бр. 44/Зап. 10 од 24. маја о. г. у којој је благовремено изненасен став Српске православне цркве, као Цркве Мајке, по овом питању, коју „Православље“ ради обавештења својих читалаца у целини преноси:

**СВЕТИ АРХИЈЕРЕЈСКИ САБОР
СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ
БРОЈ 44 (ЗАП. 10)
24. /11. маја 1967. године
БЕОГРАД
СВЕТОМ АРХИЈЕРЕЈСКОМ
СИНОДУ СРПСКЕ
ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ
БЕОГРАД**

Свети архијерејски сабор разматрајући пакет Синог архијерејског сабора, број бр. 226 од 3. децембра 1966. године, да се Македонској православној цркви у иму с тим, Светом архијерејском сабору у седници својој,

У вези са тим, Свети архијерејски сабор у седници својој, под горњим бројем и датумом, донео је ову одлуку:

„Не може се уважити захтев Светог архијерејског синода Македонске православне цркве од 3. децембра 1966. године број. 226 да се аутономној Македонској православној цркви даде аутокефалност.“

ПРАВОСЛАВЉЕ
НОВИНЕ СРПСКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ

ГОДИНА I
БРОЈ 10
БЕОГРАД, 31. АВГУСТ 1967.
ЦИФА 0.50 ДМН.

**ВАНРЕДАН САЗИВ
СВ. АРХ. САБОРА**

Поводом акта Светог архијерејског синода Македонске православне цркве, бр. 114/67, којим објављено је да је дана 19. јула о. г. у седници Синог архијерејског сабора у Охриду, извршено проглашење аутокефалности Македонске православне цркве, Синод архијерејског сабора Српске православне цркве донео је 15. априла о. г. бр. 270/Зап. 496 следбуну „Положај о аутокефалности Македонске православне цркве“. Синод архијерејског сабора Српске православне цркве, седница од 24. маја о. г. у којој је благовремено изненасен став Српске православне цркве, да се аутокефалност постави на пакет Синог архијерејског сабора, ради објављења споменутог узимања.“

ЗАХТЕВ
АУТОНОМНЕ МАКЕДОНСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ ДА ЈОЈ СЕ ДАДЕ САМОСТАЛНОСТ

Пакетом проглашења аутокефалности Македонске православне цркве, извршеним на Митрополитском црквено-народном сабору у Охриду, 19. јула о. г. „Гласник — Службени лист Српске православне цркве“, број бр. 8, анонси седнице сабора Синод архијерејског сабора Српске православне цркве, седница од 24. маја о. г. у којој је благовремено изненасен став Српске православне цркве, да се аутокефалност постави на пакет Синог архијерејског сабора, ради објављења споменутог узимања.“

**Васељенски Патријарх
Г. Атанагора долази у
посету Српској цркви
и српском Патријарху**

Одјемајући са послу Негов Светији патријаршија српског г. Серафима, Негов Светији Васељенском патријаршији и Арапијском Патријаршијом, г. Арапијском патријаршијом №12-Београдском Патријаршијом, г. Српском Патријаршијом и Српском Патријаршијом. Ово је први славни у историји Српске Патријаршије посет једног патријарха из источних Патријаршија.

Посет је у складу са послом Патријарха восточној цркви између

БРОЈ ПРОВОКА 83

Хартијајући и најсветији ПАТРИЈАРШИЈЕ БЕОГРАДСКИ И ЧЕЛАК ЈУГОСЛАВИЈЕ. У ХРИСТУ МОУ ВЕЗМА АРАДИ
БЕЛЕ И САСЛЯКИСАНИЕ, НАСЛУ СМЕРСИСТСКЕ ГОСДИСА
ДА УЧЕЛІВАВАЊЕ И ПАДОВАЊЕ ПОЗАДАВАМОСАМ.

Како је син сељак једнога грађана из дубоког села Поглавара, посетио Поглаваре естријским прваком између

(Наставак на 2. стр.)

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Као потврду оправданости свог тражења аутокефалије Свети синод Македонске православне цркве наводи списак својих органа, тела, кадрова, објеката, који тобож доказује да она има све што је потребно за добијање аутокефалије.

Из тог списка се види да Македонска православна црква има 3 епархијска епископа, укључујући у тај број и Митрополита. Али, тај број није довољан ни за избор новог епископа, ни за суд над епископом у случају његовог преступа. Према 4 канону 1 Васељенског сабора најмањи број за избор епископа је 3 епархијска епископа, сем митрополита. Исто кажу и 13 и 49 канон Картагенског сабора. Али избор новог епископа наступа услед смрти или оставке неког епископа. У таквом случају у Македонској цркви, сем митрополита, преостаје само 1 епархијски епископ...

Православље – новине Српске патријаршије, година I, број 10, Београд, 31. август 1967, страна 1-2.

Љубиша Ђидић:
Кнегиња Јелена Балшић
 Историјски архив Крушевача,
 2010; 80 стр.

Прва импресија за оног читаоца овог дела, који држи до националног и личног достојанства, биће осећање благодарности аутору ове монодрамске прозне поеме, која тако сажета, необичним узнесењем, зари непојамном дубином и ширином лепоте човекове снаге.

Инспиративна уводна реч Митрополита Амфилохија Радовића о лози Немањића и Лазаревића у оквиру светосавског опредељења и косовског завета широм отвара тематику монодраме Љубише Ђидића *Кнегиња Јелена Балшић*: „Преко њих се српски народ родио, препородио и уписао међу зреле европске народе. Њихово вријеме је мјера свега онога шта се са тим народом догађало и шта се са њим догађа до дана данашњега... Ово је прва драма овакве врсте посвећена овој благородној гостпи у чијој личности је обједињена судбина Рашке и Зете, као и земља херцегова, дедовина Светог Саве Немањића“.

Ни лапидарније ни тачније није могуће уобличити мисао, тему, идеју монодраме и преточити у речи јаче од камена „реч која чини да време стане“.

Остварујући свој уметнички наум Љубиша Ђидић је као песник пропатио сав живот и расположења кнегиње и поетесе Јелене Балшић.

Он значачки бира и пробира елементе из кнегињиног живота да би нагласио дубоку драму. Јелена понавља судбину своје мајке Милице која је ишла Бајазиту у чадор да заштити сина Стефана. Она креће у Млетке, сама, да заштити сина Балшу. Као да је имала на уму мисао: што ме не уби – оснажи ме. И другог мужа, босанског велможу Сандаља Хранића губи на својим рукама. Али најстравичнији бол под капом небеском који се у саму кост усека је смрт сина јединца 1415. године.

Монодрама Љубише Ђидића је остварена језичким умећем које одише мирисима тајанствености Јеленине душе и доба, у којем обитава и као таква биста. Наглашена свемирска туга, бол због смрти свих које воли неподношљиво и јединствено огледа се у њеној души.

Урањајући у ове паралеле може се за кључити да је Љубиша Ђидић својом инспиративношћу достојан поетски потомак кнегиње Јелене, њеног и његовог престоног града Крушевца. Узбуђују и плене неслучење узвишена осећања, која мора осећати

аутор овог дела, с обзиром да је из кнегињине задужбине Свете Богородице, у вечкој тишини острвцета на Горици

(Бешка) и сам учествовао у преносу честице Јелениних моштију у Крушевцу, где је здружене са честицом њеног оца из Раванице, честитог кнеза Лазара. Сигурни смо да љути камен њене задужбине зрачи

космичком енергијом и племенитошћу њеног бића која покреће ум и руку аутора ове драме да нам делић наше историје тако јасно изнесе на увид и дивљење. Томе сигурно доприносе и документарни детаљи књиге (факсимили њених песама, рукопис монаха Никона Јерусалимца, као и изузетно драгоцену Јеленино житје, односно хронологија у књизи, коју је аутор брижљиво скупљао из извора венецијанских, дубровачких, которских, академије САНУ и др).

Искрено мислимо и да ништа није друго у радио, аутор овог драмског и драматичног текста, равнао је кнегињино осећање господства духа и аристократског држања са својим осећањима, у свом литералном домаћају. Тиме завређује у савременом тренутку српске поезије изузетно место. Јер извесно је да је овим делом осветлио непојамне дубине и суштине косовске за ветне мисли које упркос свему остају оријентири узвишеног смисла живота и света, народа и човека који познавајући своју прошлост верују у себе и у својој будућности разазнају завештајну тежњу „ја усухтех твоју светлост видети“.

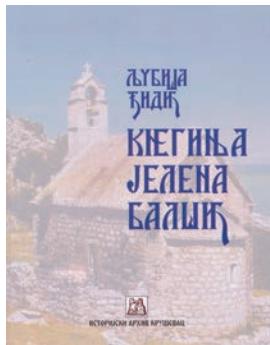
iprof. gr Даринка Вучинић

**Јован М. Фундулис
 Омилитика**

Епархија жичка, Краљево 2011,
 187 стр.

У издању Епархије жичке (Библиотека *Жички птушокази*), по благослову Његовог Преосвештенства Епископа жичког Господина Хризостома, објављена је књига *Омилитика*, професора Јоаниса Фундулиса (+2007). Са јелинског изворника (Ιωάννου Μ. Φουντούλη, *Ομιλητική, Θεσσαλονίκη* 1998.) књигу су превели протојереј мр Гајић и Маја Рашовић, филолог.

Њен аутор је свету књиге, на српском говорном подручју, познат по раније

објављеним књигама (*Литургијика 1, Литургијске нелоулице*) и неколицини краћих текстова. Аутентичност богословске мисли утемељење у богослужбеном животу Цркве је оно што професора Фундулиса читаоцима препоручује као богослова Цркве. Књига *Омилитика* наставља да сведочи о томе. У ауторовом предговору грчком издању, истиче се да је књига намењена усавршавању студената и да „представља искристалисано предање дванаестогодишње универзитетске наставе, од 1968-1980. године“.

Одмах по разгледању садржаја може се закључити о озбиљности ауторовог приступа тематици. Терминолошка анализа појмова, разграничење од других сродних дисциплина и позиционирање у богословском корпузу то потврђују. Кроз 6 одвојених поглавља (*Историја проповеди, Проповед и проповедник, Теме и извори проповеди, Врсће проповеди, Облик проповеди, Писање и произношење проповеди*) овај утисак се појачава. Истицајем Господа Исуса Христа као Проповедника, али и садржаја проповеди, акценат се поставља на одговорност у контексту црквеног проповедништва. Богослужење Цркве и проповед су две неодвојиве релатности Овапоћеног и Ваксрлог Логоса.

Уз помоћ светописамске и светоотачке традиције, професор Фундулис указује и на неопходност верности проповеди Објављеној Истини, али и духу савременог човека. Проповед као дијалог вечног са пролазним одсликава стварност постојања Цркве у дијалектикој позицији историје и есхатологије, „већ, а не још“. На овом богословском полазишту се налази и утемељење за препознавање аутентичног неопатристичког духа професора Фундулиса, богослова у Духу Светом. Практични савети за савремену богословско-проповедничку проблематику доприносе интересантности и животности ауторовог језика и стила изражавања.

Посебну вредност ове књиге чине два додатка (предањски текстови значајни за Омилитику и вежбе за квалитетније проповедништво). Ту је и библиографија за оне који се користе грчким језиком. Књигу *Омилитика* препоручујемо нашој читалачкој публици као савремену и значајну за што реалније сагледавање тренутног стања у нас. Питања која покреће и решења која предлаже могу нам помоћи да у свом контексту лоцирамо оно што је здраво, али и оно што би требало лечити. На нама остаје када и како.

ицл. теолој Александар Р. Јевтић

КРОЗ ХРИШЋАНСКИ СВЕТ

Маријана Петровић

РУСИЈА

450 година Цркве Св. Василија

У Русији је 12. јула обележено 450 година од изградње Цркве Св. Василија на Црвеном Тргу. Црква је завршена на тај дан 1561. године и изграђена је по наређењу цара Ивана Грозног како би се тиме прославила победа над татарским Казањским канатом. Тачно име архитекте заслужног за ово ремек дело које је и даље један од заштитних знакова Москве није познато. Према једној теорији, архитекта је био Рус из Пскова, Постник Јаковљев, познат као Барма. Према другој теорији, Постник и Барма нису једна особа већ се ради о двојици архитеката који су заједно радили на изградњи ове Саборне цркве. Према трећој теорији, која није потврђена у писаним изворима, ову цркву је пројектовао непознати италијански архитекта.

Архитектура ове цркве је пројекта хришћанским елементима, почев од броја купола па до њиховог међусобног односа. Овај храм је архитектонска слика библијског Новог Јерусалима – Царства Божијег описаног у Откривењу. Састоји се од осам цркава и девете која се над њима уздиже.

На дан прославе годишњице отворена је и изложба у част Василија Јуродивог (Блаженог) којем је црква и посвећена.

Непосредно пре обележавања овог јубилеја је завршена и реконструкција цркве које је трајала читаву деценију.

Најпознатији интернет претраживач, Гугл, такође је обележио овај дан поставивши слику Цркве Св. Василија као свој лого.

РУМУНИЈА

Црква привлачи сајбер-следбенике

Румунска Православна Црква, позната као конзервативна, срушила је табу обраћајући се путем интернета свом стаду.

Верници се позивају да своје молитве уpute преко интернета, или да потраже своју сродну душу преко сајтова за православне. Откако је Патријарх Данило 2007. године постао пастир стада које чини скоро 19 милиона православних верника, реч Божија се све чешће може чути путем уживо преношених беседа.

Румунска Црква је чак и покренула сопствену медијску групу, која обухвата радио и ТВ станицу, новинску агенцију, часопис и ходочасничку агенцију. Број посета православним сајтовима и блоговима је у наглом порасту, а социолог Мирел Баника каже да данас људи немају много слободног времена као и да многи Румуни живе у дијаспори те овакви сајтови одговарају на потребе савременог света и верујућих који живе у њему.

Његова Светост
Патријарх бугарски Максим

БУГАРСКА

40 година од устоличења Патријарха Максима

Клирици из многих бугарских епархија су присуствовали обележавању четрдесетогодишњице од устоличења Патријарха Максима, поглавара Бугарске Православне Цркве.

На хиљаде верника се окупило у Цркви Александра Невског у Софији како би дочекали мошти Св. Максима Исповедника које су на дан јубилеја преко Варне стигле са Свете Горе као дар Патријарха константинопољског Вартоломеја I.

ИТАЛИЈА

Папа позива родитеље да децу изведу у природу

Обраћајући се окупљеним верницима пред својом летњом резиденцијом у градићу Кастел

Гандолфо, папа их је посаветовао да за време одмора уживају у благодатима творевине. „Родитељи“, рекао је он, „учите своју децу да виде природу, да је поштују и штите, као предиван дар од Творца“. Позивајући се на Јеванђеље, на део у којем Христос прича алегорију о сејачу, папа је додао да је Христос користио језик природе како би својим ученицима објаснио тајне Царства.

И на крају је закључио: „Нека нам и слике које је он користио буду познате. Имајмо на уму да је божанска стварност скривена у нама као семе у земљи и нека би у нама доносила плода“

НЕМАЧКА

Сукоби око воде - претња миру

Сукоби настали због воде могу да поприме глобалне размере, рекао је генерални секретар Светског Савета Цркава, др Олав Фајксе Твејт, на скупу одржаном у Немачкој, на обали Дунава којим је обележен завршетак Деције за превазилажење насиља.

„Врло лако може да се деси да у наредним годинама пијаћа вода постане узрок свих сукоба“, рекао је Твејт за време одржавања пројекта Талас Мира у граду Улму. Овај пројекат је покренут у септембру 2010. године а за њим су уследили слични догађаји дуж обала Дунава, у Аустрији, Словачкој, Мађарској и Румунији.

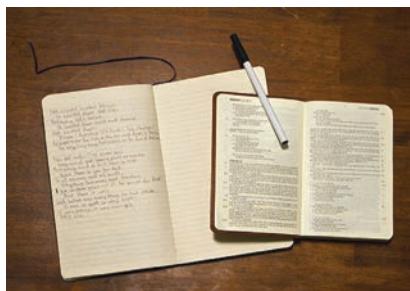
Деценија против насиља је започета у Берлину 2001. године, а њен врхунац је био на међународном екуменском мировном Сабору одржаном на Јамајци 2011. године. Значај пијаће воде и вода као окосница потенцијалних сукоба у свету, била је једна од тема на овом Сабору.

Светски Савез Цркава подржава екуменску мрежу воде као један од многих корака који показују везу између мира са природом и мира међу људима који су у сукобу управо због природних ресурса.

На служби у катедрали у Улму, Твејт је истакао сукоб између Израела и Палестине наводећи да је употреба водних ресурса један од узрока овог сукоба.

„Наша непромишљена употреба великих количина воде утиче на екон-

омију воде која је у многим местима већ на прилично незавидном нивоу. Исто се може приметити и када су у питању храна, енергија и монетарна економија“, закључио је Твејт.

ВЕЛИКА БРИТАНИЈА Свето Писмо написано руком

Преко 30 000 људи широм Британије и Северне Ирске учествовало је у пројекту преписивања Светог Писма, који је трајао читавих дванаест месеци. Коначна верзија је представљена почетком јула месеца на методистичкој конференцији у Саутпорту. Као део обележавања 400 година од настанка Библије краља Џејмса, позвани су добровољци да руком препишу стихове из Старог и Новог Завета. Јавили су се добровољци из различитих заједница, школа, универзитета, библиотека, аеродрома, тржних центара и затвора који су желели да преписују стихове из Нove прерађене стандардне верзије (NRSV) Светог Писма, након што су се представници методистичке цркве одлучили за овај подухват на својој конференцији у Портсмуту одржаној прошле године. Велечасни Лајонел Озборн, председатељ методистичке конференције прокоментарисао је овај подухват: „Руком исписано Свето Писмо је огроман успех. Оно је омогућило људима да се укључе у читање Светог Писма можда споријим темпом него што је то уобичајено и да заиста размишљају о ономе што преписују. За многе је ово било једно посебно искуство“.

Руком писано Свето Писмо ће бити повезано у 31 том, обићи ће Енглеску или ће бити доступно и на сајту методистичке цркве. Стихови Писма су написани на енглеском, кинеском, велшком језику, као и Брајевом азбуком, и уз њих иду одговарајуће илустрације.

Методистичка црква је једна од највећих хришћанских деноминација у

Британији која броји више од 240 000 чланова, са преко 5 000 цркава и која је у додиру са више од 580 000 људи. На свету укупно има преко 70 милиона чланова методистичке цркве.

АЗИЈА

Азијски Форум захтева укидање стереотипа

Представници различитих регионалних и националних хришћанских асоцијација у Азији позивају на солидарност у богословском образовању које треба да превазиђе стереотипне ставове према другоме, „екуменистичке“, „евангелистичке“ или „харизматске“ у хришћанском контексту.

Овај позив је упућен у званичном Саопштењу објављеном након што се Азијски Форум за богословско образовање састао у јуну ове године.

Њиме се позивају професори богословских наука широм Азије да се укључе у дијалог, умрежавање, размењивање извора и сарадњу приликом подучавања црквених вођа.

Форум је одржан на факултету Свете Тројице у Сингапуру. Међу организаторима овог форума су били и Светски Савет Цркава, Фондација за богословско образовање северо-источне Азије као и немачка мисионарска агенција. Своју помоћ овом форуму су указали и поменути факултет Свете Тројице као и Азијска хришћанска конференција.

ГРЧКА

Међународна конференција у Волосу

Двоје заступника са Академије Св. Владимира, Ен Глин-Макол и о. др Филип Лиместерс недавно су присуствовали међународној конференцији која је одржана на тему „Хришћанско присуство и сведочење на Близком Истоку данас: Теолошки и политички изазови“. Конференција је одржана од 19-23. јуна у Волосу у Грчкој на позив Светског Савеза Цркава и Богословске академије у Волосу и њом је председавао Митрополит Игнатије Деметријаски.

Међу учесницима којих је било тридесет, били су богослови, социологи, политичари и представници првенствено Православних

Цркава са Близког Истока, али и представници других хришћанских заједница из те области.

На овој конференцији на првом mestu био размотрен значај и различити аспекти „Документа Каиро“ који су у децембру 2009. године објавили палестински хришћани свих хришћанских деноминација. Друго, учесници конференције су размотрili друштвено-политичке изазове са којима се сушавају хришћани на Близком Истоку након недавних сукоба у арапском свету. И коначно, слушали су сведочења хришћана из различитих делова овог региона.

Током своје презентације, о. Филип, свештеник антиохијске Архиепископије Северне Америке и декан факултета за друштвене науке на универзитету Макмури, говорио је о „православним приступима ненасилном отпору“. Поменувши корене ове замисли у животу и учењу Исуса Христа, он се осврнуо и на животе мученика и исповедника који су, ненасилним отпором, успели да се супротставе световним силама које су од њих захтевале да се одрекну своје вере.

Госпођа Макол, која је председавала једним заседањем на конференцији, приметила је да је ово било једно важно и занимљиво окупљање на којем смо се подсетили да хришћани живе у Египту, Ираку, Либану, Сирији и Палестини још од Христовог времена и да се њихова верност заједници тј. њихов верски идентитет и њихов национални идентитет непрекидно и свакодневно сушавају.

„Од суштинске је важности за одржавање овог традиционалног присуства хришћанства са Истока, подршка хришћана са Запада пружена хришћанима са Истока, као и да се молимо за њих“, закључила је она.

Ен Глин-Макол

КОСОВО И МЕТОХИЈА

Новосађани помогли опстанак народних кухиња

У хуманитарној акцији „За спас народних кухиња на Косову и Метохији”, коју су током априла и маја у Новом Саду организовали Епархија рашко-призренска и Јавно комунално предузеће Информатика уз благослов Епископа бачког Г. Иринеја, прикупљено је око милион и сто хиљада динара. Велики број новосадских домаћинстава одазвао се апелу за помоћ и укључио у ову хуманитарну акцију, покренуту са циљем да се обезбеде средства за редовне оброке за хиљаду осамсто тридесет социјално најугроженијих људи из енклава, као и за нормално функционисање народних кухиња, које су се у марта месецу ове године нашле у веома тешком положају, оскудевајући како у храни тако и у новцу.

Захваљујући прикупљеним средствима, биће купљено свеже и конзервирано сезонско поврће, пасуљ и зачини. Тако ће народне кухиње моћи да и у идућем периоду нормално наставе рад, а и да прикључе нове кориснике. Проблем народних кухиња је настало зато што оне немају сталног дародавца, а свакодневно прехранују социјално најугроженије из енклава Ново Брдо, Косовска Каменица, Гњилане, Косовска Витина, Клина и Исток.

Највећа је потреба народних кухиња за поврћем (пасуљ, сочиво, кромпир, купус, конзервирано поврће), брашном, тестенинама, зачинима, али су исто тако потребна и новчана средства како би се подмирили рачуни за струју и гориво, као и плате радницима. Због тога је неопходна стална помоћ у виду нових прилога.

Овом приликом бисмо хтели од срца да се захвалимо свима који су помогли, а уједно и да позовемо и остала који су сачували хуманитар-

ну уплатницу за помоћ народним кухињама да се и они укључе у ову акцију подршке нашим ближњима који су се нашли у невољи и оскудици. Помоћ најугроженијима на Косову и Метохији може се послати и директним уплатама преко жиро-рачуна Епархије рашко-призренске број 360-0012622700003-39, Манастир Грачаница, 38205 Грачаница, са назнаком: За народне кухиње, као и слањем СМС-порукама на број 1033 у мрежама mt:s и Вип, по цени од 50.1 динар у mt:s и 50 динара у Вип-мрежи.

Хуманитарна организација

Мајка девет Југовића

Извор: Епархија бачка

„Српске мајке против глади“

Организација Кола српских сестара из САД обезбедила новчану помоћ за рад народних кухиња на

КиМ

Протојереј Добривоје Милуновић из САД донео је ових дана с благословом Епископа новограчаничко-средње-западноамеричког Лонгина новчану помоћ за народне кухиње на Косову и Метохији. Помоћ је прикупила организација „Српске мајке против глади“ (Serbian Mothers Against Hunger), коју чине Кола српских сестара из парохија: Св. Саве из Мервила, Св. Илије из Мервила, Св. Георгија из Шервила и Св. Георгија из Источног Чикага.

За то време поменута Кола српских сестара су прикупила преко пола милиона долара. Ове године организација „Српске мајке против глади“ одлучила је да помогне рад шест народних кухиња на Косову и Метохији. За ту сврху је обезбеђен прилог од 18.000 долара. У шест народних кухиња које делују на простору Епархије рашко-призренске сваког дана се припремају топли оброци за 3000 социјално угрожених лица, највећим делом из Косовског Поморавља.

Прикупљену помоћ је Епископу рашко-призренском Теодосију уручио протојереј Добривоје Милуновић из Храма Св. Георгија у Шервилу.

Поводом уручене помоћи коју је прикупила организација „Српске мајке против глади“ Владика Теодосије је изразио захвалност члани-

цама четири Кола српских сестара са молитвеном жељом да им Господ сваким добром за добро узврати.

Извор: Епархија рашко-призренска

ВЕРОНАУКА

Будући официри ВС на ходочашћу

У Храму Светог арханђела Гаврила покрај Војне гимназије у Београду, Његово Преосвештенство викарни Епископи, хвостански Г. Атанасије и липљански Г. Јован, служили су 6. јула 2011. г. молебан за срећан пут на Свету Гору питомцима 1. разреда Војне Гимназије.

Одлазак на Свету Гору, где ће питомци посетити српски Манастир Хиландар, већ четврту годину организује Одбор за верску наставу Архиепископије београдско-карловачке.

Архијепископија београдско-карловачка

Петровдански сабор у Манастиру Црна Река

Његово Преосвештенство Епископ рашко-призренски Г. Теодосије служио је на Петровдан, Свету Архијерејску Литургију у Манастиру Црна Река, где се по традицији одржава Петровдански сабор.

Епископу је саслуживало седам свештенослужитеља, а у Литургији је учествовало око две стотине верника из различних крајева Србије. У току Свете Литургије Владика Теодосије је беседио о вери првоврховних апостола Петра и Павла која није била у мудрости људској већ се показивала у сили и љубави. Вера апостолска, коју Православна Црква неокрњено чува до данашњих дана, представља онај камен на којој је Христос саградио своју Цркву и коју ни врата паклена неће надвладати.

У вечерњим часовима Владика Теодосије је на позив Епископа будимљанско-никшићког Г. Јоаникија учествовао у традиционалној Петровданској Литији у Бијелом Пољу, где се овај празник обележава као слава града.

У МИТРОПОЛИЈИ ЦРНОГОРСКО-ПРИМОРСКОЈ
Петровдански сабор на Цетињу

Празник Светих апостола Петра и Павла молитвено је прослављен, 12. јула, у Цетињском манастиру. Свету Архијерејску Литургију у Цетињској светини служио је Његово Високопреосвещенство Архиепископ цетињски и Митрополит црногорско-приморски Г. Амфилохије уз саслужење Преосвећене Господе Епископа: умировљеног захумско-херцеговачког Атанасија, диоклијског и нареченог нишког Јована, нареченог липљанског Архимандрита Јована (Ћулибрка) и свештенства, уз учешће велиоког броја вјерника.

„Не поводимо се за оним што прође као сјенка, као дим“, рекао је између осталог у литургијској проповиједи вјерницима Преосвећени Владика Атанасије. „Држимо се онога што је Господ рекао и што су апостоли проповиједали: Иштите најприје царство Божије и правду његову, а остало ће вам се приодати“.

Након Свете Литургије из Цетињског манастира је до Ћипура прошла празнична Литија гдје је на темељима цркве Светих апостола Петра и Павла пререзан је славски колач.

Честитajuћи празник сабраним вјерницима и свима који прослављају првоврховне апостоле Петра и Павла, Митрополит Амфилохије је подсјетио да је на том мјесту канула кап њихове апостолске благодати и проповиједи.

„Овде је саграђен Храм Светих апостола Петра и Павла из кога је онда никако стари Цетињски манастир, а онда и овај нови у вријеме Митрополита Данила Петровића, 1700. године. И све што је у овом граду краљевском никло, никло је из темеља овога Храма, из ријечи апостола Петра и Павла“.

Извор: Митрополија црногорско-приморска

У БУЈАНОВЦУ
Празник Светих апостола Петра и Павла

Поводом Храмовне славе, као и славе града Бујановца, на празник Светих апостола Петра и Павла, 12. јула 2011. године, Његово Преосвещенство Епископ врањски Господин Пахомије служио је Свету Литургију у Бујановцу у Цркви посвећеној овим светитељима.

На Светој Литургији саслуживао је већи број свештенства Епархије врањске, а појао је Хор „Свети Прохор Пчињски“ из Бујановца, након чега се већи број верног народа и причестио. Светој Литургији присуствовао је велики број верника, представници Војске Републике Србије и гости града Бујановца поводом градске славе – Културно-уметничко друштво и фолклорни ансамбл из Републике Македоније.

У својој беседи, Епископ врањски Пахомије, најпре је све присутне подсетио на Житије Светих апостола Петра и Павла, нагласивши да сви треба да се угледамо на њих – да имамо веру, као што је то имао апостол Петар и ревност, као што је то имао апостол Павле, јер само тако можемо истински сведочити Господу Нашег Исуса Христа.

Поводом десетогодишњице постојања, Његово Преосвещенство Епископ врањски Господин Пахомије, уручио је Архијерејске Грамате Хору „Свети Прохор Пчињски“ и диригенту Хора г. Витомиру Јањићу, за изузетан допринос у очувању и неговању духовне и народне музике на простору југа Србије, као и за учешће на духовним и културним манифестацијама у организацији Православне Епархије врањске, а јереју Новици Николићу, пароху бујановачком из Бујановца, за његово досадашње верно служење и пожртвован рад на Њиви Господњој дао чин протонамесника.

По завршетку Свете Литургије, сви присутни, њих више од хиљаду, учествовало је у Литији улицама града Бујановца, у току које је Епископ врањски Пахомије читao Света Јеванђеља пред Првом српском школом у Бујановцу из 1848. године (данас Духовни центар Црквене општине Бујановац „Свети Прохор Пчињски“), молећи се за мир и напредак свих становника општине Бујановац.

Извор: Епархија врањска

У БРАТУНЦУ

Параствос за 3267 убијених Срба у Подрињу

Његово Преосвещенство Епископ зворничко-тузлански Господин Василије служио је 12. јула, уз саслужење свештенства архијерејског намјесништва зворничког, параствос на гробљу у Братунцу за 3267 убијених Срба овога краја.

У својој беседи Преосвећени Владика Василија је између осталог рекао: „Данас се присјећамо безумља људског. Ни један онај који себе назива вјерником без обзира на начин како слави Бога и како му приступа, не би никада учинио зло невиним старцима и дјеци. „Ако не опростице гријехе ближњима својим неће ни вама опростити Отац ваш небески“. У име страдалих морамо оправдати или као људи не смијемо заборавити зла која су се чинила кроз историјске токове на многим пространствима земаљске кугле па и овдје. Оправдати а не заборавити није никаква демагогија. Оправдати је заповијест Божија а не заборавити је могућност да човјек кроз историјске токове сагледава историју као себе у огледалу и да се запита: Гдје сам ја Боже као човјек?“

Присутнима се обратио и предсједник Републике Српске г. Милорад Додик.

„Ваше Преосвещенство, Ваше Екселенције, драга господо, долазим овдје и присјећам се једног од прошлогодишњих долазака када сам питао једнога старца: Да ли је неко њему страдао овдје? Он је одговорио: „Свако овдје има неког кога нема“. У једној реченици рекао је све о страдању 3300 српских жртава у току трогодишњег рата на овим просторима. Ове долине су пуне туге, вапча и бола. Овај крај је пун оправста и незаборава.“, казао је између осталог у свом говору предсједник Додик.

На Петровдан 1992. године муслиманске снаге, под командом Орића, упале су у српска села Залазје, Биљача, Сасе и Загони у којим је убијено 69 српских цивила, а више од 70 рањено. Деветнаест особа до данас се води као нестало. Села су опљачкана, спаљена и још нису обновљена.

Од маја до децембра 1992. године, у нападима муслиманских снага уништено је и разорено на десетине српских села и на бруталан начин убијено стотине српских цивила у општинама

Сребреница, Братунац и Склани. Само на подручју Сребренице у том периоду нападнуто је 21 српско село у којем је убијено више од 400 цивила.

У нападу на 22 српска села општине Братунац у истом периоду убијено је најмање 560 лица. На Божић 1993. године, Здружене снаге подргије Сребреница, под командом Насера Орића, у раним јутарњим часовима напале су српска села на подручју Кравице, у општини Братунац, и убили 48 мјештана.

Од 7. до 16. марта 1993. године, уништено је 688 домаћинстава и оскрнављено православно гробље у Кравици.

На подручју општина Сребреница, Зворник, Милићи, Братунац, Власеница и Осмаци, у току рата, страдало је најмање 1.300 особа српске националности, док је на ширем подручју средњег Подриња и Бирча убијено укупно 3.267 Срба.

Без једног или оба родитеља остало је око 800 дјече, а око 5.400 породица остало је без покретне и непокретне имовине. За злочине почињене над српским становништвом на подручју Сребренице, Братунца и околних мјеста нико, до сада, није одговарао пред судовима у БиХ.

Извор: Епархија зворничко-шушљанска

ШУМАДИЈА

Слава храма Св. Апостола Петра и Павла у Аранђеловцу

Празник Првопрестолних апостола Петра и Павла из године у годину сабира Цркву Христову у Аранђеловцу око велелепног храма подигнутог њима у част у овом граду под Букуњом. И ове 2011. године Господње Петровдан је свечано и торжествено прослављен, на првом месту пуноћом Архијерејског служења.

Пре свете Евхаристије, Преосвећени Епископ шумадијски Г. Јован освештао је новоподигнуту чесму у порти храма, која је урађена од белог венчачког мермера, са мозаичном иконом Пресвете Богородице „Живоносни Источник“.

Свету Архијерејску Литургију служио је владика шумадијски Г. Јован, уз саслуживање старешине храмаprotoјереја-ставрофора Миће Ђирковића, свештенства орашачког намеништва и двојице ђакона.

Обраћајући се народу и честитајући храмовну славу свима, владика Јован је у беседи истакао значај и неопходност Литургијског сабрања за живот и спа-

сење сваког човека. Света Литургија је место сусрета Бога и човека, јер се на свакој светој Литургији сједињују небо и земља. Литургијом се небо и оно небеско спушта на земљу, а земља и све што је на њој узноси се на небо. Владика је нагласио и величину св. апостола Петра и Павла, који су два темеља на којима Црква Христова почива. Они су по речима св. Аве Јустина, „двојица најсиромашнијих богаташа“, који оставивши све своје и све светско, задобише цео свет и Богу га приведоше.

Након Свете Литургије обављена је Литија око храма и пререзан славски колач, а потом је млађи ансамбл КУД-а „Електропорцелан“ извео сплет игара из Шумадије и Западне Србије. Славље је настављено заједничком трпезом лубави у сали парохијског дома.

јереј Александар Миловановић

У ЕПАРХИЈИ ОСЕЧКОПОЉСКОЈ И БАРАЊСКОЈ

Српски православни крстови у Осијеку

У просторијама српске православне црквене општине у Осијеку, 3. јула одржана је Трибине „Српски православни крстови у Осијеку“ (од 1690. године до данас).

Приређиваč ове Трибине је др медицине Милорад Мишковић, чувар српске баштине у осјечком подручју, а ово је наставак циклуса презентовања осјечке српске културне баштине.

Трибину су поздравили осјечки парох protoјереј-ставрофор Ратомир Пе-

тровић у име домаћина, а све присутне благословио је надлежни Епископ осечкопољски и барањски Г. Лукијан.

Господин Мишковић је врло лепо и садржјано говорио о „Осјечким крстовима“ а у прилог томе одштампана је и корисна брошура у којој др Мишковић студијски описује сваки од 7 Крстова Српске Православне Цркве који су и културно добро града Осијека. Најлепши је свакако „Богојављенски крст“ а најзначајнији је „Чарнојевићев крст“ на месту Суватово, који по предању и одређеним историјским чињеницама указује на чињеницу да је на том месту прешао реку Драву, у време Велике сеобе Срба, 1690. године Патријарх Арсеније III Чарнојевић.

Епископ Теодосије упутио писмо генералном директору УНЕСКО

Епископ Рашко-призренски Теодосије упутио је писмо генералном директору Унеско у коме изажава забринутост због недавно одржане дискусије у Комитету за светску културну баштину у Паризу, када је покушано је да се четири српска културна добра: Пећка Патријаршија, Високи Дечани, Грачаница и призренски храм Богородица Љевишка, преименују у косовску баштину. У свом обраћању Владика упозорава да се непотребним политизовањем питања српске културне баштине на Косову и Метохији она доводи у непосредну опасност.

Преносећи званичан став Патријарха Српског, Владика Теодосије истиче да сваки нови покушај отуђивања српске баштине на Ким од Србије води асимилацији српске баштине и губитку њеног идентитета, а који су загарантовани од стране међународне заједнице, посебно ЕУ која је за питања српске баштине именовала посебног представника. У писму се указује да би негативан развој догађаја понејмање доприносио процесу изградње поверења између Београда и Приштине, а политизација културне баштине може додатно угрозити општу стабилност региона. Епископ Теодосије истиче да би било какво преименовање и изостављање имена Републике Србије у вези са четири споменика Светске културне баштине УНЕСКО озбиљно угрозило заштиту ових светиња, а којима се српска служба заштите веома професионално бави већ десетинама година.

ДОБРОЧИНСТВО

Београд, Добрињска 2
телефон/факс: 011/2687-416, 2686-445
 доброћинство@gmail.com
www.dobrocinstvo.spc.rs

СВЕТИЊЕ МОСКВЕ
25. август - 03. септембар

СВЕТИЊЕ УКРАЈИНЕ
27. август - 05. септембар

ГРУЗИЈА 07 - 14. септембар
Тбилиси, Кутаиси, Сигнахи...

БЕЧ 24 - 28. септембар

КРСТОВДАН У СВ. ЗЕМЉИ
25. септембар - 06. октобар

ЦАРИГРАД 17 - 24. октобар
Како га нисте видели!

ОСТРОГ сваког викенда

АГЕНЦИЈА СРПСКЕ ЦРКВЕ

ЛИГРАП Доо
34312 Белосавци, Топола
телефон/факс +381 34 6883 502
моб. +381 63 602 536
+381 65 8073 135
www.ligrap.com
e-mail: livenicaligrap@yahoo.com

www.atvbl.com

Грозда Јовановић (Нијагара Фолс – Онтарио, Канада), своме супругу Живку Јовановићу, на трогодишњицу упокојења (Ивањдан, 2008-2011. г.), приложе „Православљу“ 30 канадских долара.

ЕЛЕКТРИФИКАЦИЈА ЗВОНА

електромоторни и
електромагнетни погон
програмирано и
даљинско укључивање

ЦРКВЕНИ САТОВИ
„GPS“ - сателитска синхронизација

063/ 315 841

MJ 011/ 30 76 245; 30 76 246
Инжењеринг
Земун, И. Џанкара 9/29 www.mj.rs

ВЈЕЧНАЈА ПАМЈАТ

Игуманија Манастира Ваведења Пресвете Богородице у Велућу,

† Мати Олимпијада (Маринковић)
(1923-2011)

На дан Св. преподобне Анастасије српске, 5. јула 2011. год., упокојила се у Господу мати Олимпијада, игуманија Манастира Велућа.

Рођена је у селу Бучје, недалеко од манастира Велућа, 14. марта 1923. године, као Милана Маринковић. Била је најстарије дете благочестивих родитеља Милића и Радојке у богољаљко кући њеног деде Обрена Маринковића. Но, и поред родитељског и црквеног благослова за брачни живот, Милића и Радојку задесило је велико искушење. Нису им се деца могла одржати. Шесторо првих је умрло. Они су се усрдно Богу молили да им бар једно чедо остане у животу, зато су са молитвом, вером и надом кренули у Манастир Студеницу нашим великим светитељима: Св. Симеону, Св. Краљу Стефану Првовенчаном и Св. преподобној Анастасији. Благослов великих светитеља српских учинио је да Милићу и Радојки следеће дете, седмо по реду, Милана, остане у животу и прослави Господа на најузвишији начин, поставши монахиња и игуманија Свете обитељи Велућске. Бог је благословио Милића и Радојку са још четворо деце.

Четири благочестиве девојке, Милана, Миланка, Ленка и Миленија, са својих седамнаест, четрнаест, осамнаест и шеснаест година дошли су у оближњи Манастир Велуће, у врт Мајке Божије, истога дана те давне 1941. године.

На Цвети, 24. априла 1948. год, све четири искушенице примиле су малу схиму и започеле монашки подвиг.

Године 1977. монахиња Олимпијада постала је игуманија Манастира Велућа. Молитвено и смилено је живела и руководила Манастиром 34 године. Неговала је изнад свега скромности.

После 70 година монашких подвига, у својој 88. години живота, игуманија Олимпијада, са псалмима на уснама, мирно је уснула у Господу 5. јула 2011. год.

Верујемо да је нашу игуманију Олимпијаду дочекао позив Господњи: „Добри, верни слуго у маломе си ми био веран, над многима ћу те поставити. Уђи у радост Господара свога.“ Амин.

Намесница Манастира Велућа
монахиња Теодора (Спасојевић)

Награда „Ступље“ (за неговање српске традиције и православне духовности) на Међународном сајму књига у Бањалуци.
20,6x20 cm, 216 страница

ПРАВОСЛАВНИ СРПСКИ АРХИЕПИСКОПИ И ПАТРИЈАРСИ (1219-2010)

Илустроване биографије свих поглавара Српске православне цркве, од Светог Саве до патријарха Иринеја!

Изузетна књига!

ЧУВАР СВЕТИХ ХУМКИ

Књига и филм о породици Михаиловић, која од 1927. у три генерације узастопно чува Српско ратничко гробље у Солуну. Дирљива прича о осамдесетогодишњем Ђорђу Михаиловићу, који је чувар непрекидно од 1960. до данас! Величанствена и страшна српска епопеја у Првом светском рату, Голгота и Ваксрас Србије! Имена осам хиљада српских ратника сахрањених на Зејтинлику!

20,6x20 cm, 288 страница

ИЗДАВАЧКИ ПОДУХВАТ ГОДИНЕ
Сајам књига - Бањалука 2010.

Специјални попуст за читаоце "Православља".
Позовите "Принцип Прес"!

НАРУЦБЕНИЦА

шифра претплатника
(попуњава служба претплате)

Претплаћујем се на
следеће часописе

(Означите жељени часопис и начин претплате)

Име и презиме наручиоца:	ПТТ број и град:
Адреса:	Држава, епархија:

Часопис	Годишња претплата		начин слања (важи за иностранство)
	Србија	иностранство	
Православље	1700 динара	45€ или 70\$ или 70 CAD или 75 AUD или 35€ 60€ или 90\$ или 90 CAD или 100 AUD или 45€	Обичном поштом Авионом
Светосавско звонце	690 динара	25€ 30€ за Европу или 40€ ван Европе	Обичном поштом Авионом
Гласник СПЦ	1200 динара	32€ за Европу или 35\$ ван Европе 60€ за Европу или 65\$ ван Европе	Обичном поштом Авионом
Православни мисионар	500 динара	20€ 25€ за Европу или 35€ ван Европе	Обичном поштом Авионом
Теолошки погледи	900 динара	20€ 25€ за Европу или 35€ ван Европе	Обичном поштом Авионом

овде исећи